

АЛЬМАНАХ "ГОМОНОУ УКРАЇНИ"

Б.

С.

ОДИНОКА НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА ФІРМА
ЧОЛОВІЧОГО, ЖІНОЧОГО І ДИТЯЧОГО ВБРАННЯ

Є. Думин і С – ка

552 Queen St. W. Phone EM 4-4726
TORONTO, ONTARIO

Має постійно на складі товари найкращої якості
по зовсім доступних цінах.

Весь товар гарантований у великім виборі.
На бажання покупців вимірюємо, або приймаємо назад
закуплений товар і вертаємо гроші.

ВІДВІДАЙТЕ НАС БЕЗ ОБОВ'ЯЗКУ КУПНА!
Переконайтесь самі відносно вартості товарів!

АЛЬМАНАХ

— КАЛЕНДАР —

„ГОМОНУ УКРАЇНИ”

на

1960

рік

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „ГОМІН УКРАЇНИ”
ТОРОНТО, ОНТ., КАНАДА.

БІБЛІОТЕКА ВИДАВНИЦТВА „ГОМІН УКРАЇНИ”

Ч. 13.

Обгортка роботи Б. Стебельського.

Copyright

ДЕ ТІЇ СТРУНИ...

Де тії струни, де голос потужний,
Де твое слово крилате,
Щоб заспівали про се лихоліття,
Щастям і горем багате?

Щоб понесли все приховане в мурах
Геть на просторі майдану,
Щоб переклали на людську мову
Пісню, що дзвонять кайдани?

Єрусалим мав свого Єремію,
Що голосив серед поля;
Чом же свого Єремії не має
Наша зруйнована воля?

Полум'ям вічним на жах всім нащадкам
Дантове пекло палає;
Пекло страшніше горить в нашім краю, —
Чом же в нас Данта немає?

Гей, блискавице, громова сестрице,
Де ти? Розбий злій чари!
Хай ми хоч раз заговоримо громом
Так, як весняній хмари!

СІЧЕНЬ

31 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Ст. Н.	Ст. Гр.	Ст. Дн.	Старого стилю	Нового стилю
1	19	П	Грудень 1959 Боніфат. мч.	Н.Р. 1960. О.Г.Н.І.Х. Вас. В.
2	20	С	Ігнатія свящмч.	Сильвестра папи
3	21	Н	Св. Отців і 28. Юліяни муч.	Перед Просв. Малахія прор.
4	22	П	Анастазії муч.	Собор 70 апостолів
5	23	В	10 муч. в Криті	Навечеріе Богоявлення
6	24	С	Навеч. Р. Хр. Євгенії муч.	Богоявлення Господне
7	25	Ч	Різдво Христове	Собор св. І. Хрестителя
8	26	П	Собор П. Д. М., Йос. обр.	Юрія і Еміліяна
9	27	С	Стефана первомуч.	Полієвкта прп.
10	28	Н	По Різдві 2000 мч. в Ніком.	По Просв. Григорія Ніс.
11	29	П	Дітей убитих у Вифлеємі	† Теодозія при.
12	30	В	Анісії муч.	Татіяни муч.
13	31	С	Меланії прп.	Єрмила і Стратоніка муч.
14	1	Ч	Н.Р. 1960. О.Т.Н.І.Хр. Вас. В.	От. в Синаї і Раїті убитих
15	2	П	Сильвестра папи	Павла Тив. Івана Кущн.
16	3	С	Малахій прр. Гордія мч.	Покл. оковам св. ап. Петра
17	4	Н	Перед Просв. і 30. Собор	70 по 30 по З. св. Д. † Антонія В.
18	5	П	Навелеріє Богоявлення	Атаназія і Кирила
19	6	В	Богоявлення Господне	Макарія прп.
20	7	С	Собор св. Івана Христителя	† Євтимія Вел. прп.
21	8	Ч	Юрія і Еміліяна	Максима іспов.
22	9	П	Полієвкта преп.	Тимотея ап.
23	10	С	Григорія Нісійського	Клиmenta Анк. свящмч.
24	11	Н	По Просв. 31. † Теодоз. пр.	31 по З. св. Д. Ксенії прп.
25	12	П	Татіяни муч.	† Григорія Богосл.
26	13	В	Єрмила і Стратоніка мч.	Ксенофonta прп.
27	14	С	От. у Синаї і Р. убитих	Нереп. мощ св. Івана Зол.
28	15	Ч	Павла Тив. і Івана Кущ. ☩	Ефрема прп.
29	16	П	Пок. оковам св. ап. Петра	Перен. мощів св. Ігнатія
30	17	С	† Антонія Великого	Троєх Святителів
31	18	Н	32 о Закхеї. Ат. і Кирила	32 о Закхеї. Кира і Івана

Неділі і свята латинського обряду: 1. 1. Новий Рік. Найменування Імені Ісус. — 6. 1. Бог. Господне (Трьох Королів). — 10. 1. Неділя Пресвятої Родини.

Старого стилю: Пасхалія: Нового стилю:

1 — 5. 1. Пилип'ївка (піст). 6. 1. Навечеріе Р. Хр. (піст). 7 — 17. і 19. 1. Загальниця. 18. 1. Навечеріе Бого-

1 — 4 і 6. 1. Загальниця. 5. 1. Піст — Навечеріе Богоявлення.

явлення (піст).

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СІЧЕНЬ

1. 1919 р. Закон УНР про Автокефалію Української Православної Церкви.
3. 1919 р. Українська Національна Рада схвалила постанову про з'єднання Західно-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в Києві.
6. 1848 р. Засновано Кирило-Методіївське Братство у Києві.
6. 1742 р. Помер на еміграції гетьман Пилип Орлик.
7. 1946 р. Смерть підполковника Коника при розгромі ворожого гнізда у Бірчі на Лемківщині.
14. 1649 р. Тріумфальний в'їзд до Києва гетьмана Богдана Хмельницького після перемоги над поляками.
15. 1941 р. Большевики судили у Львові 59 членів ОУН.
21. 1919 р. Народні Збори Карпатської України схвалили присутити Карпатську Україну до Української Народної Республіки в Києві.
21. 1919 р. Карпатська Україна схвалила постанову про об'єднання з Українською Народною Республікою.
22. 1918 р. Проголошення самостійності України IV -им Універсалом Центральної Ради.
22. 1919 р. Проголошення соборності всіх українських земель у Києві.
28. 1929 р. Перший Конгрес Українських Націоналістів у Відні, на якому створюється ОУН.
29. 1918 р. Бій під Крутами.

ЛЮТИЙ

29 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н. Дн.	Ст. Дн.	Ст. Ст. Дн.	Старого стилю	Нового стилю
1 19	П	Січень. Макарія прп.		Трифона муч.
2 20	В	†Евтимія прп.		Стрітення Господне
3 21	С	Максима існ.		Симеона і Анни прор.
4 22	Ч	Тимотея ап.	⊗	Ізидора прп.
5 23	П	Климента свящмч.		Агафії муч.
6 24	С	Ксенії прп.		Вукола прп.
7 25	Н	Митаря і Ф. † Гр. Богос.		Митаря і Фар. Партенія
8 26	ІІ	Ксенофонта прп.		Теодора Стратилата
9 27	В	† Пері. м. св. І. Золотоуст.		Никифора муч.
10 28	С	Єфрема прп.		Харалампія муч.
11 29	Ч	Перен. мощ Ігнатія Бог.		Власія свящмч.
12 30	П	Трьох Святих	⊗	Мелетія св.
13 31	С	Кирила і Івана безсребр.		Мартиніяна прп.
14 1	Н	Лютий. Блуд. Сина, Триф.		Блуди. Син. † Кирила уч. С.
15 2	П	Стрітення Госп.		Онисима ап.
16 3	В	Симона і Анни прор.		Памфіла муч.
17 4	С	Ізидора прп.		Теодора Тірона вмуч.
18 5	Ч	Агафії прп.		Льва папи
19 6	П	Вукола прп.	⊗	Архипа ап.
20 7	С	Партенія і Луки прп.		Льва єп. кат.
21 8	Н	М'ясопусна. Теодора Стр.		М'ясопусна. Тимотея прп.
22 9	П	Никифора муч.		Муч. в Євгенії прп.
23 10	В	Харалампія муч.		Полікарпа свмуч.
24 11	С	Власія свящмч.		† 1 і 2 найд. гол. Ів. Хрест.
25 12	Ч	Мелетія, св. Марини		Тарасія св.
26 13	П	Мартиніяна	⊗	Порфірія
27 14	С	Авксентія. † Кирила уч. с.		Прокопія прп. іспов.
28 15	Н	Сиропусна. Онисима ап.		Сиропусна. Василія прп.
29 16	П	Памфіла муч.		Касіяна прп.

Неділі і свята латинського обряду: 2. 2. Матері Божої Громничної. — 28. 2. Неділя запусна.

Пасхалія:

Старого і нового стилів:

7 — 13. 2. Загальниця. 21 — 27. 2. Сирна загальниця. 29. 2. Поч. Вел. Посту.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛЮТИЙ

7. 1942 р. І-й Собор Єпископів УАПЦ в Пінську організує УАПЦ на звільнених від большевиків українських землях.
9. 1918 р. У Бересті представники Української Центральної Ради підписали мир з представниками Німеччини, Австро-Угорщини, Болгарії і Туреччини.
9. 1942 р. Гестапо арештувало в Києві сотні української інтелігенції.
10. 1900 р. З ініціативи Миколи Міхновського засновано першу політичну партію в Україні (Революційна Українська Партія — РУП).
12. 1924 р. Поляки замутили в тюрмі члена УВО Ольгу Басараб.
12. 1939 р. Виборн до першого сейму Карпатської України.
12. 1945 р. В бою з большевиками згинув сл. п. Дмитро Клячківський (Клим, Савур) організатор і командир УПА-Північ, член проводу ОУН.
20. 1054 р. Помер князь Ярослав Мудрий.
21. 1942 р. Німці розстріляли в Києві письменницю Олену Телігу.
24. 1608 р. Помер князь Костянтин Острозький, великий покровитель української культури.
24. 1946 р. Згинув у бою з большевиками Грегіт-Різун, легендарний бойовий командир УПА.
25. 1871 р. Народилася поетка Леся Українка.
27. 1664 р. Поляки під Новгород-Сіверським розстріляли полковника Івана Багуна.

БЕРЕЗЕНЬ

31 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н.	Сі.	Сі.	Дн.	Старого стилю	Нового стилю
1	17	В	Лютий.	Лютий. Теод. Тирона муч.	Євдокій прп.
2	18	С	Льва папи		Теодота свмуч.
3	19	Ч	Архипа ап.		Євтропія свщмуч.
4	20	П	Льва еп. кат.		Герасима прп.
5	21	С	Тимотея прп. Євстахія	⊗	Конона муч.
6	22	Н	1. В. Посту.	Найд. м. в Єв.	1. В. Посту. 42 муч. в Аморі
7	23	П	Палікарна свщмуч.		Василія і інш. муч. в Хер.
8	24	В	1 і 2 найд. г. Івана Хрест.		Теофілакта ісп.
9	25	С	Тарасія св.		† 40 муч. в Севастії
10	26	Ч	Порфірія св.		Кондрата і інш. муч.
11	27	ІІ	Прокопія прп.		Софронія
12	28	С	Василія і Касіяна прп.		Теофана і Григ. Двоєсл.
13	29	Н	2. В. Посту.	Касіяна прп. ⊗	2. В. Посту. Ієр. м. Никиф
14	1	П	Березень.	Березень. Євдокій муч.	Венедикта прп.
15	2	В		Теодота свщмуч.	Агапія
16	3	С		Євтропія свмуч.	Савина і Папи муч.
17	4	Ч		Герасима прп.	Олекси прп. чолов. Бож.
18	5	П		Конона муч.	Кирила св.
19	6	С		42 муч. у Аморії	Хризанта і Дарії
20	7	Н	3. В. Посту.	Хрестопокл. ⊗	3. В. Посту. Хрестопоклонна
21	8	П	Теофілакта ісп.		Якова ісп.
22	9	В	† 40 муч. в Севастії		Василія свщмуч.
23	10	С	Кондрата муч.		Нікона і др. муч.
24	11	Ч	Софронія патр. Єрус.		Захарій прор. Якова прп.
25	12	П	Теофана ісп. Гр. Двоєсл.		Благовіщення Пр. Д. М.
26	13	С	Ієр. мощ св. Никифора		Собор арх. Гавриїла
27	14	Н	4. В. Посту.	Венедикта ⊗	4. В. Посту. Матрони
28	15	П	Агапія		Іларіона й Степана
29	16	В	Савиня		Марка й Кирила
30	17	С	Олексія чоловіка Божого		Івана Ліств.
31	18	Ч	Кирила еп.		Іпатія прп.

Неділі і свята латинського обряду: 2. 3. Попелець. Початок Вел. Посту. — 6. 3. I. Посту Вступна. — 13. 3. II. Посту суха. — 20. 3. III. Посту глуха. — 19. 3. св. Йосифа Обручника. — 25. 3. Благовіщ. П. Д. М. — 27. 3. IV. Посту Середопусна.

Пасхалія:

Старого стилю:

I — 31. 3. Великий Піст.

Нового стилю:

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

БЕРЕЗЕНЬ

1. 1918 р. Війська Української Центральної Ради зайняли Київ.
5. 1950 р. Згинув головний командир УГА, провідник ОУН на українських землях і генеральний секретар УГВР, генерал-хорунжий Тарас Чупринка (Роман Шухевич).
8. 1169 р. Суздальський князь Андрій з москалями зруйнував Київ.
9. 1814 р. Народився Тарас Шевченко.
9. 3 — 19.-4 1930 Процес 43 членів СВУ в Харкові (С. Єфремів і товариші).
10. 1861 р. Помер Тарас Шевченко.
12. 1917 р. Українські полки — Волинський, Преображенський та Ізмаїльський розпочали революцію в Петрограді.
14. 1923 р. Рада амбасадорів у Парижі віддала Західну Україну Польщі.
15. 1939 р. Проголошено самостійність Карпатської України.
16. 1664 р. З рук поляків згинув гетьман Іван Виговський.
17. 1917 р. Утворено Українську Центральну Раду в Києві.
19. 1939 р. В бою з мадярами згинув полк. Михайло Колодзінський-Гузар і Зенон Коссак.
20. 1632 р. Народився гетьман Іван Мазепа.

КВІТЕНЬ

30 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н.	Ст.	Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	19	П	Березень. Хризанта і Дарії	Марії Єгипетської прп.	
2	20	С	От. убитих в об. св. Сави	Тита прп.	
3	21	Н	Посту. Якова ісп.	5. Вел. Посту. Никити	
4	22	П	Василія свящмуч.	Йосифа і Георгія прп.	
5	23	В	Нікона	Теодула	
6	24	С	Захарії прор. Якова прп.	Евтимія † Методія уч. сл.	
7	25	Ч	Благовіщення П. Д. М.	Георгія	
8	26	П	Собор арх. Гавриїла	Теодора Тріх.	
9	27	С	Лазарева. Матрони муч.	Лазарева. Евпсихія муч.	
10	28	Н	Квітна. Іларіона і Степана	Квітна. Терентія	
11	29	П	Марка і Кирила	Антипи свящмч.	
12	30	В	Івана ліств.	Василія ісп.	
13	31	С	Іпатія прп.	Артемона свмуч.	
14	1	Ч	Вел. Четвер. Марії єгип.	Вел. Четвер. Мартина Ант.	
15	2	П	Вел. П'ятниця. Тита прп.	Вел. П'ятниця. Аристарха	
16	3	С	Вел. Субота. Никити прп.	Вел. Субота. Агапії муч.	
17	4	Н	Воскресення Хр. Йосифа	Воскресення Хр. Симеона	
18	5	П	Св. Понеділок Теодула	Світлий Понеділок. Івана	
19	6	В	Св. Вівторок. Євтимія	Світлий Вівторок. Івана	
20	7	С	Георгія	Теодора Тріхіни	
21	8	Ч	Іродіона і др. ап.	Януарія і Теодора	
22	9	П	Евпсихія муч.	Теодора Сікеота	
23	10	С	Терентія муч.	† Георгія велмуч. (н. нед.)	
24	11	Н	Томина. Антипи свящмуч.	Томина. Сави стратилата	
25	12	П	Василія ісп.	† Марка євангелиста	
26	13	В	Артемона	Василія свящмуч.	
27	14	С	Мартина папи, Антонія	Симеона, Стефана волин.	
28	15	Ч	Аристарха й ін. ап.	Язона й Сосипатра ап.	
29	16	П	Агапії муч.	9 муч. в Кізиці	
30	17	С	Симеона й Акакія прп.	† Якова ап.	

Неділі і свята латинського обряду: 3. 4. V. Великого Посту - Чорна. — 10. 4. Квітна. — 15. 4. Велика П'ятниця. — 17. 4. Великдень. — 18. 4. Світлий Понеділок. — 24. 4. Біла неділя.

Пасхалія:
Старого і нового стилів:
1 — 16. 4. Великий Піст. 15. 4. Велика П'ятниця (строгий піст). 17 — 24. 4. Загальниця.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

КВІТЕНЬ

1. 1917 р. Перший український маніфестаційний похід у Києві під гаслом „Перший день свободи України”
- 1-30. 1941 р. 2-й Великий Збір Організації Українських Націоналістів.
- 8-9 1928 р. Друга Конференція Українських Націоналістів у Праї.
19. 1917 р. Всеукраїнський національний Конгрес у Києві.
20. 1622 р. Помер гетьман II. Конашевич-Сагайдачний.
21. 1785 р. Катерина II завела кріпацтво в Україні.
24. 1944 р. Великий бій відділів УПА з большевиками на Гурбах (Волинь). В бою згинув большевицький генерал Ватутін, командуючий т. зв. першим українським фронтом.
28. 1915 р. Бої УСС на Маківці.
28. 1932 р. Смерть Павла Голояда і Якова Пришляка в Тернополі.
29. 1648 р. Богдана Хмельницького вибрано гетьманом України.
29. 1918 р. Свято моря. Чорноморська фльота піднесла український прапор.

ТРАВЕНЬ

31 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н. Ср. Дн.	Стр. Ср. Дн.	Старого стилю	Нового стилю
1 18 Н		Мироносиць. Івана прп.	Мироносиць. Єремій, Ніни
2 19 П		Івана старопечер.	Атаназія Вел. патр.
3 20 В		Теодора Тріх.	† Теодозія печер. при.
4 21 С		Януарія і Теодора	⊗ Пслагій при. муч.
5 22 Ч		Теодора прп.	Ірини муч.
6 23 П		‡ Георг. (Юр.) Вмч. (н. н.)	Йова многостстр.
7 24 С		Сави Стратилата	Поява Ч. Хреста
8 25 Н		Розслабл. † Марка ап.	Розслабл. † Івана Богосл.
9 26 П		Василія свящмуч.	† Нер. мош. св. о. Николая
10 27 В		Симеона свящмуч.	† Симсона Зилота ап.
11 28 С		Сосіпатра. Язона	⊗ † Кирила і Мст. уч. слов.
12 29 Ч		9 муч. в Кизиці	Епіфанія і Германа
13 30 П		‡ Якова ап.	Лікерій муч.
14 1 С		Травень. Єремій пр. Ніни	Ізидора муч.
15 2 Н		Самарянки. Атаназія В.	Самарянки. Пахомія В.
16 3 П		† Теодозія. Печер. прп.	Теодора освяченного
17 4 В		Пелагії прп. муч.	⊗ Андроніка
18 5 С		Ірини муч.	Геодота муч.
20 7 П		Йова многостстр.	Патрикія свящмуч.
19 6 Ч		Явлення Чесного Хреста	Талалея муч.
21 8 С		‡ Йоана Богосл. (на нед.)	† Константина і Єлени
22 9 Н		Сліпородж. II. м. св. Мик.	Сліпородж. Василіска муч.
23 10 П		† Симеона Зилота	Євфrozинії кн. полоцької..
24 11 В		† Кирила і Методія уч. сл.	Симеона прп.
25 12 С		Епіфанія і Германа	3. Знайдення г. Ів. Хрестит.
26 13 Ч		Вознесення Хр. Лікерій	Вознесення Хрис. Карпа
27 14 П		Ізидора муч.	Терацонта
28 15 С		Пахомія Всл. прп.	Никити
29 16 Н		Отців I. Всел. С. в Нікеї	Отців I. Всел. С. в Нікеї
30 17 П		Андроніка і інш. ап.	Ісаакія прп.
31 18 В		Теодота муч.	Єрмія і Єрмей муч.

Неділі і свята латинського обряду: 26. 5. Вознесення Христове.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ТРАВЕНЬ

2. 1848 р. Створено в Галичині перше українське політичне товариство „Головну Руську Раду”.
3. 1924 р. Смерть Миколи Міхновського — основника (в 1891 році) першої української націоналістичної організації „Братство Тарасівців”.
14. 1871 р. Народився письменник Василь Стефаник.
18. 1917 р. Перший український військовий з'їзд у Києві.
22. 1920 р. Поляки замучили композитора Остапа Нижанківського.
23. 1938 р. Згинув з більшевицької руки в Роттердамі полк. Євген Коновалець — основоположник УВО і ОУН.
24. 1125 р. Помер князь Володимир Мономах.
24. 1918 р. Створення Українського національного союзу в Києві.
25. 1926 р. Жил Шварцбарт, більшевицький агент, замордував у Парижі Головного Отамана Симона Петлюру.
26. 1944 р. Згинув сл. п. Михайло Палідович-Карпатський, головний редактор журналу „Ідея і Чин”, бувший крайовий провідник і секретар 3-го Надзвичайного Великого Збору ОУН.
28. 1916 р. Помер Іван Франко.
30. 1876 р. Заборона українського слова московським царським урядом.

ЧЕРВЕНЬ

30 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н.	Ст.	Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	19	С		Патрикія свмуч.	Юстина мч.
2	20	Ч		Талалея муч.	Никифора патр.
3	21	П		† Константина і Єлени	Лукиліяна і ін. муч.
4	22	С		Задушна субота. Василіска	Задушна суб. Митрофана
5	23	Н		Сошествіє св. Д. Мих. ісп.	Зісл. св. Д. Доротея свщмч.
6	24	П		Пресв. Трой. Симеона прп.	Пресв. Тройці. Виссаріона
7	25	В		† З н. г. Івана Хрестителя	Теодора анк.
8	26	С		Карпа ап.	Теодора Тірена вмуч.
9	27	Ч		Терапонта свщмуч.	Кирила Ал.
10	28	П		Никити	Тимотея свщмуч.
11	29	С		Теодозії прпмуч.	† Вартолом. і Варнави ап.
12	30	Н	1. по 3.	св. Д. Всіх Святих	1. по 3. св. Д. В. Св. Онуфр.
13	31	П		Єрмія ап. Еремея муч.	Акилини муч.
14	1	В		Юстина, філ. муч.	Єліссея прор. Методія
15	2	С		Никифора патр.	Амоса прп. Єроніма
16	3	Ч		Лукиліяна муч.	Тихона св.
17	4	П		Митрофана патр.	Мануїла і інш. муч.
18	5	С		Доротея свщмуч.	Леонтія муч.
19	6	Н	2. по 3.	св. Д. Виссаріона	2. по 3. св. Д. † Юди Тадея
20	7	П		Теодота, еп. анкірського	Методія свщмч.
21	8	В		Кирила, арх. алекс.	Юліана тарс.
22	9	С		Тимотея свщмуч.	Євзевія свмуч.
23	10	Ч		† Вартол і Варнави ап.	Агripіні муч.
24	11	П		Онуфр. і Петра Аф. прп.	Різдво Івана Хрестителя
25	12	С		Акилини муч.	Февронії прп. муч.
26	13	Н	3. по 3.	св. Д. Акилини	3. по 3. св. Д. Давида
27	14	П		Єліссея прор. Методія	Симеона прп.
28	15	В		Амоса прор. Єроніма	Івана і Кира безср.
29	16	С		Тихона св.	Верхов. ап. Петра і Павла
30	17	Ч		Мануїла муч.	† Собор 12 апостолів

Неділі і свята латинського обряду: 5. 6. Зіслання св. Духа. ~ 12. 6. Пресвятої Тройці. 16. 6. Боже Тіло. — 29. 6. Верх. ап. Петра і Павла.

Пасхалія:

Старого стилю:

5 — 12. 6. Загальниця. 13 — 30. 6.
Петрівка — піст.

Нового стилю:

5 — 12. 6. Загальниця. 13 — 28. 6.
Петрівка — піст.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЧЕРВЕНЬ

1. 1933 р. День пам'яті замучених голодом українців у 1933 р.
5. 1648 р. Перемога Хмельницького над поляками під Корсунем.
5. 1708 р. Договір гетьмана Івана Мазепи з шведським королем про спільну війну з Московщиною.
5. 1775 р. Друге зруйнування Запорізької Січі.
8. 1919 р. Перемога УГА під Чортковом.
10. 1917 р. Перший Всеукраїнський Селянський З'їзд у Києві.
15. 1944 р. Німці закатували у в'язниці письменника Олега Кандиду (Ольжича).
18. 1709 р. Перше зруйнування Січі Запорозької москалями.
- 17-23 1917 р. Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд у Києві.
23. 1917 р. Перший Універсал Української Центральної Ради.
25. 1205 р. В бою з поляками під Завихостом згинув князь Роман Галицький.
30. 1941 р. Акт відновлення державної самостійності України у Львові.

ЛІПЕНЬ

31 ДНІВ

Дні	Ст.	Ст.	Ст.	УКРАЇНСЬКІ СВЯТА	Старого стилю	Нового стилю
1	18	П	Пр. Серця Ісус. (н. нед.)	Пр. Серця Ісус. (н. нед.)		
2	19	С	† Юди Тадея ап.	† Пол. Ризи Пр. Богор.		
3	20	Н	4. по З. св. Д. Методія	4. по З. св. Духа. Якова		
4	21	П	Юліана Тарс. муч.	Андрея Кр. Марти прп.		
5	22	В	Євзевія свящмуч.	† Атаназія атонського		
6	23	С	Агрипіни муч.	Сікоа Вел. прп.		
7	24	Ч	Різдво Ів. Хрестителя	Томи і Акакія прп.		
8	25	П	Февронії прпмуч.	Прокопія влмуч.		
9	26	С	Давида при.	Панкратія свящмуч.		
10	27	Н	5. по З. св. Д. Самсона прп.	5. по З. св. Д. † Антонія печ.		
11	28	П	Івана і Кирила безс.	† Ольги княгині		
12	29	В	Верхов. ап. Петра і Павла	Прокля і Іларіона		
13	30	С	Собор 12 апостолів	Собор Арх. Гавриїла		
14	1	Ч	Липень. Кос. і Дам. безср.	Акили ап.		
15	2	П	† Пол. ризи Пр. Д. М.	† Володимира Вел. князя		
16	3	С	Якова муч.	Антиноїна свящмуч.		
17	4	Н	6. по З. св. Д. Андрея і М.	6. по З. св. Д. Святих Отців		
18	5	П	† Атаназія Аф. прп.	Якінта і Еміліяна		
19	6	В	Сікоа Вел. прп.	Мокрини вмуч.		
20	7	С	Томи і Акакія прп.	† Іллі прор.		
21	8	Ч	Прокопія вмуч.	Симеона і Акакія прп.		
22	9	П	Панкратія свящмуч.	Марії Магдалини		
23	10	С	† Антонія Печ. прп.	Трофима і др. муч.		
24	11	Н	7. по З. св. Д. Ольги кн. У.	7. по З. св. Д. † Бориса і Г.		
25	12	П	Прокла й Іларія муч.	† Успення св. Анни		
26	13	В	Собор архстр. Гавриїла	Зрмолая свящмуч.		
27	14	С	Акили ап.	† Пантелеймона вмуч.		
28	15	Ч	† Володимира Вел. Князя	Прохора ап.		
29	16	П	Антиноїна свящмуч.	Калініка муч.		
30	17	С	Макрини вмуч.	Сили, Сілуана і др. ап.		
31	18	Н	8. по З. св. Д. Св. Отців	3. по З. св. Д. Євдокіма		

Пасхалія:

Старого стилю:

1-11. 7. Петрівка, Піст.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИПЕНЬ

- 8. 1079 р. Бій під Полтавою з москалями.
- 8. 1659 р. Гетьман Виговський розгромив москалів під Коно-
топом.
- 8. 1919 р. Згинув полковник Дмитро Вітовський.
- 11. 969 р. Померла княгиня Ольга.
- 15. 1015 р. Помер князь Володимир Великий.
- 16. 1917 р. Проголошено І-ий Універсал Української Централь-
ної Ради.
- 16-17 1919 р. Перехід УГА за Збруч.
- 24. 1942 р. Згинув у Києві Дмитро Мирон-Орлик, Крайовий про-
відник СУЗ і член Проводу ОУН.
- 27. 927 р. Договір кн. Святослава з грецьким царем Цимисхієм.
- 27. 1834 р. Засновано Київський Університет св. Володимира.

СЕРПЕНЬ

31 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

N.	Ст.	Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	19	П	Липень. Макріни прп.	Проісх. Ч. Хр. брт. Макав.	
2	20	В	† Іллі прор.	Пер. м. Степана первмуч.	
3	21	С	Ісаакія	Ісаакія і др. муч.	
4	22	Ч	Марії Магдалини	7 молодців у Єфезі муч.	
5	23	П	Трофима і др. муч.	Евсигнія ісп.	
6	24	С	† Бориса і Гліба муч.	Переображення Господне	
7	25	Н	9. по З. св. Д. Усп. св. Ан.	9. по З. св. Д. Дометія прп.	
8	26	П	Єрмолая і др. свщмуч.	Еміліяна ісп.	
9	27	В	† Пантелеймона вмуч.	† Матея ап.	
10	28	С	Прохора. Інокент. Папи р.	Лаврентія архид. муч.	
11	29	Ч	Калініка муч.	Євпла муч.	
12	30	П	Сили, Сілуана і др. ап.	Фотія і Анікити	
13	31	С	Євдокіма прав.	Максима ісп.	
14	1	Н	Серпень. 10. по З. св. Д.	10. по З. св. Д. Міхея прор.	
15	2	П	Перенес. мощ. архд. Стеф.	Успення Пр. Діви Марії	
16	3	В	Ісаакія і др. муч.	Нерукотв. обр. Г. Н. І. Хр.	
17	4	С	7 мол. в Єфезі муч.	Мирона муч.	
18	5	Ч	Євсигнія муч.	Флора і Лавра муч.	
19	6	П	Переображення Господне	Андрея Стратилата муч.	
20	7	С	Дометія прп. муч.	Самуїла прор.	
21	8	Н	11. по З. св. Д. Еміліяна ісп.	11. по З. св. Д. Тадея ап. В.	
22	9	П	Матея ап.	Агатоніка муч.	
23	10	В	Лаврентія діяк. муч.	Лупла муч.	
24	11	С	Євпла муч.	Евтиха свмуч.	
25	12	Ч	Фотія і Анікити муч.	В. мощ. ап. Вартол. і Тіта	
26	13	П	Максима ісп.	Адріяна і Наталії	
27	14	С	Міхея пр., Пер. М. Т. Печ.	Пімена прп.	
28	15	Н	12. по З. св. Д. Усп. П.Д.М.	12. по З. св. Д. Мойсея мур.	
29	16	П	П. Нерук. обр. Г.Н.І.Хр.	Усікнов. Г. Ів. Хр. (на н)	
30	17	В	Мирона муч.	Александра	
31	18	С	Флора й Лавра муч.	† Полож. Пояса Пр. Д. М.	

Неділі і свята латинського обряду: 15. 8. Небовзяття Пр. Д. М.

Пасchalія:

Старого стилю:

Нового стилю:

14 — 27. 8. Піст до Успення Пр. Діви Марії.

1 — 14. 8. Піст до Успення Пр. Д. Марії. 29. 8. Піст до Усікновення г. Івана Хрест.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

СЕРПЕНЬ

1. 988 р. Хрещення українського народу в Києві.
1. 1913 р. Померла Леся Українка.
10. 1648 р. Бій під Пилявцями — найбільша перемога Б. Хмельницького над поляками.
15. 1856 р. Народився Іван Франко.
21. 1943 р. Ш-ій Надзвичайний Великий Збір ОУН.
21. 1627 р. Перший словар української мови Берепди в Києві.
22. 1944 р. Згинув у боротьбі з большевиками сл. п. Ростислав Волошин-Горбенко (Павленко) член проводу ОУН.
22. 1944 р. Згинув, заскочений большевиками, член краївого проводу ОУН, провідник ОУН на Закарпатті Кремпуш-Лопата.
25. 1698 р. Смерть гетьмана Петра Дорошенка в московській неволі.
28. 1921 р. Большевики розстріляли в Києві поета Григорія Чупринку.
31. 1919 р. Об'єднані українські армії (УНР і УГА) переможно ввійшли до Києва.
31. 1944 р. В бою з большевиками згинув д-р Юрій Липа, письменник, публіцист і лікар УПА.

ВЕРЕСЕНЬ

30 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н.	Ср.	Ср.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	19	Ч	Серпень. Андрея Страт. мч.	Поч. церк. року. Сим. ісп.	
2	20	П	Самуїла прор.	Маманта прп. Івана кущ.	
3	21	С	Тадея ап., Васси муч.	Антима і Теоктіста свящмч.	
4	22	Н	13. по З. св. Д. Агатон. мч.	13. по З. св. Д. Вавили, Мой.	
5	23	П	Луппа муч.	Захарії і Єлісавети прор.	
6	24	В	Євтиха свящмуч.	Чудо арх. Михаїла	
7	25	С	Вартоломея і Тита ап.	Созонта муч.	
8	26	Ч	Адріяна і Наталії	Різдво Пресв. Богородиці	
9	27	П	Пімена	Йоакима і Анни прав.	
10	28	С	Мойссея Муріна, Августини	Минодори і др. муч.	
11	29	Н	14. по З. св. Д. ч. г. І. Хрест.	14. по З. св. Д. Теодори прп.	
12	30	П	Александра патр.	Автонома прп.	
13	31	В	† Положення пояса Пр. Б.	Корнилія свящмуч.	
14	1	С	Вересень. Н. церк. рік. Сим.	Воздвиж. Чесного Хреста	
15	2	Ч	Маманта і Івана кущ. прп.	Никити вмуч.	
16	3	П	Антима і Теоктиста	Євфимії вмуч.	
17	4	С	Вавили свящмуч. Мойс. про.	Софії, Віри, Надії і Люб.	
18	5	Н	15. по З. св. Д. Захарії і Єл.	15. по З. св. Д. Євменія прп.	
19	6	П	Чудо архст. Михаїла	Трофима і др. муч.	
20	7	В	Созонта муч.	Євстахія, Михаїла, Теодоре	
21	8	Ц	Різдво Пресв. Богородиці	Кондрата ап.	
22	9	Ч	Йоакима і Анни прав.	Фоки свящмуч.	
23	10	П	Минодори і др. муч.	Зачаття Івана Хрестителя	
24	11	С	Теодори прп.	Теклі первомуч.	
25	12	Н	16. по З. св. Д. Автонома	16. по З. св. Д. Євфrozинії	
26	13	П	Корнилія свящ.	† І. Богослова ап. (н.н.)	
27	14	В	Воздвиження Чесн. Хреста	Калістрата муч.	
28	15	С	Никити вмуч.	† Харітона вмуч.	
29	16	Ч	Євфимії вмуч.	Киріака прп.	
30	17	П	Софії, Віри, Люб. і Надії	Григорія Вірменина	

Неділі і свята латинського обряду: 8. 9. Різдво Пр. Богородиці. — 15. 9. Страстальної Матері Божої.

Пасхалія:

Старого стилю:

11. 9. Піст до Усікновення ч. г. Івана Хрестителя. 27. 9. Піст до Воздвиження чесного Хреста.

Нового стилю:

14. 9. Піст до Воздвиження чесного Хреста.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ВЕРЕСЕНЬ

2. 1709 р. У Бендерах помер гетьман Іван Мазепа.
2. 1938 р. В Ужгороді створено українську національну оборону.
7. 1921 р. Згинула Віра Бабенко разом з 62 повстанцями.
12. 1947 р. Прихід першого рейдуючого відділу УПА до Західної Німеччини.
12. 1903 р. У Полтаві відкрито пам'ятник Іванові Котляревському.
17. 1945 р. Згинув сл. п. Галина Київський, член проводу ОУН, був. політв'язень польських тюрем, публіцист, редактор підпільних видань, теоретик української національно-визвольної революційної боротьби.
20. 1947 р. Згинув геройською смертю в бою на „Закерзонню” Ярослав Старух (Ярлан, Стяг, Стоян), Крайовий провідник на ЗОУЗ, член Проводу ОУН, лицар Золотого Хреста Заслуги, видатний революційний організатор, виховник і публіцист.
22. 1918 р. Відкрито в Києві український університет.
30. 1949 р. Згинув Степан Хрін, командир УПА „Маківка” — любимець вояцтва і населення.
30. 1930 р. Смерть Юліана Головінського, Крайового Коменданта УВО, з рук польської поліції.
30. 1945 р. Переможний бій відділу УПА під командою сотенного Яструба коло Угнєва. Того дня відбито 22 атаки ворога.

ЖОВТЕНЬ

31 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Ст. Н.	Ст. Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	18 С	Вересень. Евменія єп.	Покров Пр. Бог. (на нед.)
2	19 Н	17. по З. св. Д. Трофима	17. по З. св. Д. Кипріяна
3	20 П	Евстатія вмуч.	Діонізія свящмуч.
4	21 В	Кондрата ап. ☩	Єротея свящмуч.
5	22 С	Фоки свмуч.	Харитини муч.
6	23 Ч	Зачаття Івана Хрестителя	† Томи ап.
7	24 П	Теклі первмуч.	Сергія і Вакха
8	25 С	Евфrozиннї преп.	Пелагії і Таїсїї прп.
9	26 Н	18. по З. св. Д. † Ів. Богосл.	18. по З. св. Д. † Якова ап.
10	27 П	Калістрата муч.	Евлампія і Евлампії муч.
11	28 В	† Харитона муч.	Филипа ап., Теофана ісп.
12	29 С	Киріяка прп. ☩	Прога і Тараха муч.
13	30 Ч	Григорія свящмуч.	Карла і інш. муч.
14	1 П	Жовтень. Покров Пр. Бгр.	Параскевії Солун.
15	2 С	Кипріяна свящмуч.	Евтимія прп.
16	3 Н	19. по З. св. Д. Діонісія	19. по З. св. Д. Отців 7. В. С.
17	4 П	Єротея свящмуч.	Осії прор.
18	5 В	Харитини муч.	† Луки ап.
19	6 С	† Томи ап.	Йоїла прор.
20	7 Ч	Сергія і Вакха муч. ☩	Артемія вмуч.
21	8 П	Пелагії і Таїсїї прп.	Іларіона Великого
22	9 С	† Якова ап.	Аверкія св.
23	10 Н	20. по З. св. Д. Евлампія	20. по З. св. Д. Якова ап.
24	11 П	Філіппа ап і Теоф. ісп.	Арети муч.
25	12 В	Прога і Косми муч.	Маркіяна і Мартирия
26	13 С	Карна	Димитрія вмуч. п. землетр.
27	14 Ч	Параскевії Солунської ☩	Нестора муч.
28	15 П	Евтимія прор.	Параскевії (П'ятниці) прл.
29	16 С	Лонгина сотника муч.	Анастазії прп. муч.
30	17 Н	21. по З. св. Д. Отців 7 В. С.	21. по З. св. Д. Зиновія
31	18 П	† Луки ап. і Єванг.	Стахія і др ап.

Неділі і свята латинського обряду: 5. 10. Матері Божої Рожанцевої. — 26. 10.

Христа Царя.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЖОВТЕНЬ

1. 1665 р. Обрано Петра Дорошенка гетьманом України.
1. 1187 р. Помер князь Ярослав Осмомисл.
5. 1657 р. Обрано гетьманом України Івана Виговського.
5. 1941 р. Створено Українську Національну Раду в Києві.
7. 1253 р. Коронація князя Данила в Дорогичині на галицького короля.
10. 1922 р. Церковний з'їзд у Почаєві схвалив українізацію церковного життя.
14. 1942. Створення Української Повстанчої Армії — УПА.
18. 1918 р. Українські Національні Збори у Львові проголосили на українських землях, що належали до Австрії, Українську Державу.
23. 1921 р. Всеукраїнський Церковний Собор у Києві (14-22 X. 1921 р.) схвалив відродження УАПЦ.
29. 1794 р. Помер філософ Григорій Сковорода.
- 1949 р. Звернення Воюючої України до всієї української еміграції.

ЛІСТОПАД

30 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н.	Ст.	Ст.	Дн.	Старого стилю	Нового стилю
1	19	В	Жовтень. Йоіла прор.	Косми і Дам'яна безср.	
2	20	С	Артемія вмуч.	Акиндина муч.	
3	21	Ч	Іларіона Вел. прп.	Акепсима і інш. муч.	
4	22	П	Аверкія єп.	Йоанікія Великого	
5	23	С	Якова ап.	Галактіона і Епістими мч.	
6	24	Н	22. по З. св. Д. Арети муч.	22. по З. св. Д. Павла	
7	25	П	Маркіяна і Мартирия	Ермона і інш. муч.	
8	26	В	Димитрія Миротворця	Собор арх. Михаїла	
9	27	С	Нестора муч.	Матрони, Онисифора	
10	28	Ч	Параскевії зв. П'ятниці мч.	Ерасті ап.	
11	29	П	Анастазії вмуч.	Віктора і Вінкентія Т. Студ.	
12	30	С	Зиновія і Зиновії муч.	Ніла, Йосафата (н.н.)	
13	31	Н	23. по З. св. Д. Стахія	23. по З. св. Д. † Ів. Золот.	
14	1	П	Листопад. Косми і Дам.	† Филипа ап.	
15	2	В	Акиндина муч.	Гурія муч. Початок посту	
16	3	С	Акепсима, Георгія вмуч.	† Матея ап. єв.	
17	4	Ч	Йоанікія В.	Григорія чуд.	
18	5	П	Галактіона і Епістими	Платона і Романа муч.	
19	6	С	Павла св.	Авдія прор.	
20	7	Н	24. по З. св. Д. Єрмона муч.	24. по З. св. Д. Григ. прп.	
21	8	П	Собор Арх. Михаїла	Введення в храм Пр. Бог.	
22	9	В	Мотрови муч.	Филимона ап.	
23	10	С	Єраста, Олімпія, Родіон.	Амфілохія і Григорія св.	
24	11	Ч	Мини, Вікторія і др.	Катерини муч.	
25	12	П	† Йосафата свящмч. Ніл.	Клиmentа папи, Петра Ал.	
26	13	С	Йоана Золот.	Аліпія Стовпника	
27	14	Н	25. по З. св. Д. † Филипа	25. по З. св. Д. Якова перс.	
28	15	П	Симона, Гурія і Авіва муч.	Степана прп. муч.	
29	16	В	† Матея ап. і єван.	Парамона муч.	
30	17	С	Григорія, єп. чуд.	† Андрея первоз. ап.	

Неділі і свята латинського обряду: 1. 11. Всіх Святих. — 2. 11. Задушні дні.
27. 11. I. (перша) Неділя Адвенту.

Пасхалія:

Старого стилю:

28. 11. Початок Різдвяного посту.

Нового стилю:

5. 11. Початок Різдвяного посту.

ЗАПИСКИ

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ЛИСТОПАД

1. 1918 р. Листопадовий зрыв. Українські війська зайняли Львів.
1. 1944 р. Помер митрополит Андрій Шептицький у Львові.
3. 1941 р. Зруйновано вибухом Велику Успенську Церкву Києво-Печерської Лаври.
- 3-7 1927 р. Перша Конференція Українських Націоналістів у Берліні покликала до життя перший Провід Українських Націоналістів з полк. Є. Коновалцем на чолі.
4. 1921 р. Другий Зимовий Похід під командою Ю. Тютюника.
4. 1923 р. Згинули замордовані поляками члени УВО Луцейко і Крупа.
12. 1943 р. Перша Конференція поневолених народів Сходу.
14. 1925 р. В Чехо-Словаччині створено Легію Українських Націоналістів.
20. 1917 р. Третій Універсал Української Центральної Ради.
21. 1921 р. Большевики розстріляли під Базарем 359 українських вояків.

ГРУДЕНЬ

31 ДНІВ

УКРАЇНСЬКІ СВЯТА

Н.	Ст.	Ст.	Дні	Старого стилю	Нового стилю
1	18	Ч	Іллата	Іллата і Романа муч.	Наума прор.
2	19	П	Авдія	Авдія прор.	Аввакума прор.
3	20	С	Григорія	Григорія прп. Прокла	Софонія прор.
4	21	Н	26.	по З. св. Д. Введ.	26. по З. св. Д. Варвари вмч.
5	22	ІІ	Філімона	І др. ап.	+ Сави Освященного прп.
6	23	В	Амфілохія	і Григорія	Миколая Чудотворця
7	24	С	Катерини	вмуч. Меркурія	Амвросія св.
8	25	Ч	Климента	і п. рим. Петра А.	Патапія прп.
9	26	П	Алілія	прп. Юрія Київсь.	Непор. Зачат. Пр. Д. Марії
10	27	С	Якова	Якова перського	Мини і др. муч.
11	28	Н	27.	по З. св. Д. Стефана	Праотців. Даниїла стовп.
12	29	П	Парамона	муч.	Спиридона прп.
13	30	В	† Андрея	ап. первозв.	† Євстратія, Авксентія муч.
14	1	С	Наума	прор. Філіярета	Тирса і Левкія муч.
15	2	Ч	Аввакума	прор.	Елевтерія свіщмуч.
16	3	П	Софонія	прор.	Аггея прор.
17	4	С	Варвари	мч., Ів. Д. прп.	Даниїла прор., мол. в печі
18	5	Н	28.	по З. св. Д. † Сави	Отців. Севастіяна
19	6	П	Св. о. Николая	Чудотворця	Боніфатія муч.
20	7	В	Амвросія,	єп. медіол.	Ігнатія свіщмуч. Богон.
21	8	С	Патапія	прп.	Юліаній вмуч.
22	9	Ч	Непорочне	Зач. П.Д.М.	Анастазії вмуч.
23	10	П	Мини	і др. муч.	10 муч. в Криті
24	11	С	Даниїла	стовп. прп.	Навечеря Різдва, Евгенії
25	12	Н	Праотців.	Стірідіона	Різдво Христове
26	13	П	Евстратія	і др. муч.	Собор Пр. Богор., св. Йос.
27	14	В	Тирса,	Левкія муч.	Стелана первомуч.
28	15	С	Елевтерія	свіщмуч.	20000 муч. в Нікомидії
29	16	Ч	Аггея	пр.	Дітей убитих в Вифлеємі
30	17	П	Даниїла	прор., Мол. в печі	Анісії муч.
31	18	С	Севастіяна	муч.	Меланії муч.

Неділі і свята латинського обряду: 4. 11. 18 — Н, III, IV, неділя Адвенту. — 8. 12. Непорочне Зачаття Пр. Д. М. — 24. 12. Навеч. Різдва Христ. — 25. 12, Різдво Христове. — 26. 12. Степана первомученика.

Пасхалія:

Старого стилю:

1 — 31. 12. Піст Палипівка.

Нового стилю:

1 — 24. 12. Піст Пилипівка. 25 — 31. 12. Загальниця.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

ГРУДЕНЬ

2. 1919 р. Початок Першого Зимового Походу під командуванням ген. Омеляновича-Павленка.
2. 1938 р. Проголошено Карпатську Україну автономною державою.
4. 1803 р. Помер на Соловецьких островах останній кошовий Запорізької Січі Петро Кальнишевський.
14. 1942 р. З рук Гестапо згинув у Львові Іван Климів-Легенда, Крайовий провідник ОУН і член Проводу ОУН.
15. 1934 р. Більшевицький таємний суд засудив на розстріл 28 українських письменників, а між ними: О. Влизька, В. Мисика, Д. Фальківського, М. Терещенка, Гр. Конинку, Ів. Крушельницького, М. Лебединця, Костя Буревія, Романа Шевченка і др.
19. 1240 р. Татарський хан Батий зруйнував Київ і рушив на Галичину.
19. 1944 р. Згинув на терені Чехо-Словаччини Дмитро Маївський (Косар-Тарас) член Проводу ОУН, непересічний публіцист Української Національної Революції, і ген. Дмитро Грицай-Перебийніс, редактор підпільних військових лідручників, член Проводу ОУН, шеф Гол. Штабу УПА, делегат Проводу ОУН на рідних землях до Проводу ОУН закордоном.
23. 1932 р. Героїчна смерть сл. п. Біласа і Данилишина, членів УВО-ОУН.
23. 1873 р. У Львові засновано Наукове Товариство ім. Шевченка.
24. 1653 р. Перемога гетьмана Б. Хмельницького під Жванцем.

Церковний календар

ПОВНА СТРИМАНІСТЬ ВІД М'ЯСНОЇ ЄЖІ

1. Кожна п'ятниця, крім загальниць.
2. У час Великого Посту.
3. Відсічення Чесної Голови Івана Хрестителя.
4. Воздвиження Чесного Хреста.
5. У Навечеріє Різдва Христового і Богоявлення (Водохрища).
6. У перший день Спасівки в честь Макавейських мучеників-братів 1. 8. (14. 8.).

ЦЕРКОВНІ ПОСТИ СТАРОГО СТИЛЮ

1. Пилипівка від 1 — 6 січня.
2. 18 січня у Навечеріє Богоявлення.
3. Від 29 лютого — 16 квітня Великий піст.
4. 15 квітня Велика П'ятниця (строгий піст).
5. Петрівка — від 13 червня — 11 липня.
6. Спасівка — від 14 — 27 серпня.
7. Відсічення Чесної Голови Івана Хрестителя 11 вересня.
8. Воздвиження Чесного Хреста — 27 вересня.
9. Пилипівка від 28 листопада до 6 січня 1961 року.

ПОВНІ ЗАГАЛЬНИЦІ

1. Різдвяна загальниця від 7 — 19 січня (крім 18 січня).
2. Передпостна загальниця від 7 — 13 лютого (тільки під час неї можна справляти гучні забави і весілля).
3. Великодня загальниця від 17 — 24 квітня.
4. Загальниця Зелених Свят від 5 — 12 червня.
5. Сирна — від 21 — 28 лютого (тільки на набіл, гучні забави і весілля заборонені).

ЦЕРКОВНІ ПОСТИ НОВОГО СТИЛЮ

1. Навечеріє Богоявлення (Водохрища) 5 січня.
2. Великий Піст — від 29 лютого — 16 квітня.
3. Велика П'ятниця — 27 березня.
4. Петрівка — від 13 червня — 28 червня.
5. Спасівка — від 1 — 14 серпня.
6. Відсічення Чесної Голови Івана Хрестителя 29 серпня.
7. Воздвиження Чесного Хреста — 14 вересня.
8. Пилипівка (Різдвяний піст) — від 15 — 24 грудня.

ЗАГАЛЬНИЦІ

1. Різдвяна — від 25 грудня 1959 — 6 січня 1960 р. (крім 5 січня).
 2. Передпостна — від 7 — 13 лютого (можна під час неї спроваджувати весілля і гучні забави).
 3. Великодня — від 17 квітня — 24 квітня.
 4. Зелених Свят від 5. — 12 червня.
 5. Сирна — від 21 — 28 лютого (тільки на набіл, без весіль і гучних забав).
-

ДЕРЖАВНІ СВЯТА В КАНАДІ

Новий Рік. Велика П'ятниця. Великодній Понеділок. День Вікторії — 24 травня. День Народження Королеви — дату проголошується. День Домінії (Держави) — 1-го липня. День Праці — 1-ий понеділок у вересні. День Подяки — назначується. День Замирення — 11 листопада. Різдво — 25 грудня.

У римо-католицькій провінції Квебек святкують ще й ці свята: Богоявлення, Попелева Середа, Вознесення, св. Івана Христителя, Всіх Святих, Непорочне Зачаття.

ДЕРЖАВНІ СВЯТА В США

У США немає наперед визначеніх державних свят. Уряд кожного окремого штату вирішує, котрі свята уважається в даному штаті урядовими.

Загально в США є такі урядово визнані свята: Новий Рік, День Народження Лінкольна — 12 лютого, День Народження Вашингтона — 22-го лютого, Пам'ятний День (Меморіал Дей) — 30-го травня, День Незалежності — 4-го липня, День Праці — перший понеділок у вересні, День Колюмба — 12-го жовтня, День Виборів — перший вівторок по першім понеділку в листопаді, День Замирення — 12 листопада, День Подяки — 4-ий четвер у листопаді, Різдво — 25-го грудня.

МІРИ І ВАГИ В КАНАДІ

Канадські:

- 1 миля — 1,760 ярдів — 5,280 стіп.
- 1 ярд — 3 стопи — 36 цалів.
- 1 стопа — 12 цалів.

Європейські:

- 1 кілометер — 1,000 метрів.
- 1 метр — 100 сантиметрів.
- 1 сантиметр — 10 міліметрів.

Або при переміні канадських мір на європейські і навпаки:

- 1 миля — 1.60935 кілометра — 1,609.35 метрів.
- 1 ярд — 0.9144 метра — 91.44 сантиметрів — 914.4 міліметрів.
- 1 стопа — 30.48 сантиметрів — 304.8 міліметрів.
- 1 кілометр — 0.62137 милі — 1,093.61 ярдів — 3,280.84 цалів.
- 1 метр — 1,09361 ярда — 3,28084 стопи — 39,3701 цалів.
- 1 сантиметр — 0.3937 цаля.

МІРИ ПОВЕРХНІ

Канадські:

- 1 фарма — 160 акрів.
- 1 акер — 4,840 квадр. ярдів.
- 1 кв. ярд — 9 квадратових стіп.
- 1 кв. стопа — 144 квадратних цалі.

Європейські:

- 1 гектар — 10,000 кв. метрів.
- 1 морг — 5,754.6 кв. метрів.
- 1 кв. метер — 1,000 кв. сантиметрів.
- 1 кв. сантиметер — 100 кв. міліметрів.

Або при заміні европ. на канадські:

- 1 гектар — 2.471 акрів — 11,960 кв. ярдів.
- 1 морг — 1.397 акрів — 6,752.5 кв. ярдів — 60,772.5 кв. стіп.
- 1 кв. метер — 1.196 кв. ярда — 10,764 кв. стіп — 1,550.016 кв. цалів.
- 1 кв. сантиметер — 0,155 кв. цаля.

Заміна канадських на європейські міри поверхні:

- 1 фарма — 64.75 гектарів — 112.5 моргів.
- 1 акер — 0.404 гектара — 0.703 морга — 4,047 кв. метрів.
- 1 кв. ярд — 0.83613 кв. метра.
- 1 кв. стопа — 929.03 кв. сантиметрів.
- 1 кв. цаль — 6,41516 кв. сантиметрів.

МІРИ ВАГИ

В Канаді:

1 сотнар — 100 фунтів.
1 фунт — 16 унцій.
1 унція — 16 драм.

В Європі:

1 тонна — 10 сотнарів.
1 сотнар — 100 кілограмів.
1 кілограм — 100 декаграмів.
1 декаграм — 10 грамів.

Або при заміні канадських на європейські:

1 тонна (європ.) — 0.907 тонни (канад.) — 9,07185 сотнарів — 907.185 кілограмів.
1 сотнар (канад.) — 0.453 сотнара (європ.) — 45.359 кілограмів.
1 фунт — 0.45359 кілограма — 45.359 декаграмів.
1 унція — 2.835 декаграмів — 28.35 грамів.
1 драм — 1.77 грамів.

МІРИ ОБ'ЄМУ

Міри плинних тіл

Канада:

1 гальон — 4 кварти
1 кварта — 2 півкварти або пайнти
1 гальон — 40 кварти
1 кварта — 2 півкварти або пайнти

Європа:

рівняється 4.456 літри
рівняється 1.1365 літри
рівняється 4.456 літри
рівняється 1.1365 літри

Міри сипких тіл:

1 бушель — 4 пеки	рівняється	35.648	літри
1 пек — 2 гальони	рівняється	8.912	літри
1 гальон — 4 кварти	рівняється	4.456	літри
1 кварта — 2 півкварти або пайнти	рівняється	1.1365	літри
1 канад. миля рівняється 1.609	кілометра		
1 кілометр рівняється	—	0.621	мили
1 кілограм рівняється 2.2046	канад. фунта		

УКРАЇНСЬКІ ЦЕНТРАЛЬНІ УСТАНОВИ У СВІТІ

Австрія

Об'єднання Українців в Австрії

Assn of Ukrainians in Austria

(Vereinigung der Ukrainer in Oesterreich)

Salzburg, Lager Parsch 9/23, Austria

Ліга Українських Політв'язнів

League of Ukrainian Political Prisoners

Vogelweiderstr. 4, Innsbruck, Austria

Аргентина

Товариство „Просвіта”

Asociacion „Proswita”, Soler 5039

Buenos Aires, Rep. Argentina

Англія

Союз Українців у Великій Британії

(СУБ)

The Association of Ukrainians

in Great Britain

49 Linden Gardens London W. 2.

Спілка Української Молоді — СУМ

49 Linden Gardens, London W. 2.

Австралія

Союз Українських Організацій Австралиї (СУОН)

The Association of Ukrainians
in Australia

61 Brougham St. North,
Melbourne, Vic. Australia

Спілка Української Молоді в Австралії

Ukrainian Youth Ass'n.

c/o W. Pundiak

749 Burwood Rd.

Hauthorn, E.3. Vic. Australia

Бразилія

Об'єднання Українців

Sociedade Ucraniana

„Unificao” Caixa Postal 6,

Sao Caetano do Sul Est De Sao Paulo

BRASIL

Товариство Прихильників Української
Культури

Socied de dos Amigos de Cultura Ucraina

Caixa Postal 881,

Curitiba, Parana, Brasil

Бельгія

..Український Допомоговий Комітет..
у Бельгії

Comite Ukrainien de Secours
en Belgique

72 Bd. Charlemagne, Bruxelles 4.B.,
Belgique

Спілка Української Молоді — ЦК (СК)
c/o O. Kowal

72 Bd. Charlemagne, Bruxelles 4.B.,
Belgique

Венесуела

Об'єднання Українців у Венесуелі
Asociacion de Ucranianos en Venezuela,
Calle Real de Sabana Grande 178
Caracas, Venezuela

Голландія

Союз Українців у Голландії
Bond Van Oekrainers in Nederland
c/o Drs. O. Kushpetz
Huygansstraat 21, 's Gravenhage,
Nederland

Нова Гвінея

Dr. A. Gural, M.O.P.H.D.
Vanimo via Wewak, New Guinea

Еспанія

Товариство Українських Студентів..
Association de los Estudiantes
Ucranianos,
Donoso Cortes 63, Madrid, Espana

Італія

Український Комітет
Comitato Ucraino,
Passegiata del Gianicolo 7,
Roma (Borghi) Italia

Канада

Ліга Визволення України
League for Ukraine's Liberation
140 Bathurst St., Toronto, Ont.

Спілка Української Молоді в Канаді
Ukrainian Youth Association
140 Bathurst St., Toronto, Ont.

..Наукове Товариство ім. Шевченка..
в Канаді
c/o Prof. Dr. E. Wertyporoch
82 Willowbank Blvd.
Toronto 12, Ont., Canada

Комітет Українців Канади
Ukrainian Canadian Committee
722 McIntyre Bldg., Winnipeg, Man.
Canada

Українська Вільна Академія Наук
у Канаді
Ukrainian Free Academy of Sciences
UVAN — Box 3597, Sta. B,
Winnipeg, Man. — Canada

Товариство кол. Вояків УПА
ім. ген. Т. Чупришки в Канаді
Society of Veterans of the Ukrainian
Insurgent Army — UPA
140 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada

НІМЕЧЧИНА

ЦПУЕН — Центральне Представництво
Української Еміграції в Німеччині
CPUEN

München 2, Dachauerstr. 9/II, Germany

..Антибольшевицький Бльок Народів..
München 8, Zeppelinstr. 67, Germany

УМХС (UMChS) Українська Медично-
Харитативна Служба
München 2, Dachauerstr. 9/II, Germany

Український Вільний Університет
і НТШ — (UWU)
München 8, Varsailler Str. 4/III,
Germany

Товариство б. Вояків УПА в Німеччині
c/o Mykola Fil München 23,
Belgradstr. 152a A/4 Germany

Незалежна Асоціація Дослідів совет-
ської теорії і практики в національних
проблемах

Ukrainische Unabhängige Association
der Forscher der Sowjettheorie und Pra-
xis hinsichtlich der Nationalen Problems.
Prof. J. Boyko
München 8, Ayinger Str. 19/II,
Germany

ЦeCUS — Центральний Союз Укра-
їнського Студентства (CESUS)
Postfach 34, München 62, Germany

НОВА ЗЕЛЯНДІЯ

„Український Клуб”
„Ukrainian Club” c/o W. Fedorko
P.O. Box 5062 Wellington, New Zeland

ПАРАГВАЙ

Товариство „Просвіта”
Galle Gral Artigas
Encarnation, Casilla de Correo 60,
Paraguay

США

Організація Оборони Чотирьох
Свобід України — ООЧСУ
Спілка Української Молоді Америки
(СУМА) (ODFFU)
315 East — 10th St.
New York, N.Y., U.S.A.

Український Конгресовий Комітет
Ukrainian Congress Committee
302 W. — 13th St.
New York 7, N.Y., U.S.A.

З'єднаний Українсько-Американський
Допомоговий Комітет — ЗУАДК
P.O. Box 1661, Philadelphia Pa., U.S.A.

Світова Федерація Українських
Жіночих Організацій (СФУЖО)
909 N. Franklin Street
Philadelphia 23, Pa., U.S.A.

Українська Академія Наук у США
Ukrainian Academy of Arts and Science
11 1/2 West — 26th Street, New York,
N.Y., U.S.A.

Товариство б. Вояків УПА
ім. Т. Чупришки в США
Society of Veterans of the Ukrainian
Insurgent Army — UPA
315 East — 10th Street, New York,
N.Y., U.S.A.

Наукове Товариство ім. Шевченка
в США
Shevchenko Scientific Society
302—304 West, 13th Street, New York,
N.Y., U.S.A.

ФРАНЦІЯ

Наукове Товариство ім Шевченка
Shevchenko Societe Scientifique
27 rue des Bauves, Sarcelles (S. et O.),
France

Конфедерація Вільних Українських
Професійних Організацій (KUWPO)
Confederation des Organisations
Ukrainiennes Professionnelles Libres
26 rue de Montholon, Paris 9, France

Об'єднання Українських Робітників у Франції

Union des Ouvriers Ukrainiens en France
26 rue de Montholon, Paris 9, France

ШВЕЦІЯ

Українська Громада
Ukrainska Sällskapet, Box 32,
Stockholm 1, Sweden
KK-SUM — P. Horwat, Telegrafgrand 3
Stockholm, Sweden

ЧИТАЙТЕ, ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ І ПОШИРЮЙТЕ:

„Шлях Перемоги” — тижневик, Німеччина.
München 8, Zeppelinstr. 67, Germany

— • ● • —
„Визвольний Шлях” — місячник, Англія
Liberation Path

237, Liverpool Road, London, N. 1., Great Britain

— • ● • —
„Українець” — тижневик, Франція
L'Ukrainien

Hebdomadaire 26, rue de Montholon, Paris (9e), France

— • ● • —
„Українське Слово” — La Palabra Ukrainia — Аргентина
Soler 5039, Buenos Aires, Argentina

— • ● • —
„Вісник” — місячник, СІІІА
„The Herald”
P.O. Box 304, Cooper Station, New York 3, N.Y., USA.

— • ● • —
„Українська Думка” — тижневик, Англія
The Ukrainian Thought

49, Linden Gardens, London W 2., Great Britain

— • ● • —
„Bictrī” — місячник, Бельгія
72, Bd., Charlemagne, Bruxelles, Belgique

— • ● • —
„АБН-Кореспонденці” — Німеччина, англійською і німецькою мовами
Press Bureau of the Antibolshevik Bloc of Nations (A.B.N.)
Munich, Zeppelinstr. 67, Germany

— • ● • —
„Юкрайніян Рев'ю” — квартальник, Англія, англійською мовою
The Ukrainian Review

49, Linden Gardens, London W. 2., Great Britain

— • ● • —
„Гомін України” — тижневик
„Homin' Ukrainy”
140 Bathurst St., Toronto, Ont., Canada

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Альманах-Календар „Гомону України” на 1960 р., це вже п'ятий за чергою наш альманах.

П'ять річників альманаху на понад тисячу сторінок друку великої вісімки, являє собою неабиякий дорібок на наші обмежені можливості.

Альманах містить поважну скількість вартісного матеріалу з різних ділянок нашого життя.

Імена визначних публіцистів, літераторів, науковців і мистців, — авторів поміщених в альманахах статтів, дають найкраще свідоцтво про вартість надрукованого матеріалу.

Актуальні питання з ділянки літератури і науки, політики і визвольно-революційної боротьби, суспільно-громадських справ, справ молоді і т. д. знаходять потрібне відзеркалення на сторінках альманаху у формі належно опрацьованих журнальних статтів, літературних есеїв, розвідок, спогадів, новель і т. д.

В альманахові чимало даних, що служитимуть важливим допоміжним матеріалом для дослідників окремих ділянок нашої історії в майбутньому.

Політичні обставини, що заіснували по останній світовій війні на наших землях згнобили і припинили нормальний процес росту і розвитку життя народу. Найменший вияв вільної думки там утворюється з найбільшим злочином.

Такий стан зобов'язує нас усіх у вільному світі приласти найбільше зусиль, щоб бодай в якісь мірі надолужувати великі страти і прогалини на духово-культурному відтинку життя нації, пам'ятаючи, що цей відтинок являється одним з найважливіших засобів визвольної боротьби з ворогом.

Кожна нова вартісна книжка посилює наші духові позиції і тим самим скріпляє фронт визвольної боротьби.

Тому віримо, що кожен наш читач і передплатник „Гомону України” має в себе всі річники альманаху як і всі інші наші видання і захочить теж своїх приятелів і знайомих набути наші книжки.

ВІЗІЯ ІІ

На склепіння поганської ночі
Пурпуріві відблиски кида, —
Це гудить і горить і кликоче
Під азійським намулом руда.

І тремтить невгамованним трясцям
У багровій пропасниці час.
Вдарить, крикне і вибухне щастям
Хрестоносне палання меча.

Він розріже й одкине запону,
Він прозріє, незрячий Вій, —
Древнім, яросним, віщим законом
Він охрестить простір степовий.

19. 3. 1927 („Влада” Поезій книга шоста).

Олена Теліга

**

Залізну силу, що не має меж,
Дихання Бога в слози перетопить
І скрутить бич безжалісних пожеж
З маленьких іскор схованих у попіл.

(Д. Донцов. „Поетка вогненних меж Олена Теліга” VII Віра і любов).

Степан Бандера не живе!

Така трагічна і незвичайно болюча вістка надійшла до нашої редакції в часі складання цього альманаху.

В першій хвилині люди оставили і занімали. Щойно згодом опам'ятувались і говорили: - - Це немовірне, неможливе, хтось ширить провокацію. Треба негайно телефонувати до Мюнхену і перевірити вістку...

Проте стрічки телеграми чомусь не зникали з очей, чомусь в глибину мозку безнастанно болюче вверчувалось кошмарне: Бандера не живе...

І чому саме він, — питали себе всі, — чому той, що так жагуче прагнув добра своєму народові, чому саме він мусів стати черговою жертвою скривленої руки ворога?

Чому теж і цьому, найбільш твердому і непохитному, найбільш безкомпромісовому, не довелось дійти до мети?

Такі рефлексії виникали в зв'язку з трагічною вісткою про загибель сл. п. Степана Бандери.

Важкий біль відчули люди різних поглядів і середовищ і ніхто не міг зразу погодитись з болючим фактом смерти сл. п. Степана Бандери, що стався 15 жовтня 1959 р. в Мюнхені.

А тимчасом жахлива дійсність твердою нсвмолимою мовою говорила:

Степан Бандера не живе!

Підступний ворог змобілізував цілі загони своєї душегубної тічні, щоб вистежити і вбити того, чиє ім'я ось вже четверть віку, як стало символом волі і боротьби для українського народу і пострахом та караючою рукою для злочинного ворога; ім'я того, хто своєю твердою вірою і незмінною противорошою настанововою мобілізував щораз нові сили на боротьбу з Москвою.

Ім'я Бандери давно перестало бути власністю фізичного Степана Бандери, воно стало власністю українського народу. Його знали всюди чужі і свої, приятели і вороги. Одні згадували його ім'я з пієтизмом і подивом та надією і були готові йти з ним на найбільші жертви. Інші, хоч мовчали, але в глибині душі подивляли його легендарну силу, чарадійний вплив і незглібому популярність.

...., Я ніколи не бачив і не знаю Степана Бандери, але я відчуваю душою, що Бандера справді від народу, для народу і з народом", — говорив інтелігент з Харкова.

....Я виступаю часто проти Бандери, не погоджуясь з ним, але роблю це проти своїх переконань, бо знаю, що не маю рації", — говорив інший.

....Хто б завів, хто б заломився в процесі боротьби, але Бандера ніколи не заведе і не заломиться, в цьому я свято переконаний", . . . говорив третій.

Так думали і так говорили про особу сл. п. С. Бандери однодумці і противники. Бо він дійсно був „від народу, для народу і з народом”

Ясно, чому на такого Бандеру зорог спрямовував всю свою скажену лють. Ясно теж, чому він мобілізував тисячі своїх шпигунів-людозбивників, щоб вбити Степана Бандеру.

Підступ, зрада і вбивство становлять невід'ємну прикмету кожночасної московської влади від зарання її існування, але у випадку вбивства сл. п. С. Бандери Москва була виїмково зацікавлена. Саме тому ця потворна еманація найбільшого зла на землі — вбила сл. п. Степана Бандеру, як передтим вбила Гол. Отамана Симона Петлюру, полк. Євгена Консальця, ген. Тараса Чупринку.

Ватажок кремлівських розбишак метушиться, ганяючи по світі не для миру, лише тому, що під московською тюрмою народів западається ґрунт. Хрущов хоче рятувати Москву облудними усмішками і брехливими заявами, а при тому теж терором і скритовбивством.

Лискачки на політичному овіді сучасного світу, зокрема піднесена до найвищого степеня температура внутрі т. зв. СССР, віщують недалеку бурю, в якій сконають всі кремлівські людоубивники і зникне на віки московська катівня народів.

Ми переконані, що під ударами нищівної матеріальної — атомної, ракетної і т. п. зброї впаде Москва, лише під тягарем власних злочинів і під тиском непереможної ідеї волі і правди з боку уярмлених народів, що їх носієм і символом було ім'я сл. п. Степана Бандери.

Борог вбив тіло Степана Бандери, але він нікчесний і безсилий, щоб вбити ідею, якій був вірний аж до смерті сл. п. Степан Бандера.

З кожнієї краплинини крові героїв, що падуть в бою, виростають нові лави борців. Вони переможуть московську потвору і на її руївищах збудують нове вільне життя народів.

На місце сл. п. Степана Бандери прийдуть нові люди і вони з новою силою і завзяттям продовжуватимуть його діло аж до повної перемоги.

Провідник ЗЧ ОУН
сл. п. Степан Бандера.

Новий мерзенний злочин Москви сколихнув всією українською спільнотою. Свіжа могила великого сина народу қличе і зобов'язує кожного з нас посилити боротьбу. Гекатомби жертв народу не можуть пропасти даремно. Хай життєвий шлях сл. п. Степана Бандери буде прикладом для нас, скільки може дати для народу одна людина. Застановімся, в якому відношенні до цього стоять наші діла.

Сл. п. Степан Бандера народився 1 січня 1909 р. в Угринові Старім, Калуського повіту. Вже в гімназії цікавився політикою і виконував доручення УВО (Українська Військова Організація). В 1927 році став теж формально членом УВО. В листопаді 1928 року був арештований разом із своїм батьком о. Андрієм за поширювання підпільної літератури УВО.

В 1931 р. він вже був пропагандистом референтом Крайової Екзекутиви Організації Українських Националістів (ОУН) на західноукраїнських землях. В тому часі студіював у Львові на політехніці агрономію.

В 1932 році був заступником провідника КЕ ОУН. 8 і 9 березня того ж року брав участь в нарадах ОУН в Празі. 10 березня 1932 року був арештований польською поліцією під час переходу кордону з Чехо-Словаччини.

22-го березня 1932 р. був арештований польською поліцією в зв'язку з атентатом на комісара польської політичної поліції у Львові Е. Чеховського.

З кінцем 1932 року почав виконувати обов'язки Крайового Провідника КЕ ОУН і Крайового Коменданта УВО.

В червні 1933 року був формально затверджений полк. Євгеном Коновалцем на Провідника КЕ ОУН і Крайового Коменданта УВО та члена ПУН (Проводу Українських Националістів). 14 червня 1934 року був арештований поляками у Львові і в зв'язку з атентатом на міністра Б. Г'єрацького засуджений у т. зв. Варшавськім процесі членів ОУН в 1936 році на кару смерті з заміною, в наслідок загальної амністії, на досмертну важку в'язницю, з якої вийшов в вересні 1939 року в часі польсько-німецької війни.

10 лютого 1940 р. Степан Бандера очолив Революційний Провід ОУН.

Другий Великий Збір ОУН, що відбувся в квітні 1941 р., обрав Степана Бандеру провідником Організації.

22 травня 1941 року большевики вивезли Мирославу і о. Андрія — батька і сестру Степана Бандери на заслання на Далекий Схід. Там вони й померли.

В червні 1941 р., перед вибухом німецько-большевицької війни, німці арештували в Krakovі Степана Бандеру, а згодом вивезли його до концетраційного лагеру в Саксенгаузені коло Берліну.

30 червня 1941 р. — ОУН під проводом Степана Бандери проголосила у Львові відновлення української держави.

В серпні 1942 р. згинули д-р Олександер і Василь — рідні брати Степана Бандери в німецькому концлагері Аушвіц.

У вересні 1944 р. С. Бандера був звільнений з концлагеру. Крайова Конференція ОУН на рідних землях в лютому 1945 р. обрала Степана Бандеру головою Бюра Проводу ОУН.

В серпні 1953 р. IV Конференція ОУН обрала Степана Бандеру Провідником ЗЧ ОУН і на цьому становищі його застала скритовбивча смерть з московсько-большевицької руки в Мюнхені, 15 жовнта 1959 року.

Поданий життєвий шлях сл. п. Степана Бандери далеко не повний і не точний, але він зовсім достатньо говорить про те, ким був для української революційно-визвольної боротьби українського народу сл. п. Степан Бандера.

Про те, як розумів і оцінював позиції революційно-визвольної боротьби з московсько-большевицьким ворогом, сл. п. Степан Бандера, він писав в статтях, листах, брошурах і т. д.

В листі до членів ОУН з 1953 р. він між іншим писав:

„Українська національно-визвольна революція може розраховувати на провідну роль в її боротьбі тільки ідейно-вартісних, патріотичних і антикомуністичних елементів. Такі є в Україні і є їх багато, помимо всіх большевицьких винищувань. Їх не можна шукати серед активістів з компартії і большевицької державної машини. Национально-вартісні, антибольшевицькі елементи теж ті, що ще не охоплені конспіративною акцією націоналістичного революційного підпілля, стараються непомітно робити якусь національно корисну роботу, чи бодай перетривати большевицьке руйнування нації, скриваючи своє правдиве наставлення за прикризкою пасивності, незацікавлення, ісвміння й неспособності. Це правда, що в сучасному наявному житті, яке накидає, чи яке ще допускає большевицька система, ці елементи пасивні, малоактивні, чи на вигляд тупі. Але є засадничю помилкою думати, що всі вони є такими з природи. Тільки комунізм, система московсько-большевицького поневолення й винищування, зробила їх такими, чи заставила такими прикидатись. Вона не дає їм розвинути природних здібностей, які в багатьох з них є, ані активності в такому напрямі, який

був би їм по душі, який згідний з їх внутрішнім патріотичним наставленням. Незаглушенна національна совість не дозволяє їм розгортати своїх здібностей на службу большевикам, як це роблять комуністи і кар'єристи.

„Українська революція має в першу чергу розбити ці окови. Вона відкриє перед незчисленними вартісними сдиницями широке поле для повного розгорнення й вияву природних здібностей, придавленої енергії й динаміки у найвищому національно-візвольному змаганні. Ідеї українського націоналізму й великих подвигів української революції розбудять глибоко пригнічені, приспані, запроторені в різні діби большевицького уярмлення, — енергії й високі вартості козацьких нащадків. Плуг революції переоре ціле життя, а найважніше, — він підніме на поверхню життя нові, придавлені большевизмом сили, видвигне нові таланти, нові провідні активні сили”

В „Слові до Українських Націоналістів-Революціонерів за кордоном”, м. ін. читаємо: ..., В нашій політичній дії ми ставимо на перше місце послідовне ведення візвольної боротьби, невідхильне здійснювання основної лінії візвольної концепції. Від того не відступаємо ніколи, в жодній ситуації... ПРИНЦІП НАЙБІЛЬШОГО СКРІПЛЕННЯ ВІЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ І КОНЦЕНТРАЦІЇ В НЬОМУ ВСІХ ПРИДАТНИХ СИЛ СТОІТЬ ПЕРЕД ПРИНЦІПОМ ВЛАСНИХ ПОЛІТИЧНИХ ІНТЕРЕСІВ. В разі ж такої ситуації, коли інші політичні чи підприємства — організації, центри, партії, всі чи якась їх частина, не хотятъ чи не спроможнійти найтяжчим шляхом безкомпромісової візвольної боротьби і політики, відступають від неї чи стають на шлях пасивності, — тоді візвольний рух, ОУН, не може на них оглядатись і мусить змагатися своїм прямим шляхом боротьби без них, а то й проти них”

Про революційну настансву сл. п. Степана Бандери, його прямолінійність і характер, яскраво свідчать теж його зізнання перед польським судом, який засудив його на кару смерті. Ось як зізнавав і заховувався Степан Бандера в сближчі смерті в тому суді (наводимо один уривок за автентичними документами):

...., Третя справа — це справа протибольшевицької акції. Прокурор сказав, що бодай побічним мотивом при вирішуванні атентату на советський конзулят у Львові було те, що Організація хотіла зареагувати теж на наладнання польсько-большевицьких взаємин, що хотіла їх попсувати. Я сам про цей атентат рішив, я дав наказ його виконати і заявляю, що абсолютно не брали ми до уваги того моменту. Не тільки з практичних, але

в першу чергу з засаднічих мотивів. ОУН у своїй політичній програмі відкидає орієнтацію на кого-небудь. ОУН відкидає концепцію відбудови української держави при умові польсько-більшевицького конфлікту. Взаємини польсько-більшевицькі не можуть рішати про наші політичні розрахунки. Зрештою з історії знаємо, що всякі такі концепції діставали в лоб і що коли йде про Україну, то Польща з Москвою завжди годилися. Всі бойові акти, які розглядано в цій залі, є тільки фрагментом і то не цілої революційної, але навіть самої бойової діяльності.

„З розправи виходило б, що ОУН зводить цілу свою діяльність головно до бойової акції. Заявляю, що ні програмово, ні коли йде про скількість членів у поодиноких ділянках організаційної праці, бойова акція не є єдиною, не є першою, але рівнорядною з іншими ділянками. Тому, що в цій залі розглядали атентати, що їх виконувала ОУН, міг би хтось думати, що Організація не числиться з життям людини взагалі і навіть з життям своїх членів. Коротко скажу: люди, які ввесь час у своїй праці є свідомі, що кожній хвилині можуть самі втратити життя, такі люди, як пікто інший вміють цінити життя. Вони знають його вартість. ОУН цінить вартість життя своїх членів, дуже цінить; але наша ідея в нашему понятті є така величня, що коли йде про її реалізацію, то не сотні, але й може мільйони жертв треба посвятити, щоб її таки зреалізувати. Вам найкраще відомо, що я знов, що належу головою, і відомо вам, що мені давали зможу те своє життя рятувати. Жиусчи рік з певністю, що я втрачу життя, я знаю, що переживає людина, яка має перед собою перспективу в найближчому часі життя втратити. Але впродовж цілого того часу я не переживав того, що я переживав тоді, коли висилав двох членів на певну смерть: Лемика і того, що вбив Перещепкого” —

Тут предсідник суду перервав Бандері і не дозволив вже докінчувати йому промову”

Таким був сл. п. Степан Бандера і так розумів він відданість і посвяту для справи визволення свого народу продовж цілого свого бойово-революційного і повного труду і небезпек життя, аж до смерті.

Ми переконані, що задиблені в світлу постать сл. п. Степана Бандери всі українські революціонери-патріоти і борці за волю України подвсять і потроять революційну наснагу боротьби і в слушну годину піднімуть ввесь український народ до останнього переможного бою з Москвою.

Вічна і славна пам'ять Героєві Української Національно-Визвольної Революції!

Він для нас не вмер і не вмре...

До 10-річчя смерти славної пам'яті Романа Шухевича-Чупринки

Восени 1950 р. українці у вільшому світі довідались із Повідомлення Проводу ЗЧ ОУН про те, що вранці 5-го березня 1950 р., в селі Білогориця біля Львова, на своїй підпільній квартирі, в боротьбі з московсько-большевицькими окупантами смертю героя загинув Роман Шухевич (Р. Лозовський — Тарас Чупринка — Тур). Оця болюча вістка про загибель Голови Генерального Секретаріату УГВР, Головного Командира УПА та Голови Проводу ОУН на Українських Землях — поразила, наче грім із ясного неба, всю українську національну спільноту, яка у своїй масі довідалася щойно тепер, що легендарний командир Української Повстанської Армії — генерал-хорунжий Тарас Чупринка — це Роман Шухевич, добре відомий українському народові підпільник-революціонер-бойовик, член УВО і ОУН, довгорічний в'язень польських тюрем і концтабору в Березі Карпузькій, один із видатних організаторів і командувачів „Карпатської Сіті”, організатор і командир Українського Легіону...

В „Повідомленні” про смерть славної пам'яті ген. Т. Чупринки, що його подали спільно Українська Головна Визвольна Рада, Головне Командування Української Повстанської Армії та Презідіум Організації Українських Націоналістів на Українських Землях, а якс датоване березнем 1950 р., підкреслено, між іншим, що: „В Його особі український визвольно-революційний рух та ввесь український народ втратили політичного і військового керівника високої класи”, а далі: „Історія визвольно-революційної боротьби українського народу на Українських Землях в 1943-50 рр., з ім'ям сл. н. друга Шухевича — Лозовського, Тараса Чупринки, Тура - - зв'язана нерозривно і навічно” Проте, само з себе зрозуміло, що не тільки останніх сім років життя Романа Шухевича, коли то він займав найвищі пости в політично-військовій структурі всюкою України, а й увесь попередній період його життя, вже від юнацьких років — так само нерозривно і навічно зв'язаний з історією визвольно-революційної боротьби українського народу. Про це досить обширно подано в уже на мі цитованому країновому „Повідомленні” з березня 1950 р., про це ж саме багато було написано в українській періодичній і неперіодичній пресі та в окремих публікаціях, що з'явилися

до цього часу чи то в Україні, чи то у вільному світі. І хоч геройська постать великого бійця-революціонера і керівника українського визвольно-революційного руху все ще чекає на солідну, достойну цієї небуденої Людини монографії, — то вже тепер на основі всього досі опублікованого про Романа Шухевича, як теж на основі свідчень багатьох з-поміж тих, які мали щастя і честь його зблизька пізнати, чи навіть співпрацювати з ним, можна бодай у загальних зарисах накреслити силюету великого

Генерал Тарас Чупринка.

українця — полюм'яного патріота-державника, що Батьківщині нашій віддав себе цілого і без решти.

Ще юнаком Роман Шухевич вступає у члени Української Військової Організації і в період 1925-1929 рр. є учасником, організатором і керівником багатьох бойових акцій проти польського окупанта. Як тільки на зміну УВО прийшла ОУН (1929 р.), Р. Шухевич зараз же, один із перших, стає її членом і впродовж багатьох років у Крайовій Екзекутиві ОУН займає пост Бойового референта. Даліші етапи на життєвому шляху Р. Шухевича, як бойовика-революціонера, військовика і політика це: активна участь в організуванні та керуванні „Карпатської Січі” (1938-1939); незвичайно важлива, відповідальна і трудна референтура зв’язку з українськими землями в ССР (в 1939-1940 рр., коли то осідком Проводу ОУН було м. Krakів); пост крайового про-

відника ОУН на західних окраїнах українських земель поза межами СССР (себто на тих українських землях, що опинилися в межах т. зв. Генерал-Губернаторства, після розвалу поверсальської Польщі), який то пост Р. Шухевич обняв після II-го Великого Збору ОУН (навесні 1941 р.), як член Революційного Проводу ОУН; праця в Головному Військовому Штабі ОУН і викладання різних військових дисциплін на таємних курсах для вишколювання кадрів ОУН (1939-1941 рр.); зорганізування і очолення Українського Легіону, при одночасному виконуванні — з доручення Проводу ОУН — різних осесливих завдань (1941-1943рр.); пост Військового референта при Проводі ОУН (навесні 1943); пост Голови Бюра Проводу ОУН (обраний на III. Надзвичайному Великому Зборі ОУН, у м. серпні 1943 р.); пост Головного Командира УПА (від осені 1943 р.); керівна участь у підготовці та в нарадах I Конференції Поневолених Народів (на Волині, в м. листопаді 1943 р.); участь у нарадах I Великого Збору Української Головної Визвольної Ради і прийняття посту Голови Генерального Секретаріату УГВР (при чому Президент УГВР підтверджує теж дотеперішній стан у військовому ресорті, себто санкціонує дальнє виконування Р. Шухевичем — Лозовським — Чупринкою функцій Генерального Секретаря Військових Справ та Головного Командира УПА), в липні 1944 р. Таким чином, від м. липня 1944 р., Роман Шухевич — Лозовський — Т. Чупринка — Тур, обнявши найважливіші керівні пости воюючої України, що в нормальній державній структурі дорівнювали б постам прем'єр міністра, міністра військових справ, головнокомандуючого збройними силами і провідника керівної політичної організації, — упродовж семи найважчих воєнних і післявоєнних років очолює визвольно-революційну боротьбу українського народу проти двох імперіалістичних потуг: гітлерівської Німеччини і боляшевицької російської в'язниці народів. Є це боротьба за здійснення найвищої мети української нації — за побудову Української Самостійної Соборної Держави, зі справедливим передовим політичним і суспільно-економічним ладом.

Тож у 10-ті роковини геройської смерті, на полі бою, Романа Шухевича — годиться нам подати характеристику провідника воюючої України — вождя української визвольної революції — у тих трьох аспектах, що їх символізують оті три прибрані ним імена: Р. Лозовський — Тарас Чупринка — Тур. Такий ієархічний порядок цих імен, згідно з важливістю виконуваних Романом Шухевичем функцій, проте при подавані його характеристики ми дотримуватимемось не формально-ієархічного, а фактично-

хронологічного принципу, щоб таким способом рельєфніше зобразити та стислише зформулювати все те суттєве й імманентне, що в сумі своїй творить всличню синтезу, на ім'я якій: Роман Шухевич.

**

Авторитетна, а при цьому дуже стисла і, можна б сказати, по-вояцьки скела на слова — характеристика сл. п. Романа Шухевича була подана його найближчими співробітниками та товаришами в уже декілька разів нами згадуваному „Повідомленні” з березня 1950 р.:

„Як революційний керівник сл. п. друг Шухевич — Тур відзначався великими організаторськими і військовими здібностями, глибоким політичним розумом, величезним досвідом революційної боротьби... Політична і життєва принциповість, безмежна особиста відвага, рухливість, жива і весела вдача, простота в щоденному житті і поведінці, „тверда рука” і разом з цим батьківська дбайливість про других — ось прикмети характеру сл. п. генерала Шухевича — Чупринки, що ними він скрізь з’єднував собі симпатії, створював життерадісний, бадьорий настрій, поривав на безстрашну і тверду боротьбу з ворогами України...”

Всі ті, що добре знали сл. п. Романа Шухевича, можуть підтвердити, що вище подана його характеристика наскрісь вірна. У спогадах про Р. Шухевича можна знайти багато конкретних прикладів — подій, різних життєвих ситуацій, що яскраво ілюструють все те, що про нього так коротко, проте ядерно-вичерпно написано в отому „Повідомленні”-некрологі. Треба сподіватися, що в майбутньому — може, навіть уже в 10-ту річницю геройської смерті Р. Шухевича — з'явиться солідна книга, яка всесторонньо висвітлить і з'ясує так життєвий його шлях, як і те, чим насправді був і навіки залишиться для українського народу Той, хто вже сьогодні помалу став легендою, на якій виростатимуть і виховуватимуться та гартуватимуться нові когорти безстрашних лицарських борців за Українську Державу, за волю і щастя сучасних і майбутніх українських поколінь.

Роман Шухевич розпочав свій життєвий шлях борця-революціонера в рядах Української Військової Організації, де швидко вибився на одне з перших місць своєю одчайдушно-бравурною відвагою, справжньою козацькою погордою смерти, беззастережною повсякчасною готовістю жертвувати себе всеціло „за друзів своїх”, аж до смерті вірним побратимством. Ці ж самі прикмети його характеру, а до того й великі організаторські здібності, світлий тверезий розум, здоровий критицизм, прони-

кання в суть речей і суспільно-політичних явищ та процесів — проявилися ще виразніше, ширше і повніше в період його активної революційної діяльності на дуже відповідальних керівних постах в рамках Організації Українських Націоналістів.

Почерез УВО й ОУН, почерез „Карпатську Січ” і „Український Легіон” простелився життєвий шлях Романа Шухевича аж до найвищих постів у державнополітичній та військовій структурі воюючої України: Голови Генерального Секретаріату УГВР, Генерального Секретаря Військових Справ УГВР, Головного Командира УПА. І саме на отих керівних постах, до посту Голови Бюро Проводу ОУН включно, виявилися на всю широчінь і глибінь ті прикмети серця, розуму й характеру Романа Шухевича, що предестинували його на провідника української нації в її визвольно-революційній боротьбі за свою самостійну державу та за справедливий передовий суспільно-економічний устрій у вільній Україні. Вистачить уважно простудіювати всі ті документи, декларації, відозви, накази, звернення (тут згадаємо тільки „Декларацію Проводу ОУН після закінчення II. світової війни” з 1945 р. і „Звернення Воюючої України до української еміграції” з 1949 р.), що були написані при співчасті чи таки самим Романом Шухевичем, — щоб могти побачити з-поза них невгнуту, лицарську, далекозору, мужню і шляхетну та глибоко-вдумливу постать великого революціонера, військовика, політика й державного мужа, великого сина великого непоборного-свободолюбивого народу. Великий вклад у підготовку та активна керівна участь Р. Шухевича в І Конференції Поневолених Народів, як теж і створення з його ініціативи чужонаціональних батальйонів при УПА — свідчать промовисто про те, що він наскрізь правильно розумів авангардану ролю України в комплексі національно-визвольних революцій усіх поневолених російським імперіалізмом народів і вмів пов’язувати справу визволення України з цілістю найважливіших світово-міжнародних проблем та історичних процесів.

Про великий особистий „шарм” Романа Шухевича вже була мова раніш, тож не будемо тут повторювати вже сказаного. Додамо хібащо тільки те, що отому „чарові” його небуденної особистості підпадали без винятку всі, кому доля судила з ним зустрічатися, разом працювати чи рам’я-об-рам’я разом із ним боротися.

„Протокумантська визвольна боротьба, що її в 1943-50 рр. повела УПА, підпільна ОУН і багатомільйонові маси українсько-

го народу під досвідченим і відважним, безпосереднім керівництвом сл. п. генерала Шухевича — Чупринки, з погляду масового героїзму і патріотизму, з погляду завзяття і жертвенности всіх її учасників та українських народніх мас, з погляду тих незвичайно важких умов, в яких вона ввесь час проходила — не має собі рівної не тільки в українській, але й у світовій історії. Вона завжди становитиме одну з найславніших, найгероїчніших сторінок історії України..."

„Від смерти сл. п. Симона Петлюри і сл. п. Євгена Коновальця — це найбільша втрата, якої зазнала Воююча Україна з рук нашого найлютішого ворога — Москви. В ці дні сумуватиме вся соборна Україна, кожен українець, де б він не знаходився, в якуму закутку світу не перебував би. Сумуватимуть з нами й інші поневолені народи, їхні революційні організації й повстанські частини. Бо немає на найважливішій стійці — Найбільшого. Немає того, який іс тільки створив пайхоробрішу й найбільш геройчу армію всіх часів, а й згинув і той, який у самому розпалі другої світової війни практично співздійснює ідею співпраці революційних організацій і повстанських армій поневолених народів, допомігши створити в листопаді 1943 р. антибільшевицький Бльок Народів (АБН). Це не лише втрата наша, України, не лише втрата поневолених народів, але й незаступна втрата всього свободолюбного людства, що стоїть перед вирішальною розправою з Москвою..."

Оці дві цитати (перша — з крайового „Повідомлення”, а друга — з „Повідомлення” від Проводу ЗЧ ОУН про смерть ген. Т. Чупринки) якнайкраще з’ясовують оту непоправну втрату, що її зазнала Україна, поневолені Московією народи та все свободолюбне людство через смерть Романа Шухевича — Тура — Лозовського — Т. Чупринки. І в перспективі 10-ти минулих років всі ми глибоко і болюче, більше ніж до цього часу, відчуваємо цю незаперечну правду, що „на найважливішій стійці немає — Найбільшого”

Проте, згадуючи світлу пам’ять про Романа Шухевича, ми не владаємо в розpac чи зневіру, а навпаки — наснажуємо новим запалом і вірою в кінцеву повну перемогу справедливої визвольної боротьби українського народу за своє національне і соціальне визволення.

Друзі — співпрацівники і товариші по зброї генерала Романа Шухевича — Чуприки дали велику обітницю-присягу:

„Із світлою пам’ятю про Його, задивлені в Його геройську постать бійця і керівника визвольного руху, наснажені від-

вагою, оптимізмом та революційністю, загартовані і досвідчені під Його рукою, до кінця віддані ідеї визволення українського народу — ми відважно продовжуватимемо нашу священну визвольну боротьбу аж до повної нашої перемоги. Не складемо нашої зброї і не припинемо нашої боротьби доти, поки Україна не буде визволена..."

І цієї обітниці-присяги наші брати на Рідних Землях свято дотримуються, не склавши й посьогодні єброї, продовжуючи нерівну боротьбу проти варварського московського окупанта.

Ми ж, ті що на чужині, в роковини смерти Романа Шухевича мусимо собі все наново пригадувати слова із Повідомлення Програми ЗЧ ОУН:

„Фізично немає між нами Генерала Тараса Чупринки, але він для нас не вмер і не вмре. Як не вмерли Мазепа, Петлюра, Коновалець. Його дух живе і житиме вічно між нами так само, як і в душах Його бійців, командирів лунатиме до кінця їхнього життя голос Його бойових наказів. Найкраще вшануймо пам'ять геройно загинулого Вождя української визвольної боротьби тим, що присвятимо всі наші зусилля, все життя й труди визволенню України і скріпленню українського революційного фронту..."

Оті слова, що є теж і ствердженням і обітницєю-присягою перед світлою пам'яттю про Романа Шухевича — Тура — Лозовського — Чуприйку, повинні правити нам за дорожовказ у всій нашій діяльності-боротьбі для добра і щастя нашого рідного народу, нашої Батьківщини України, що то для неї жив і за неї загинув один з найбільших героїв української визвольної революції наших днів.

— • —

Тільки тим дана перемога,
Хто й у болеві сміяється зміг!

О. Теліга

ІДЕАЛ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТОВЦЯ — РОМАН ШУХЕВИЧ

Ще за часів переможців перших геленських олімпіад, за часів коли вінчаним славою на олімпійському полі, народ ставив пам'ятники ще за життя, ще з тих часів — герой тіловиховного, сьогодні ми сказали б, спортивного змагу, ставали кумирами всієї молоді.

Нічого дивного: змагуни люди, що присвятили себе змагові, себто боротьбі, були, будуть і мусять бути взорами в яких молодь бачила, бачить і бачитиме свій ідеал. Багато з цих прикмет змагунів, які повинна наслідувати молодь в теперішніх зматеріялізованих часах загубилося і затратилося, але все ж таки існують ще й надалі спортиві чесноти, незілсовані глядіаторським матеріалізмом.

Витривалість, рішучість, швидкість, сила і краса — це щось таке, що незаперечно тягне до себе і подиву гідне — явище зовсім звичайне а навіть неминуче, зокрема, коли молодь подивляє ці власні прикмети тіла і духа змагуна-спортсмена, а не кількість зароблених ним на спортивій площі грошей. Зміст олімпійської ідеї замкненій в трьох словах — „швидше, вище, сильніше” став однією з важких життєвих засад не одному юнакові в минулих і теперішніх часах.

Командир Української Повстанської Армії, Тарас Чупринка — Роман Шухевич — як кожна справді новочасна людина був одним з тих, хто вчасно зрозумів справжній глибокий сенс тіловиховної ідеї і її значення, зокрема для молоді поневоленого народу. Ця людина, що згідно з старогрецькою засадою уважала що справді освіченим можна рахувати лише того, хто вміє „читати і плавати” — переводила цю засаду не лише в своєму власному житті, але й намагалася зашкілити її в душі інших юнаків, на яких Роман Шухевич мав такий великий вплив. Тонкий і чутливий естет, піяніст — віртуоз, палкий, хоч розважливий і надуманий революціонер — він одночасно вмів встановляти спортивні рекорди на біговій доріжці, добувати голі на зеленій мураві футбольної площині і в сонячних снігових просторах сталити свою вою до майбутніх бойових походів.

Своєю кров’ю і своїм життям освятив Роман Шухевич — Чупринка свій життєвий шлях, ставши прикладом героїзму для майбутніх українських поколінь. Він став теж взором та ідеалом

для всіх українських спортсменів, взором, до якого повинна змагатися вся українська молодь.

Французи мають свого Жан Буена, що згинув у першій світовій війні; його ім'ям названо один з кращих паризьких стадіонів. За встановлену в його честь нагороду змагаються від років найкращі легкоатлети світу.

Німці мають свого Рудольфа Гарбіга, рекордиста світу в бігу на 400 метрів, що поляг в боротьбі проти більшевиків в другій світовій війні. Американці, канадці, англійці, японці і інші народи, всі вони мають і високо шанують пам'ять своїх поляглих геройів-спортивців, яким неоднократно надавали посмертно найвищі бойові відзнаки.

Але ні одна з націй світу не може зрівнятися тут з українським народом. Герой української молоді, символ українського спортсмена — це не звичайний рядовик як француз Буен, ні гефрайтер, як підмесь Гарбіг. Український спортсмен, що його ім'я палатиме як смолоскип, вказуючи шлях наступним поколінням — не хто інший, а легендарний вождь легендарної армії, вояк що присвятив себе Батьківщині у найважчій боротьбі — громадянин, організатор, бойовик, пластун, змагун, спортивний рекордист — український спортсмен — генерал Тарас Чупринка — Роман Шухевич.

**

Чи не вперше появляється на спортивному овіді Роман Шухевич як організатор спортивного гуртка у львівському пласти. Гурток цей „Ясний Тризуб” заснував Роман в 1922 році ще як гімназійний учень.

Двома роками пізніше він був вже між першими основниками Карпатського Лещатарського Клубу, українського спортивного товариства, яке існує як єдине безперервно діюче від дня заснування досьогодні (поза межами ССРС).

Чи як футbolіст гімназійного спортивного клубу „Русалка”, чи як один із тих що спричинилися до гуртового входу старших пластунів у ряди Українського Студентського Спортивного Клубу, чи як активний змагун майже у всіх доступних тоді українській молоді видах спорту — усюди Роман Шухевич був і робив все те що було потрібне. Він не лише активіст і організатор, але й всебічний змагун що завжди був серед перших, один з тих з якими числяться найкращі, один з тих що встановлювали перші наші спортивні рекорди.

Він бере участь в дружинових маршах в лавах спортивного

куреня „Чорноморців” — а здобутий тут досвід так придається колись „Турові”...

Він мандрує карпатськими шляхами, тими самими що ними кільканадцять років пізніше мандруватиме зі своїми бійцями генерал Чупринка...

Він грає в кошівку і відбиванку. В кошівці він один з найкращих наших тодішніх змагунів. Цей спорт зміцнює ноги, врегульовує віддих і дає витривалість. Змагун Шухевич набуває прикмет що їх потребуватиме пізніше „Лозовський”...

На „Четвертих Запорізьких Ігрищах” у Львові в 1923 році, побіч старших випробуваних змагунів, які виявили вже свою вартість і на спортивному майдані і на полі бою (таких як Роман Купчинський, що виграє тоді стусан кулею, але зрікається нагороди в користь молодшого суперника) виступають також молоді, і зовсім наймолодші — нове юнацьке покоління. Покоління Романа Шухевича.

В змаганнях штафет 4x100 метрів біжать молоді в складі: Підгайний, Магаляс, Грек і Шухевич. Після завзятої боротьби — вони займають друге місце за штафетою „України” — Львів.

На цих самих змаганнях 16 річний Шухевич перебігає вперше в історії українського спорту дистанцію 400 метрів через бар'єру, встановлюючи наш перший рекорд в цій ділянці.

І на плавацьких змаганнях „Запорізьких Ігрищ” не бракло Романа. В пливанні на 100 метрів довільним стилем перше місце здобуває Шухевич встановлюючи одночасно новий рекорд цієї дистанції.

Ще задихаючись від зусилля, переможець всміхається до друзів:

— Що то сотня метрів! Я маю іншу мету: ось побачите, перепливу канал Ля Манш! Тоді славу здобуду...

Як реакція на дружню іронію, стає заклад: до 40 року життя Роман має переплисти канал Ля Манш...

Не довелося змагунові Шухевичеві виграти заклад. Важливіші справи, до яких підготовою були лише його спортиві досягнення, стали на перешкоді йому здобути славу переможця Ля Маншу. Але — чи котрий небудь із переможців Ля Маншу здобув славу більшу піж генерал Тарас Чупринка?

**

Річка Буг в Кам'янці Струміловій міцно замерзає лише коло берегів. Посередині струм живий і лід тонкий. Тому молоді

ковзанярі тримаються берегів і майже ніхто не запускається ближче середини річки.

...Крик! Лід проломився!.. Рятунку! Дитина впала у воду... Потапає! Що робити, о Боже! Тамже глибоко, давайте драбини, давайте шнури!

...Мов блискавка, якийсь юнак стрибає у льодову воду. Кілька хвилин метушні під водою і на поверхню виринають обоє: молодий герой і дитина. Одне людське життя брятovanе.

Важкою піврічною недугою заплатив молодий Роман за свій одчайдушний порив. Щойно на весну повернувся до школи.

**

Лещатарські змагання — це біг одинцем, боротьба за час, коли треба мати не лише сильні і витривалі ноги й руки, міцне серце, здорові легені, відкриті очі і ясну голову — але і все те що дає змогу витримати до кінця і що називається: характер.

Суперник ось-ось за плечима, його віддих, здається, палить спину, ось ще хвилина і він вигукне: „Вільний шлях!” і ти залишишся позаду. Але ні — ще одне зусилля, ще один помах рук і ось вже мета! Це лещатарські змагання. І у них бере участь Роман Шухевич і у них здобуває успіхи на відомій підльвівській „Сагарі” — що так недалеко від білогорського лісу, в якому смерть увінчає славою Тараса Чупринку, командира УПА...

Один із останніх активних виступів Романа Шухевича, ще перед тим заки польська тюрма перервала його спортивний шлях, були змагання 1933 року, де він цим разом „старий” (27 років), веде на площі Сокола Батька дефіляду всіх змагунів. Веде її як найкращий, найшляхетніший, найбільш гідний і заслужений — один з тих що в державних пародах, на олімпіядах, складають від імені всіх інших змагову присягу.

Варто згадати слова однієї із змагунок, яка може й пам'ятає ще цей день до сьогодні і свої слова, якими вона описувала цей день. Вона йшла тоді в ряді змагунів і змагунок під проводом Романа Шухевича:

„Він для кожної і кожного з нас мав ласкаве слово, кожній і кожному сказав щось приємне, щось заохочуюче. Ми знали, що він найкращий між нами, що він найгідніший вести нас і якщо б він був подав команду ми були б пішли за ним всі, навіть під кулі. Це був полководець і провідник бійців. Коли його голос задзвенів командою — ми всі станули як один!”

Як часто доводилося в майбутніх роках Шухевичеві — Чупринці вести своїх людей-бійців, справді в обличчя смерти під

кулі!.. І тоді також не завагався ніхто з них. Вони знали що це „найкращі і найгідніші, щоб вести нас”

**

Роман Шухевич не зважаючи на всі свої великі спортиві досягнення, і як на тодішні часи незвичайні можливості активного змагуна — ніколи не забував про те що „спорт для спорту”, змагання для видовища, успіхи для самих лише успіхів — це розкіш, на яку не може собі дозволити ніякий народ — а зокрема український.

Спортсмен Шухевич не був лише ловцем добутих голів, людиною що шукає в спорті лише особистої слави — або що гірше, матеріальної користі як цирковий стрибунець чи кльовн, особистого „професійного” успіху, забуваючи при тому що спорт ніколи не може бути метою для себе, ні засобом для здобуття самої лише особистої користі й нічого більше. Ніодин, мабуть, рекорд Романа Шухевича не встоявся до наших днів, ні один з його спортивнихсясягів не перетривав двох останніх десятиріч. Прийшли після його кращі, більше витреновані, більш виспеціалізовані, швидші, бістріші, сильніші, спортивці з більшим технічним тренуванням. Прийшли бо мусіли прийти — бо такий закон життя і постулу і з цією настановою починав колись свою спортивну працю член українських спортивних товариств — Роман Шухевич.

Ні один з рекордів Романа Шухевича не перетривав його, усі вимазані, мабуть, із списка найкращих досягнень. Крім єдиного — того, що його встановив Шухевич — Чупринка, генерал і командир УГА, розбудувавши підпільну армію і витривавши в боротьбі — так як завжди — до самого кінця, аж до того дня, в якому дату 5 березня 1950 р. він освятив своєю кров'ю — в Білогорі коло Львова.

Про цей останній сяг, останній непоборний „рекорд” Романа Шухевича не може ніколи забути українська молодь.

— • —

Хай мій клич зірветься у висоті
І місія прапор в сонці затріпоче!

О. Теліга

Р. У. П.

Величезне значіння Революційної Української Партиї, заснованої в 1900 році, є в тім, що була вона не тільки першою самостійницькою партією, а взагалі **першою політичною партією на Україні**. Говорю про Наддніпрянщину, бо Галичина в габсбурзькій монархії отримала конституцію п'ятдесят сім літ скорше (в 1848 р.) від царату, до якого належала Київська Україна, — отже там вже давно політичні партії могли діяти легально.

Політичну атмосферу, в якій зародилася й повстала Р.У.П., добре змалювала Леся Українка, коли писала про тодішню молодь революційну:

...Найкращі дні
Своєї провесни ми зустрічали сумом;
Тоді якраз погасли всі вогні
І вкрилось темне море синім шумом;

Старі мечі поржавіли, — нових
Ще не скували молоді руки;
Були поховані всі мертві, а в живих
Не бойовсі вчились ми науки...

Посля Шевченкового „Кобзаря”, після „Основи”, після скасування кріпацтва і так званої „доби великих реформ”, в імперії прийшов твердий політичний курс Олександра З-го, а по його смерті, — його дорадців (Побєдоносцев і др.) з оточення нового царя. Тоді лише музеїна археологічна і наукова діяльність так званих „україnofілів” в російських установах надавала тон українському життю, над яким вже залягла тінь драгоманівщизни з її ворожістю до всякого сепаратизму, до ідей Шевченка, з її принципіальним москофільством. В такий час, „коли погасли всі всги”, коли „в живих не боєвої вчились ми науки”, — з'явилась „Самостійна Україна” М. Міхновського і повстала Р.У.Партія, яка перша понесла ідею і пралор революції в маси української людності.

Нав'язавши, студентом, контакт з цією партією, я пізнав майже всіх її видатніших членів, — в студентських колах (декого на еміграції), під час політичної і публіцистичної роботи.

в Києві і в Петербурзі, або, як „со-узників”, в тюрмі. Були це основоположники партії: М. Міхновський, Д. Антонович, Л. Мациєвич (літун, трагічно згинув), Ю. Кollarд, далі — С. Петлюра, В. Садовський, Mixura, Понятенко, М. Стасюк, брати Шемети, Скоропис, Меленевський, брати Мазуренки, ланна Гамалія, М. Порш, А. Жук, В. Винниченко, В. Степанківський, Ісаак Мазепа,

Основоположник Р.У.П.
Микола Міхновський.

В. Дорошенко, Піщанський (Михля), П. Крагт, панна Щербань, Милорадович, К. Арабажин, П. Бергамін, І. Рудичів, Л. Бич, Омецинський, брати Сікори, Д. Дорошенко, Матюшако, Мартос, Галаган, Шабленко, М. Гаврилко (різьбар), Шадлуць, Л. Юркевич, В. Яновська (Радзимовська), С. Тимошенко, та інші, прізвища яких вилетіли з пам'яті. Були тут представлені всі землі Наддніпрянщини — від Чернігівщини й Полтавщини до Таврії і від Волині, Катеринославщини і Слобожанщини до Кубані. Стояла тоді Р.У.П. в близькім контакті й з галичанами та

буковинцями (д-р В. Старосольський, Косевич, д-р Л. Ганкевич, Ю. Охримович, Ю. Бачинський, О. Безпалко, В. Левинський), які допомагали в нелегальній і видавничій акції партії.

Життєвий шлях цих людей був різний. Були такі, що лишилися вірні ідеям партії. Були такі, що стали потім гетьманцями (насамперед Д. Дорошенко), інші — націоналістами, інші знов — соціалістами, українськими або навіть російськими, були й такі що стали комуністами, признавши навіть над собою провідництво московської компартії (В. Винниченко). Це вже свідчить, з яких різнопородних елементів складдалася Р.У.П. (що, як побачимо, й вкоротило їй віку). І мабуть мав рацію сл. п. П. Крат, що в своїх слогадах писав: „про самостійну Україну з нас мало хто тоді думав... Та в наших жилах плила буйна козацька кров. Та буйність моглаожної хвилини відсунути набік холодні політичні міркування”...

Якраз трагедією партії став різнопородний психічно склад її членства і факт, що свою першу брошуру, свій політичний маніфест, вікопомну брошуру М. Міхновського — „Самостійна Україна” видала партія, якої членство, за висловом П. Крати, про ту самостійність мало думало.

В тій атмосфері захоплення тогочасної української молоді „свременними вогнями” з столиці імперії, захоплення московською літературою, культурою, московським лібералізмом та його „візвольними” ідеями, — брошура Міхновського зробила враження вибухлої бомби. Все в ній було інакше. Насамперед її тон — певний себе, ясний, виразний, відважний, я сказавби, панський, шляхетний, в якім не було й тіні запобігливо-покірного („тактовного”) тону супроти (кажучи нинішнім жаргоном) „старшого брата”, тон мужній, подекуди трагічний, тон політичного заклику до великих діл. Друге — було в „Самостійній Україні” видиво доби, в якій живемо ми тепер, а яку звістував автор вже більше як піввіку тому. Міхновський бачив народження „з’явиш, що характеризують новий зворот в історії людськості, великої історичної трагедії, званої „боротьбою націй”.” Ті з’явиші — це збройні повстання зневолених націй проти націй гнобителів. На цім історичнім процесі будував Міхновський свою програму і тактику національного визволення своєї отчизни. Третє — цілковито новою ідеєю маніфесту Р.У.П. — була ідея самостійної України. Бо тоді це ще не було гаслом утеритим від частого повторювання людьми і групами, що вживали його як припинану в свята кокарду, і яка до нічого, крім до парадування, не зобов’язувала. Не мало це гасло Міхновського

рівнож такого забарвлення як напр. знана праця соціяліста тих часів Ю. Бачинського — „Україна іредента”, яка чекала самостійності України, як неминучої логічної консеквенції „економічної еволюції” капіталізму і „розвитку продукційних сил”. Гасло самостійності Міхновського було гаслом, яким, для здійснення, кликалося до моменту наскрізь ідеалістичного, до захваття, до духа, до віри, до боєвої психіки борців за той ідеал, незалежно від „реальних обставин”, від труднощів осягнення, незалежно від тої чи іншої „суспільної еволюції”

Ідею самостійності базував він, відкликаючись не до „законів суспільної еволюції”, а до великих історичних традицій нації, до її непередавних прав на незалежне життя, до прав кожної, свідомої своєї сили, національної спільноти жити власним, ні від кого незалежним політичним життям. — Четверте — в той час, коли де-які українські патріоти, що неясно мріяли про свободу, думали, що недовір'я або ненависть до цілої московської суспільності було явищем „неслушним” та що „з упадком абсолютизму в Росії, упаде її заборча політика”, — Міхновського гасло було визволення країни не від гнету того чи іншого (напр. царського) режиму, а від „панування чужинців”, однаково, який режим в тій заборчій чужині панує. Думка — в ті часи серед нашого інтелігентського заталу — цілковито єретична. — П'яте — цілковито іншою була боронена Міхновським тактика нової партії в осягненню її мети. Він підкреслював, що Україна має свої старі державницькі традиції, але навіть якби так і не було, то й „відсутність державно-історичної минувшини не може мати ніякого значіння для бадьорої нації, що відчула свою силу і хоче скористуватися своїм правом сильного” Він розумів, що Московщина, це наш „ворог безпощадний”, що „боротьба (з ним) буде довга і люта”, але „боєва партія” — якою мала стати Р.У.П. — мусить стати „до боротьби кривавої і безпощадної”; що „ми візьмемо силою, що нам належиться по праву” Шосте — висуваючи гасло самостійної державності, беручи на рамена партії неймовірно тяжке завдання, це гасло обернути в дійсність, Міхновський підвоззначно відмежовувався від угодово і миролюбно, що до Росії настроеної тогочасної української інтелігенції. Коли ця інтелігенція, — питав Міхновський — уважала, що є „заступницею суспільства”, що бореться за свої ідеали, то чому ми не чуємо про цю боротьбу і навіть не відаємо, за що власне бореться нова інтелігенція? І апелюючи до історичних традицій „Шевченка, Мазепи, Хмельницького та короля Данила”, Міхновський, в ролі невблагано-

го прокуратора, виступає проти сучасної йому української інтелігенції, відмежовує від неї свою партію. Та інтелігенція — читаємо в його брошури — „деморалізувала ціле українське суспільство протягом півстоліття”, покоління тої інтелігенції „виплекали цілий культ страхополоства, виробили цілу релігію-льояльності, ці покоління своїм нечуваним сервілізмом, своєю безідейністю, своєю інертністю відіпхнули від себе цілий ряд рухів молоді, що стояла на українсько-національнім ґрунті. Ці покоління зробили український рух чимсь смішним, обскурантним... Ці покоління самі назвали себе найліпше українофілами, себто людьми, що (лише) симпатизують Україні... Тактика і політика українофілів довела до того, що ціла молода Україна з відразою від них відсахнулася... Між молодою Україною й українофілами немає піяких зв'язків, крім одного страшного й фатального зв'язку — своєю кров'ю заплатити за помилки попередників”. Сьоме — відмежовуючись від українофілів, на-в'язуючи акцію партії до старих традицій державності і боротьби за неї, Міхновський відкидав наївні поняття тодішнього „народолюбства”. Не думав, що аби звалити царат, а там вже „сам народ знатиме що робити” Він твердив, (знов велика єресь в очах загалу), що в усякій акції, а особливо в революційній, на чолі мусить стати група, яка знає до чого народ вести і як. Цею групою — в його замірах — мала стати Р.У.П. Він твердив в своїм маніфесті, що „нас мало”, що „нас горстка”, але все ж — „ми мусимо стати на чолі нації, щоб вести її до великого ідеалу” у „кривавій і безпощадній боротьбі” Вести маємо — „ми”! Нарешті, в гуртуванні цих „ми”, хотів він апелювати до чинника ідеалістичного, до людей віри, чести і характеру. Писав в своїм маніфесті, що підіймаємо боротьбу відплати не лише за соціальні кривди, за економічне й політичне гноблення, а за „звевагу” нації і кожного її члена (ідеї чисто шевченківські!). А коли говорив про любов до України, розумів її не як розслаблюючий сантимент, в парі з яким нераз йшло служення займанцеві, а як почуття, що вилростовує хребет і дає моральну — а тим і фізичну — силу для змагу і для кари за ту зневагу. Кидав свій псклик не до „пролетаріату”, не до „трудящого народу”, а до „синів України”: „нас мало, але кождий, у кого ще не спідлєне серце, озветься до нас, а в кого спідлєне, до того ми самі озвемось!”

Такий був клич, незвиклий, несамовито відважний на ті часи, що його кинув до „синів України” Міхновський в своїй невеличкій брошури — „Самостійна Україна” Але хоч наступні по-

дії, події особливо 1917 і слідуючих років, засвідчили, що рацію мав Міхновський, не інші, — але тоді, сім'я, кинуте ним, не знайшло відповідного ґрунту... Пригадую, як на мене, тоді молодого студента, і не тільки на мене, діяв його маніфест власне своїм тоном, мовою, виразністю гасла, боєвістю і шляхетністю. Але не одного цей тон перелякав, многим він був чужий так як і його ідеї. Те, що мало бути ідеологією нової партії, не зовсім було співзвучне з настроями, якими жили ті, що до партії увійшли. А ті настрої були, однакові з настроями, що панували між молодю пануючої нації, соціалістичними і „єдинонеділимськими”. Такі настрої більшості Р.У.П.-істів підміновували „міхновщину” ідеологічно, і замість тіней Мазепи і Хмельницького, над партією зависла зловорожа тінь Маркса і Леніна, ну і очевидно їх „апостолів” в Українській партії (К. Арабажин, М. Порш, головно).

Це привело хутко до розколу. Відійшов насамперед сам Міхновський, відійшла ціла група, яка просто приступила до російської соціалдемократії, приставши до тодішньої КПБУ, — до „Українського Союзу (Спілки) Рос. Сод. Дем. Партиї”, провінційної („обласної”) організації „всеросійської” с-д. партії (очолили „Спілку” О. Скоропис і Мсленевський, з яких останній вкінці перейшов до большевиків, а перший до гетьманців). Решта членів Р.У.П., — і в своїй акції, і в виданнях нелегальних, застосувалася поволі до т. зв. Ерфуртської Програми і до програми і тактики російської соціал-демократії. В кінці 1905 року партія, відновідно до зміненого ідейного змісту, приняла іншу назву — „Українська Соц. Дем. Робітнича Партия” УСДРП, на взір РСДРП. Навіть перейшовши на соціалістичну платформу, могла вона взоруватися, наприклад, на ППС, на Польській Партиї Соціалістичній, яка будучи саціялістичною, мала постулат незалежності Польщі. Замість того в програмі УСДРП була тільки точка про автономію України в рамках імперії. Мова відозвь, брсшур і всяких видань партії лишилася українською, і збережено повну незалежність організаційну, тобто політично партія виступала як партія окрема, не як (як Спілка) філія російської партії. Поминаючи цю „автономію”, партія властиво мала тепер лише мету позитивну — повалення „самодержавства”, царського абсолютизму. Як позитив — у неї залишалася вимога, спільна всім революційним партіям і рухам імперії — „демократична республіка”, якої автономною частиною мала б бути Україна.

Оскільки пригадую, в новій партії не було течії, яка б змагала навернути до ідей Р.У.П. і до відвороту від соціалізму. До

мого розриву з партією, я — в київськім „Слові” (редакції С. Петлюри, В. Садовського і М. Порша) пробував захистити все-владно тоді на Україні пануючий міт „нової, демократичної” Росії, як нашої союзниці; доводив що ця ліберальна чи демократична „нова” Росія була б абсолютно нам ворожа. Цю саму думку лянував я і в „Українській Жизні” (під редакцією С. Петлюри), але особливого відгуку ні в партійних, ні взагалі в українських колах ці ідеї не викликали. Робив я теж спроби виступати проти психічного й політичного „двоєдушія” тодішньої нашої інтелігенції, або її „гермафрідитства”, як його називав, але не знайшов для тих думок місця в нашій пресі, і мусів сам видати, на ті теми, у Києві дві брошури („Модерне Москвофільство” і „З приводу однієї ересі”). Нарешті, рік перед 1-ою війною я пробував воскресити — як гасло дня — постулат самостійності і сепаратизму від Росії („Сучасне політичне положення нації і наші завдання”, Львів 1913). Але ця брошюра (відчит на студентськім з'їзді) стріла не лише осуд УСДРП-істів (в київськім „Дзвоні” і в „Укр. Жизні”), і не лише виступ проти мене (О. Безпалка) на з'їзді українських соціалістів у Львові, але й привела до моого повного розриву з партією, яка визнала мої думки „антидемократичними”, „шкідливими”, закликаючи ми на „шлях міжнародних авантур”

Такою, наскрізь соціалістичною в переконаннях своїх членів, бувших РУП-істів, застали УСДРПартію 1914 і 1917 роки, позбавлену компасу Міхновського, компасу „Самостійної України” Та „релігія лояльності” в українофілів, яку висміював Міхновський, віджила знову — і в заяві лояльності до імперії (заява „Укр. Жизні” 1914 р.), і в заяві львівської радикально-соціалістичної партії з 1939 року, якою вона поручала своїм членам „льояльну співпрацю” з большевицьким окупантом, і в федералістичних універсалах Центр. Ради 1917 р., в прочанстві до столиці імперії, і в участі в офензиві Керенського, і в здавленню повстання полуботківців у Києві. Зрештою, коли змушені („нас змушено проголосити самостійність”), подіями і не-триеднаністю большевиків, УНР пішла шляхом „кривавої і безпощадної боротьби”, яку передбачав Міхновський, і під гаслом самостійної України, то пішла під проводом людини (С. Петлюри) яка виступила з УСДРП. І під проводом тої людини і козаки, і старшини української армії рекрутувалися з людей, яких дух чужий був духом тих що залишили колись ідеї РУП, а навпаки був духом цеї останньої. Але факт, що і серед РУП-івської інтелігенції, що створила УСДРП, і серед нашої інтелі-

генції взагалі ідеї „Самостійної України” Міхновського були проголошенні аж до 1917 року „реакційними”, „шовіністичними” (а серед соціалістів взагалі й донині), фатально відбився на боротьбі 1917-21 рр. Тим більше, що провідні постаті Центральної Ради, і їх товариші в Карлі Марксі, як В. Винниченко, М. Грушевський, М. Лозинський, Ю. Бачинський, т. зв. Укалісти і Боротьбисти (ліві ес-де і ес-ер) перекинулися в табор окупанта...

Фатальний вплив (на вислід визвольної боротьби) відходу української інтелігенції від ідей РУП на позиції соціалізму і політичного московофільства, — ствердив ніхто інший, як основоположник Р.У.П., Дмитро Антонович в своїм одвертім листі, друкованім у львівській пресі, здається в 1927 році, вийшовши з УСДРП на еміграції, і заявляючи, що УСДРП і партійці соціалісти збанкрутували в трагічні роки революції.

Все це стверджувало, хоч „пост фактум”, якою фатальною помилкою був відхід тих людей що творили більшість в Р.У.П., від ідей „Самостійної України”, від ідей Міхновського. Служно пише другий основоположник Р.У.П., Ю. Коллард („М. Міхновський — „Самостійна Україна“ з передмовою Ю. Колларда. На чужині 1948). — „В різних писаннях українських соціал-демократів часто зустрічаємо погляд, що для нормального відродження України треба було спочатку пройти велику підготовчу працю для соціального розвитку народніх мас в „умовах реформованої Россії“, а тому й пропаганда „Самостійної України“, після їх погляду, була передчасною, не мала підложжя... Цей погляд був хибний та коштував нас дуже дорого, бо вся наша національна катастрофа була причиною того помилкового погляду. Ми ж знаємо, що як тільки Р.У.П. розповсюдила в українській мові свої брошури „Самостійна Україна“, „Дядько Дмитро“, „Чи є тепер панцина“, як в 1902 році по всій Україні спалахнули селянські повстання... В 1917 р. ще ніяких таких „умов реформованої Росії“ на Україні не настало, як у листопаді того року на виборах до „Всеросійських Установчих Зборів“ українські соціалістичні партії зібрали на Україні до трьох четвертін всіх голосів, і дістали іх тому, що були вони українськими партіями, а не московськими, бо якраз всі російські партії провалились... В грудні 1917 р. до Українських Установчих Зборів, по тих районах, де ті вибори відбулися, українські партії дістали дев'ять десятих усіх голосів. Так чому ж би агітація за самостійну Україну... не могла мати успіху?.. Могла б мати колosalний успіх, тільки треба було до цього додати рук та самим вірити в справу визволення України, а не чекати

що те визволення прийде з чужих рук” Ідеї та ідейки „реальних політиків” соціалізму згасли революційно-національний запал широких верств нації і їх знеохотили. Навернення під стяг незалежності і боротьби прийшло з великим запізненням...

Сьогодні, по 60 роках заснування Р.У.П., мусимо підкреслити, яку рацію мав „шовініст”, „реакціонер” і „романтик” М. Міхновський та його ідеї, ідеї „Самостійної України”, і як страшно далеко за ним опинилася так звана наша „національна свідома інтелігенція” тої доби заражена духом „демократичного” московофільства, соціалізму і політичного опортунізму.

Наука, яку маємо витягнути з того, є величезної ваги для національно-революційного руху українського. Вона показує, що революційна партія не сміє опускати за для „реальних обставин” пропору своєї ідеї; що вона повинна гуртувати довкола нього не мішанину членів різних настроїв, різних поглядів, і різних вдач, а людей одного духа і характеру, людей духа мілітантного, комбативного, не людей, чиї серця наскрізь розірвані отим „льоялізмом”, до всякої чужої сили, про яких з такою погордою писав Міхновський. Інакше з такою партією станеться те, що сталося з Р.У.П. — Просякнута психічно чужородним елементом, така партія дасть своїй ідеї вилияти, а навіть приведе до заміни свого пропору цілковито іншим. Подібно сталося в 1920-х роках з партією якої органом була „Заграва” в Галичині. Заснована бувшими комбатантами, подумана в ідеї незалежності України, але приймаючи в свої ряди і радикалів-соціалістів (Павлів), і советофілів (проф. Кузьмович), і соціалістів (Індишевський), і людей взагалі хитливих політично (Д. Паліїв), ця партія хутко розпалася і її чолові представники просто перейшли до угодовецького табору партії більшості (з органом „Діло”), яка, під плащиком „об'єднання” в УНДО, просто всякнула в себе „загравистів”

Взагалі революційна партія національна повинна знати, що в усякій країні, в якій панує чужа влада, велика більшість національного елементу завше пристосовується, так чи сяк, до існуючого чужого ладу і чужої влади, обмежуючись до „реальної праці”, — оскільки є змога — займатися лише справами економічної та культурної розбудови, не висуваючи ні далекосяглих гасел (або лише „про форма”, для паради), ні вимог боротьби революційної. Така маса людності вибирає і відповідних до того своїх репрезентантів, які часто (як напр. Севрюк в Берліні чи Перохівський в Букарешті) були агентами держави ізі вла-

ди, або — її послушним знаряддям. Були це з натури опортуністи, яким не в голові були ні принципи ні ідеології, ні великі ідеї, ні мілітантний дух, без чого революційна партія тратить сенс свого існування і гине. Як це і сталося з „Загравою” („Партія національної революції”) або з Р.У.П., — які, спенетровані людьми чужими духові партії, або просто відкинули прапор партії, замінивши його цілком іншим (УСДРП), або — під плащиком „об’єднання”, були змайоризовані опортуністичною групою (УНДО), в обох випадках затративши своє комбативне, націоналістичне, революційне самостійницьке обличчя.

В наш відповідальний час треба пригадати і студіювати історію Р.У.П. Треба знати, що всяка націоналістично-революційна, не на словах, а на ділі, революційна, партія мусить єднати людей одного духа (а не одної так званої „програми” лише), і мати цивільну відвагу протиставитися одночасно і Московщині, яку має розвалити, і всім опортуністичним течіям і групам в лоні власної суспільноти, під якими б пишними гаслами ці останні й не виступали. Пригадати треба нині слова Міхновського — не довіряти і не йти спільно з людьми „псевдо-патріотизму”, зараженими „культом страхополоства”, „релігією лояльності” до всіх і кожного, „нечуваним сервілізмом”. Пам'ятати треба, що боротьба революційної партії буде „люта і довга”, і нарешті мати певність і віру, що хоч „нас горстка”, що хоч „нас мало”, але що „голос наш лунатиме скрізь на Україні і кожний, у кого ще не спідлєє серце, озветься до нас”. Власне акцією „горстки” таких людей осягається об’єднання національних сил, а не об’єднанням різнодухих елементів, чи окремих партій.

Апель до „неспідлених сердець” — ось що було в кличі Міхновського нечуване нове і свіже в його час. І — в наш.

— • —

О думи мої! о славе злая!
За тебе марно я в чужому kraю
Караюсь, мучуся... але не каюсь!...

Т. Шевченко

Україна – революційна проблема світу

(Небезпека світової війни: етичні підстави і найближчі завдання політики)

У час двох великих річниць необхідно усвідомити собі рашію великого ісходу із рідних земель, якого не знала ще історія уярмлених націй. Конотоп і Полтава зобов'язують нас не менше, як НЕЩОДАВНО минулі наші перемоги й невдачі. Наши завдання — пов'язані передусім із революційно-визвольною боротьбою в Україні і всебічною акцією в її користь на чужині. Історія українсько-московських відносин найбільш чітко показує неможливість іншого, як збройного, вирішення українсько-московського конфлікту. Не Заході знають замало не тільки про українсько-російські контрасти в культурно-духовій, релігійній, соціальній, етично-правній площинах, але й ще менше про збройні розправи України з Росією. Хто сьогодні знає про похід Сагайдачного, чи князя Острозького на Москву, або про Конотоп? Як мало знають про Полтаву, про ролю в той час українсько-шведського союзу і його широко-задуманого пляну, про заходи гетьмана-вигнанця Пилипа Орлика змонтувати когліцю Швеції — Польщі — Туреччини 1715 р., про те, що Садик Чайківський у кримській війні 1855 р. висував зовсім оригінальні широкі антимосковські пляни, про конституцію Орлика, першу цього типу в Європі? Більше того, таємні сили, які діють за кулісами різних починів на Заході, приховали перед публічною опінією не тільки грандіозну постать гетьмана-героя Івана Мазепу і велику мету його акції, але й при-меннили світово-політичне значення полтавської битви, яку зараховують деякі воєнні історики (ген. Фуллер) до дуже нечисленних вирішальних боїв світової історії, які далекосяжно міняли політичну карту світу. Донець пригадав своєчасно оцінку Фридрихом Великим шведсько-української кампанії, Карла XII і Мазепи. „Мазепа був зраджений — писав Фридрих Великий — несподіваним збіgom обставин, яких не міг ані передбачити, ані оминути. Не треба на основі висліду даного почину заключати про правильність і доцільність даного пляну. Треба вистерігатися брати всі нешастя на рахунок браку передбачення. Вони можуть мати — каже Фридрих Великий — свою причину в тому, що негrod зве „стілою долею”.”

Не інакше діється, якщо йдеться про означеність з сучасною українсько-московською війни. Хто знає із Заході про те, що під головним командуванням генерала Т. Чупришки 20 березня 1944 р. був важко ранений в бою з УПА командуючий т. зв. Першим українським фронтом російський маршал Ватутін, який 15 квітня 1944 р. помер в шпиталі в Києві. З травня 1946 р. згинув у бію з УПА генерал-полковник військ МВД Москаленко, 28 березня 1947 р. — польський комуністичний віцепрезидент війни Вальтер Сверчевський, в травні 1943 р. — Віктор Люце, шеф нацистських SA і ін. Більше того, 12 травня 1947 р. заключила Москва — червона Польща і ЧСР — пакт трьох для спільного поборювання УПА. Хто на Заході це приймні інформатизно відмітив? А чайже ця обставина, що уряди трьох держав договорюються пісборювати сильно ворожу їм — українську суверенну силу — повинна була дзвести до призадуми і певних висновків сильних

цього зільного світу! Коли комуністичні партизани Го Чі-міна в Північному В'єтнамі воювали прости французів, а згодом і проти в'єтнамських націоналістів, Москва зі своїм бльоком визнала „уряд” ватажка червоних і його кліку, а Захід не спромігся навіть на заяву принаймні симпатії для УПА і УГВР, як підпільнего уряду України. Більше того, ніхто навіть не запропонував вважати УПА армією, що знаходиться у війні, на основі Газької Конвенції ст. 1 і 2 з року 1899 і 1907. А з Го Чі-міном на-ділі договерювалися в Женеві щодо поділу В'єтнаму, а біля 400 бійців УПА, які з наказу Головного Командира прервалися на Захід, щоб струснути його сумлінням — були інтерновані американцями, і щойно згодом вирвалися з трудом на волю ті, які захищали своїми грудьми волю Окціденту. Ніодна радіостанція зільного світу не дозволила собі навіть на одну трансмісію про них. Це був час, коли Радянська — після преважкої війни — ще не сконсолідувалася своїх сил, коли стояли під зброєю ще повстанські загони. Це була велика прогайнована шанса Заходу — зсередини розвалити тюрму народів шляхом національно-визвольних революцій. Захід мав ще тоді перевагу в атомовій збройі, таємниці якої Москва ще не знала, чи ще не вспіла вкрасти всіх відкрить глянтів щодо модерної збройі. Уярмлені нації на чолі з Україною мали вже тоді розпрацьованій власний плян визвольної війни, який постійно здійсняли, будучи свідомими цього, що Захід не готовий ні ідейно, ні політично, ні морально на повернення збройі проти ще небезпечнішого агресора, яким була нацистська Німеччина.

Єдино правильного шляху — стгнути проти обох тираний, спершися на поневолені цими тираніями нації, Захід взагалі не брав до уваги. І це помстилося на ньому. В'язання з архічортом проти чортів, не могло вийти інакше. Українська революційно-визвольна концепція — об'єднанням фронтом усіх уярмлених Москвою і Берліном націй — здобувати свободу і незалежність справдалася. Зрештою, вона має своє глибоке історичне підґрунтя. Вона не є твором сучасного покоління. Від Хмельницького починає вже пробиватися цей визвольний плян. Могутньо кристалізується в Орлика, а чітко його формулює в „Кавказі” Шевченко, коли — перемігши Україну — Московія перетворилася в тюрму націй. Конференція представників поневолених націй у Києві 1917 р. проложує житку традиції, а головний Отаман Симон Петлюра її активно теж захищає. Різні подібні почини на еміграції засвідчують, що це традиційно-українська, історією спровадена, концепція політично-визвольної дії. Вона лягла в революційному оформленні в основу засновниць-політичної концепції ОУН, яка в 1941 р. видає на мовах поневолених Москвою націй журнал „Наший фронт”, поширюючи його на Рідних Землях. У листопаді 1943 р., з почину генерала Тараса Чуприки, твориться комітет поневолених Москвою і Берліном народів для спільної боротьби за визволення, який у своему першому зверненні закликає і західно-європейські уярмлені Німетчиною нації до координованої і пілотової спільноти революційної боротьби. Широкий кругогляд ОУН-УПА гідний подиву на цей час. Уже тоді українська міжнародно-політична думка переростала західнію, не зважаючи на політично-державний досвід століть вільних народів Окціденту. Україна передбачала розвиток подій тоді вже, коли Черчіль відповідав на перестороги генерала Франка щодо загрози большевизму, мовляв, Англія буде після закінчення війни найбільшою потугою Європи. Яка велика і непростима історична помилка! Україна звертала увагу в той час на ТРЕТЬЮ силу світової дійсності: уярмлені нації, як ви-

рішну у світовій глобальній розигрі. Це була мудрість нації набута плебісцитом крові й інтуїцією нації протягом століть. Ідеально-моральні вартості вона завжди ставила понад матеріально-технічну перевагу. Звідси і концепція АБН, що є модерним оформленням визвольної концепції нації, не є ні твором одної людини, ні групи, ні одного покоління. Національно-визвольні революції позивали Москвою нації, одночасні й координовані, у спільному світовому фронті боротьби проти большевизму, є єдиним шляхом перемоги без необхідності вживати гтсмову зброю. Суть не в тому, щоб перевищити воєнний потенціял російського бльоку виключно технічними ресурсами чи й більшою кількістю вояцтва, а в тому, щоб зменшити ЛЮДСЬКИЙ потенціял армії, що нею розпоряджає Москва. Не тільки тому, що Захід своїми людськими ресурсами не може перевищити сил московсько-пекінського бльоку, які сягають в астрономічні цифри, а передусім тому, що російський бльок — це остання і найбільш жорстока за всю історію імперія світу, яка, як кожна імперія, має завжди і незмінно ту саму невилікувану недугу — гнет інших націй і людей.

Отже здобути душі тих ІІІІІХ — вирішне і головне завдання. Зброю вони мають, зброю ворога. Щоб лише ця зброя була повернута у свій час проти тибителя. На себе саму кує зброю сама Москва.

Це є якраз це зачароване коло, з якого вона ніколи не вийде, якщо Захід поставить ставку на цю властиву і єдино вирішну силу, прийнявши ЕДЕІ визвольної революції націй за свої. За душі людські передусім йде змаг, а потім за їх тіла. Атомона перевага Заходу без узгляднення моральних чинників, не є гарантією його безпеки на довшу мету. В ідеально-моральній площині — це здобуття прихильності поневолених націй активною підтримкою їхньої боротьби і її цілей: розвалу імперії на національні суверенні і незалежні держави в етнографічних кордонах і ліквідації всіх видів комунізму, оставляючи народам творити самим свій лад політичний і соціальний, згідно з засадами їх релігії і в середині — національної солідарності, при пошанівку ІЮДИНИ, як Богоподібного ества. У практично-технічній — урівноваження приваймні в певній пропорційній кількості конвенціональної, класичної зброй Заходу з російським бльоком, при ставці на поневолених.

Проти дивізій російського бльоку мусять стояти дивізії вільного світу, а не лише атомова бомба. Москва може вести війну без ужиття гтсмової бомби перевагою своєї конвенціональної зброй, а Захід, за сучасних умов, при вехтуванні чинника поневолених націй, мусить в остаточному посягати по атомову бомбу. Стойть необхідність за всяких умов розбудовувати конвенціональну зброй, щоб мати і в тому відношенні шансу. Хемічної і бактеріологічної війни не веди останньо теж м. ін. тому, що обі сторони мали змогу вести війну іншими родами зброй. Перша світова війна кінчилася застосуванням трійливих газів, яких уже не вживали в другій світовій війні, а друга вжиттям атомової бомби, якої ледви, чи вживають у наступній світовій війні. Для уникнення її стойть необхідність якраз скріплення, а не послаблення Заходу і, зокрема, класичною зброею. Зброяння подвійного типу вимагає небувалих зусиль і жертвування добробуту задля заощадження мук нашим дітям. Задля розкошів сучасного дия західні кароди жертвують, може, і життям своїх дітей. Передумовою матеріального до-зброяння Заходу теж відповідною кількістю дивізій класичного, але модернізованого типу, є МОРАЛЬНЕ озброяння, свідома відмова від вигід-

ного життя, від накопичування багатства, на той час якісна розбудова і побільшення кількості старого типу, але модернізованих дивізій, яких застосування ще не перевелося. Словом, поруч атомового зброяння мусить вільний світ дорівняти класичним дозброянням російському бльокові. Тоді заїснує найбільша шанса уникнути стемову війну, коли Захід зрозумієвату чинника уявлених націй, які урівноважать, більше того, переважать терезу ваги в користь перемоги волелюбного людства.

Мусить бути покладений теж край пацифістичній пропаганді на Захід, антиатомовій істерії, односторонньому роззброянню, бо це лише підбадьорює московського агресора до нападів. Страх перед атомовою війною — універсальним знищеннем, настільки неоправданий, що при передумові викорування якими наших моральних обов'язків супроти Бога і Вітчизни — ми не можемо бути предметом знищення. Не можна приписувати злочинціві Хрущову посідання всезнищуючої сили, наче б у спроможності диявольської Москви лежав ключ буття, чи небуття людського роду.

Треба розвіяти деякі міти про суперечність ідеї справедливої обороненої війни з християнським вченням. Війна не є нестичною, якою ми боронимо своє право жити перед злочинним нападником. Теж застосування атомової зброї не є абсолютно нестичним. Йдеться про мотиви і мету. У протилежному випадку ми були б здані та стосування її з боку напасника для найбільш злочинного ламгня всяких етичних і правних засад, знищення всякого правопорядку. Оборонці права і правди не можуть захищати замість ПРАВА ідеал безборсності, овечого вижидання на страту злочинцями. Захист правовости, правди, мусить іти перед обороною особистого життя.

Недавно сказав італійський міністер закордонних справ Пелля: „Італія зноситиме радше спустошення атомової війни, як комунізм”. Під цим він розумів перемігу зла — без оборони.

Д'Аллес, уступаючи, писав: „Американська нація уявляє собою не тільки самозгодолену спільноту, где їй призначена МСЯ побудувати світ, в якому мали б панувати воля і справедливість”. І далі: „Важко нам приходитися неподільно стояти за наш національний ідеал і нашу національну місію та водночас перешкодити страшній світовій катастрофі”, бо „сьогодні цей наш ідеал стоять супроти жахливої і немилосердної провокації комунізму”. Значить і тут не капітуляція перед злом за всяку ціну, а боротьба з ним, навіть в обличчі катастрофи.

Глибшу свідомість загрози з боку Москви, центру світового зла, таки розуміють деякі державні мужі Західу.

Комуніст Толіятті, московський егент, відповів Пеллі типово для розсадника злочину: „Італія зазнає і спустошення атомовою зброєю і теж комуністичного режиму.”

Для оборони вічних правд і добра, треба жертвувати інколи дочасним. Єзуїт Густав Гудлях так пояснює звернення Папи Пія XII на VI. Інтернаціональному Конгресі для карного права: „Навіть загибелі цілого народу в маніфестації вірності для Бога проти несправедливого напасника може мати таку вартість, що виправдає страхітливу війну.”*).

Ми не сміємо матеріальної цінності ставити понад усе. Борснячи

*) Gustav Gundlach S. J. Die Lehre Pius XII vom modernen Krieg.

правду і наші права, спираймося на етичні варгості, а не тільки на утилітарні моменти. За життя є цінніша спрavedливість і правда. Автім, світ і так вічно трикати не буде, і ми не несемо відповідальності за кінець людства, яким нас страхують усі пацифісти і дефетисти. Якщо Провидіння введе праведних людей в таку ситуацію, що вони будуть примушенні атомовою зброєю засудити вірність згадам Божого порядку у світі, борончи своєї волі і своїх прав перед наїздником, то за це перебирає відповідальність Бог, а не ми.

Ми злякали за доцільче сказати ці думки зовсім ясно на цьому місці, бо істерія одностороннього атомового роззброєння набрала тепер найяскравіших форм. Необхідно протидіяти цьому свечому упокоренню перед дияволом з Кремля. Зрештою, шлях національно-візвольних революцій є альтернативою до атомової війни, чого відповідальні за політику вільного світу чинники не уявляють собі якслід. Це однаке не означає, що тільки поневолені Москвою народи мають воювати, а вільний світ пасивно придивлятися. Ні, він мусить включитися чинно в підтримку акції визволення за залізною заслоною, коли треба, то й збройно. Бо йдеться теж про його справу, не менше, як нашу. Ми не бажаємо нічої ласки, ні не прохаемо в нікого нічого. Ми апелюємо в ім'я власного інтересу вільного світу допомогти нашій візвольно-революційній боротьбі, бо тим чином він помагає сам собі. Якщо відповідальні мужі Заходу не прагнуть, і це слішно, які атомової війни, ні взагалі світової війни, і водночас нехтують підтримкою національних революцій за залізною заслоною, то який третій шлях вони бачать до розвалу большевизму й тюрми народів? Ні війна, ні революція, як наявно показала пасивність Заходу в часі матильської революції, отже, що трете? Чудо? Адже ані один із відповідальних мужів на Заході не вірить у чудо, тоді чому же не його? Воно ж ніколи не стгнеться, коли активним співчинником не буде свідома своїх благородних цілей і змагань за правду — проти всіх перепон життя — людина з риском власного життя і добробуту.

У всьому на цьому світі є якийсь глупд. Ніщо не стається без причин. Усім кермую якась вища сила. Колись глибинні студії пра причин буття, філософські науки були засобом пізнання незабагнутого початку світу. Тепер це діється частіше засобами технічних наук, бо й при аналізі атому людський гений стає перед великою Таємницею, яку закрив перед людиною Творець. І тим шляхом доходять до пізнання завжди новою тієї самої неповторної Таємниці світу, якою є Дух. Отже і політехнічні науки, що, здавалось би, віддалені далеко від духової суті буття, — перемагають марксизм з його діялектичним матеріалізмом, — модернію лжевірсю, у чужому нашій душі мітові, що його себі поставила на службу Москва.

Але ворожому мітові мусить бути противставлений наш міт, міт української Землі, легенда нашого Києва, який був благословенний, як і Рим, теж Апостолом Христовим, братом св. Петра св. Андрієм. „З цих гір засяє Божа благодать”... Місто святої мудрості (тагія Софія) „величаво розсілося на горбах, мов володар на престолі” — писав сл. лам. Дмитро Орлик-Мирон, Крайовий Провідник ОУН-Кіївщини — замордований німцями на вулиці в Києві — яке „робить враження другого Риму... Тут відчуваєш і розуміш благословення святого Андрія... Чуеш, як росте в тобі якась нова сила”, щоб боротися „за ідеї правди і свободи”. „Мов на небі висить святий Київ наш великий”, а „храми Божі жіби з самим Богом розмовляють” — як писав Шевченко, а все новою тепер повторяє незрівняний Д. Донцов.

Ідеї правді і волі, добра і справедливості несе наш Київ. Печерська Лавра — український Афон, і Залорозька Січ — символ святості і хоробрости, аскези і мужності; чернецтво і лицарство, так, як за сьогодні — наша підпільна Церква і Українська Повстанська Армія (УПА) — усебіють Боже і геройсько-людське в українській дійсності. Сучасна доба — є не тільки добсю ривалізації технічних досягнень різних партнерів, чи двох виключно матеріальних колосів, але й не менше добсю ідеологічних воєн, а в означенному розумінні національно-релігійних, коли взяти до уваги, що Москва є пробовевою силовою не тільки національного і індивідуально-ссобового невільництва, але й носієм всюючого безбожництва. За таких умов національно-візвольника боротьба „святого, великого, Апостолом Христовим благословленого Києва” проти Москви є водночас боротьбою проти воюючого атеїзму за віру Христову. Тим більшою духовою натури вона набирає й усіх рис хрестеносного походу, коли об'єднує в собі нерозривно елементи змагу за вічні, поточні і найшиляхетніші цьогочасні вартості. Її універсальна вартість зростає, бо йдеється в ній про загальні людські, а не виключно інтереси тільки однієї нації чи певного кола народів. — Атомова доба стала водночас добсю перемоги національної ідеї у світі, а не великоростірної, федеративності, чи іншої понад- чи й простиціональної ідеї. Лихо тільки в тому, що голозокруженому темпу розвитку цивілізаційних досягнень люди не дорівняв ріст і поглиблений моральних вартостей її. Диспропорція довела до того, що благословення розкриття атомової енергії для творчих цілей, перетворилося в ситуації посідання тієї таємниці злочинцями Кремля в кеймовірну загрозу знищенню сотень мільйонів людей. Тому передумовою безлеки у світі є християнізація життя найперше, усвідомлення відповідальності людини перед винцюю і генераціями, що прийдуть.

Будучи цього свідомим, закордонна політика, що ми її проводимо, мала у своїх основах орієнтацію не на утилітарні елементи, а на ідейно-моральні цінності, які треба захищати, на абсолютні вартості, які спільним зусиллям волелюбного людства треба протиставляти матеріалістичній концепції життя обабіч загізної заслени. Антиматеріалістична революція духа — передумова теж збройної перемоги над втіленням зла — Москвою.

Наша зовнішня політика керувалася наступними засадами:

а) послідовний захист ізами національної ідеї, як рушійної сили сьогоднішньої історичної епохи проти хвиль продовж десятиліть і теж в часи най-чорнішої реакції — боротьби двох тоталітаризмів — російського і німецького, доки не виявилось в наші дні, що ідеї візвольного націоналізму не обйті вже нікому, теж великороджавам. Президент Айзенгауер заявив на пресовій конференції 5. 8. 1958 р. таке: „Я вірю в націоналізм і його підтримую для всіх народів”. Несхідно, щоб це теоретичне становище стало напрямкою практичної політики стейт-департаменту. Треба відмітити з признанням спільне рішення Сенату і Палати Репрезентантів США з 17 липня 1959 р. про встановлення „Тижня уярмлених народів”, що його кежнорічно проголосували президент США для вшанування і солідарності з національно-візвольною боротьбою народів, пісневолених російським імперіалізмом і комунізмом. Президент Айзенгауер проголосив уже окремим актом цей „Тиждень” від дня 20 липня 1959 р. Солідарність з боротьбою за незалежність України відмічена, без жадних непередрішнських ілюзій. Цей крок Конгресу США і відносний акт президента є далекосяжною ідейно-моральним значення. Він стоятиме світлячим стовпом в історії США, які поволі стають на пра-

вильготній інлях визвольної політики і антиєдинокеділімства. На жаль, поки що лише в моральній площині, а не практично-політичній. Бо все ще АКВВ веде з уповноваження стейт-департаменту протилежну нашим вимогам політику. Проте ж останні акти Конгресу і президента дають деяку підставу для сподівання, що США з часом може міняти свою нездекларовану і змістово не-уточнену дотеперішню політику по відношенні до Росії.

б) українська визвольна справа є ставлена нами у комплексі уярмлених Москвою і комунізмом націй, як справа світового значення, у пов'язанні з універсальною боротьбою проти большевизму і російського імперіалізму інших народів. Світова боротьба проти Москви мусить прийняти визвольні ідеї, що їх висунула українська революція, як спасення для свободолюбного людства.

в) ми видвигнули реальну визвольну концепцію, тобто шлях визволення, національну революцію, яка після мадярського повстання, як теж берлінського і познанського збриву, заворушені у концтаборах, виявилася для світу можливим для здійснення виходом зпід загрози всезнущої атомової війни, при умові всеобщої підтримки цієї концепції.

г) ми зосередили нашу головну увагу на боротьбу проти Росії, як згелення зла і знищіння, вважаючи історичним призначенням України ліднати цей бій, гуртуючи інших поневолених і загрожених народів, навколо себе.

г) ставка на власні сили, краєву боротьбу і орієнтацію на процеси, які проходять на Рідних Землях, де борються, але не коряться, — поставила нас твердо на ноги, бо корінням своїх пов'язана з рідним ґрунтом.

Подібні, — у меншій чи більшій мірі, дії і постановка справи існують теж в інших поневолених країнах.

Закордонні кроки російського уряду є диктовані передусім незламним тиском з середини імперії національно-визвольних рухів і зростаючою мілітарною сплою вільного світу, зокрема США. Загра з Берліном має метою добитися від західних великорізниць гарантії статуса кво уярмлення, щоб прибити надію уярмлені на підтримку Заходу. Зосередження уваги на західній Берлін має ціллю комплікаціями тут не допустити до розгорнення зовсім неперстарілих проблем поневолення націй під час і після другої світової війни, як теж в 1920-рр. Поступлення на один крок в Берліні автоматично підважує цілість політики визволення уярмлених націй. Рішуче включення Західного Берліну в міжнародно-правному сенсі з боку альянтів і комплекс Федерації Росії-України, — при ануляції потсдамських зговорень і збереженню альянтських в незменшений величині збройних сил там, розторочує брехливу псевдо-суверенність аргументацію Хрущова — і зовсім не загрожує війною, бо проїзд американських танків, ескортуючих постачання для Берліну, не буде зумніваний москалями, ні Ульбрихтом, бо на війну зараз Росія не піде, будучи свідомою, що їйгрозить внутрішній параліч. Тому вона настуває глобально на зовнішніх і — передусім тепер — на „внутрішніх“ фронтах, бо внутрішні фронти, як засвідчує нещодавно, напр. В'єтнам інколи без більших небезпек для неї поширяють зовнішні кордони її панування. На її глобальний наступ треба дати таку ж саму — глобального типу — відсіч. Фронт проти Росії з її модерною формою імперіалізму — большевізмом існує всюди. Її треба етакувати з різних територіях і намагатися оточувати нашою протиакцією з усіх сторін.

Питання незалежності України не є локального значення. Якщо б над Чорним морем не було Росії, не було б її тиску на Близький Схід, бо вона бу-

ла б теж відсунута і з Кавказу та Туркестану. Її відсутність в Карпатах звільняла б з-під пресії центральну Європу.

Проблема України в комплексі уярмлених Росією націй є світовою проблемою. З її визволенням, що є тотожне з визволенням теж усіх інших націй, міняється політична карта європейського і азійського континентів до основно. Розрахунок на те, що російська імперія стримує наступ Китаю, жовтої раси на білу, неоправданий. Ніхто інший, як лише Росія озбройла його рукою ідеологією і фальшивістю вірою, яка — щоправда — вже там розхитана. Автім, історичний досвід втіль, що ніколи жадна імперія на глиняних ногах не стримала ще ніякого наїду нових напасників, гле розвалювалася, бо уярмлені народи використовували першу нагоду для скинення безпосередньо дошкульних кайдан. Ні українці, ні грузини, чи білоруси не збиратися обороняти російської імперії перед евентуальним наїздом Китаю, але і українці, і туркестанці, і грузини, будучи незалежними, будуть у спільному фронті захищати свою незалежність проти КОЖНОГО, хто посягатиме на ней проти китайців включно. Зрештою, досі китайці були спокійним народом, з відомими китайськими мурами, що їх відгороджували від зовнішнього світу і — позбувши комуністичної зарази — вилікуються і від газіхань на чуже. Некін покінно залежний від Москви, і вона диктує закон дії в комуністичному блоці. Там, де є фронт проти Росії і її поплечачів, мусимо бути хи. В Азії йде величезний змаг між Росією і волелюбними націями і нам не дозвілься стояти осторонь його.

Ідучи по лінії глобальної боротьби проти нашого ворога, ми нав'язали теж співпрацю з Інтерамериканською Конфедерацією оборони континенту (ІКОК), в склад якої входять представники антикомуністичних організацій 22 американських націй. В США — наймогутніші сьогодні країні вільного світу — маемо теж широкі приятелів, які вмежливили офіційний виступ перед двома Комісіями Палати Репрезентантів США — західнонікспресіонних прав і неамериканських дій. Повсілі наша концепція розвалу російської імперії здобував собі приятелів.

Нія обставину, що Підготовчій Конференції Світового Антикомуністичного Конгресу в Мехіко в березні 1959 р. ПРИЙНЯТО подавляючио більшістю голосів, за приявністі делегатів антикомуністичних організацій 65 націй, платформу АБП, як базу скликання Світового Конгресу — є доказом прямої стихійної сили наших ідей.

VI. Інтерамериканський Конгрес в Гватемалі у жовтні 1958 р. прийняв рівніж нашу визвольну концепцію у свою політичну програму боротьби проти комунізму.

Наша участь у Сайгоні в 1957 р. на Антикомуністичній Конференції Азійського Континенту принесла теж успіхи, бо не концепція НТС, а наша знайшла одобрення приявних. У зв'язку з непереможним походом наших ідей, захисники НТС у певних західних колах, фінансово сильних, добилися того, що ми не були приявні на останній Антикомуністичній Конференції АТАКЛЬ в червні 1959 р. в Кореї. Намагання відсунути нас фізично — проти всіх азійських націй — від участі у цьогорічній Конференції є доказом сили наших ідей, конфронтації з якими бояться „приватні“ проросійські американські кола, знягочи, що подібно, як в Мехіко, силі нашої аргументації щодо ступеності наших ідей приявні делегати азійських чи латинсько-американських країн спертися не можуть. Вони визнають їх об'єктивно ступін-

ми. Тому це безумовно доказ слабості проросійських кіл у вільному світі, коли бояться вільного обміну думок і поставлення їх на розцінку делегатів інших націй. Але не сила вже нікому відгородити нас від вселюбних кіл світу. Ми вже вийшли на світову арену і ніхто вже нас з неї не зіпхне в необуття чи забуття!

Хоча ми не згоджуємося з теперішньою політикою по відношенню до Москви британського уряду, проте знаходяться у тій країні кола, які мають зрозуміння і морально підтримують нашу постгнозку антибольшевицької справи. Треба тільки наполегливої акції всіх нас, щоб здобути ще більше приятелів для визвольної справи. Велика Британія, як найбільша після США потуга вільного світу, мусить бути в грунті речі заінтересованою концепцією розподілу російської імперії у ситуації, коли якраз Москва робить усе можливе, щоб довести до ліквідації британської спільноти народів. З ліквідацією російської тюрми націй тиск Москви на британську сферу буде ліквідований. Якщо б Чемберлен був рішуче неуступчий, ледве, чи Гітлер відважився б на польську кампанію. Подібна гра Мекміллена чи Айзенгауера з Хрущовим може цього останнього захотити спробувати щастя якимсь новим екстравагантним загарбницьким кроком і — маємо атомову війну, за сучасних умов неіснування співпраці вільного світу з уярмленими націями.

А тимчасом Хрущов продовжує екстермінаторську і русифікаційну політику, як про це засідчують сблудні закони про шкільну реформу і перелицювання в ССР, який показав, що 20 мільйонів людей мало б загинути під час останньої війни. Це безумовно не відповідає правде. Тут теж ехидно на кошто вім'їв враховані і масові народовблизства москалів, поповнені ними над їх жертвами, уярмленими ними народами. Но суті немає різниць між політикою хрущовською і сталінською. Це правильно, що українська громадськість на чужині провела і зведе акцію протесту проти скріпленої русифікації України. Український народ не склав зброї за залізною заслоновою. Про останні дії в Україні українського піднімля голосно заговорила преса вільного світу. Це є пересторога для того: боротьба йде. Чи вільний світ скоче її зрадити, як це було з мадярами?

В обличчі цього наші завдання на чужині чимраз більше зростають. Наш великий ісход з Рідних Земель магтиме виправдання тоді, коли його учасники будуть глибоко перейняті ідеєю, що не тому ми залишили Рідні Землі, щоб рятувати лише своє життя перед фізичним знищеннем, але передусім тому, щоб допомогти перемозі ідеї волі і незалежності України та розвалу російської імперії. Задля самого рятування нашого особистого життя не годилося б нам залишати наш народ і нашу землю, щоб жити тут безпечно і вигідно, залишивши там на страждання і муки наших земляків і рідних, щоб своєю крою і жертвою захищати вільний світ, а в тому теж нас перед наїздом варварів Росії.

— • —

„Ми незнані, але нас пізнають.
Нас мають за мертвих, але ось
ми живемо. Нас карають, але ми
не вмираємо”.

(ІІ Коринт., гл. 6)

П. Кізко

НІХТО НА СОНЦЕ НЕ СКАЗАВ...

Ніхто на сонце не сказав, що
Воно таке собі ледащо.

Мовляв, не хоче людям гріть,
А ще й плашиться, скажіть!

Завжди хвалу і честь, і шану,
Любов сердечну, полум'яну
Співає сонцю кожний з нас
У гожий і негожий час.

Отак тебе нехай всі люди
Підносять, хвалять, а не гудягъ.
Але ж за те і людям ти,
Як сонце добрес, світи!

----- • -----

П. Кізко

РИБАЛКА

Неначе люсттро синювате
Блищить між лозами ставок.
Рибалка, вибравши, де стати,
Захинув вудку. Поплавок

Притяг його напругу й нерви,
Що світ вузький довкола став.
Весь день просидить без перерви,
Хоч би й рибки не сміймав.

Зате він має насолоду
Та ще і не забияку:
Приємний подих прохолоди
І тихий шепот лозняку.

----- • -----

Літературні нотатки

„У маскарад життя іде без маски”
І. Франко („Semper Tiro”)

Писати на літературні теми — в час, коли Тотальна Брехня, зробившись (при допомозі С.С.С.Р.-івського знаряддя під мудрим керівництвом Єдиної Режисури) — вже світовою і планетарною, — справа невдячна і непродуктивна. Тотальна Брехня, озброєна спутниками, розпоряджаючи величезними п'ятиколонними арміями в запіллі (а поняття „фронту” й „запілля” вже давно стерти), — ось готується до останнього свого кроку.

Які ж тут можуть бути „літературні” розмови?! Та ж література, як і рештки зацілілих мистецтв, — то тільки вузький і, чим далі, все більше звужуваний маргінес...

Правда, царство Тотальної Брехні, як і всі прояви катанінської „творчості”, — є передовсім безнадійно нудне. В його атмосфері не лише в'яннуть всі квіти, але й приповідкові мухи дохнуть, отже, якась забавка, якийсь дрижачок мусить бути... Тому в фільмах уже дійшло до показу... статтевого акту, навіть під музику Брамса („Les Amants” — фільм, що недавно вийшов в Парижі під французьким, наразі, псевдонімом, але призначений для Німеччини). Тому телевижені тріщать від масових т.зв. гангстерських фільмів, що в суті речі становлять скорочені курси для початкуючих чекістів. Тому класичну музику обмежено до Мендельсона, Чайковського й Оффенбаха, а в сучасній — безроздільно панують „міші”, „яші” і інші явно бруклинського походження генії, поза Бруклином ще невідомі. Для літератури ж систематично вигадується чергових саганок і лоліт. І бізнес триває — на обопільне, сказати б, задоволення. Для пікантності ж і необхідного (рашен-пропагандового!) контрасту додається музейні рештки „імператорського” балету, плюс гопакізовані, отже єдинонеділімі беріозки *à la russe...*

II.

Проте, традиції ліберальної фразеології вимагають продовжувати патетичну мелодеклямацію про світову (ах, Достоєвський!) і велику (уй, Маяковський!) літературу, а кількість „критиків”, „літературних газет” та інших літераріше беріхте — не зменшилася, а навіть збільшилася. І увага, якою (під від-

повідним керівництвом) т. зв. світова олінія обдаровує літературу, не тільки не слабне, а й потужніє.

Здавалося б — парадокс! Але той парадокс є наочним фактом. Згадати хоча б досі ще не стихлі перипетії з останньою нобелівською премією та її, так би сказати, лавреатом, перипетії, які одним махом переплигнули межі літератури й вилили на плеса світової політики, зайнявши поважне місце в біжучій політичній практиці т. зв. великорішувальних.

Що цей парадокс означає? Що під ним криється?

Об'єктивно — парадокс цей свідчить передовсім про жахливе зубожіння живого життя, яке, справді дійшло вже до краю і зредкувалося, сказати б, лише до друкарської продукції, яку зазвичай продовжують називати літературою. Нинішні бо, колись літературні, часописи Європи вже давно обернулися на часописи політичні. А що вже до ССРС., то й московська „Літературна газета”, й її київська тінь — „Літературна газета”, будучи органами адміністраційними, займаються, чим тільки треба (п'ятілетками, семілітками, закордонною політикою ССРС, досконаленням союзської бюрократії і т. п.), але найменше літературою в колишнім сенсі цього нині сплюгавленого й винатуреного слова.

В царстві Тотальної Брехні (а в ССРС воно доведене до стопроцентового ідеалу) — немає місця на жаден закамарок якої будь автономності, навіть серед „громадськості” пануючої кляси. Тому глибшою й істотною причиною тієї надмірної уваги до літератури є те, що мимо всього, вже самою природою своєю, література може більше ніж якебудь інше мистецтво, є сьогодні тим останнім азилем, тим найдальшим закамарком, де ще ховається (чи намагається сковатися) гнана, польована, зі всіх сторін сточена й зацькована людська індивідуальність. Людська бо (особиста й національна) індивідуальність з природи речей є носієм духа, отже сином Духа Святого qui flat ubi vult, іже везді сий і вся ісполняй...

Уполявання й тотальне знищення Людської Особистості (особистої й, повторюємо, — національної) — це й є головна мета й чим далі, тим більш пекуче завдання сатанізму цієї доби. Це — головний противник Диявола, бо цей останній не зносить присутності Духа Святого навіть в мікроскопічній кількості: щезає, яко тает воск от лица огня...

Якже диявольськи хитро зорганізовано на терені літератури майже автоматичне нищення найменшого прояву Справжнього, Істинного!

Змобілізовано величезні кадри літературознавців, критиків, рецензентів, газетярської псяркі і псярів. Змонтовано прецизні апарати для продукування реклами, слави, роблення з нічого best-seller-ів „світових величин”, а одночасно — апарати замовчування (*Todschwigen*), осмішування і, врешті, тотального згашування („ми кожного генія згасимо ще немовлям” — хвалився один з героїв Достоєвського), „викінчування” і витереблювання з корінням.

Винайдено спеціальний для того „критичний” жаргон, ссерйно випускається тисячі слово-роботів, які потраплять зі скорістю ста слів на мінути пускати такі „наукові” ливи-переливи, що в очах бідного читача світ зачинає крутитися як дзига.

Пускається в хід не лише пропаганду, але й, одночасно, за випробуваннями на досвідних полях ССР зразками, також терор, терор „відсталості”, „непрогресивності”, врешті терор снобізму — зброя серед знамадизованих, сплебейзованих і викорінених псевдосуспільств сучасності — пе хибна.

III.

Читаючи попереднє, читальник може не без рації відказати:

— Але при чим же тут ми? Наше мистецтво, наша література? Таж ми стоїмо, якби на боці. Таких речей у нас ще немає. І, певно, не буде.

Розуміється, для наших справ потрібні інші мірила й інший підхід. Але, живучи в чужиннім (за браком свого) світі, чи ж не відчуваємо потужної дифузії того світу навіть в наше гетто, або й в мандріваний наш намет? Наслідки тієї дифузії, може, не так потворні і не так яскраві. Але чи не спостерігаємо виразного обниження нашого духового рівня (боронь Боже, не „позему”, який вліз від недавна в наше словництво)? Чи та страшна хвиля гнилої плебейзації і, просто кажучи, духового схаміння — ощаджує нас? Чи, з нашим нахилом до мімікрії й малування, з нашим вродженим браком — невміння ієрархізувати явища і ієрархічно оцінювати речі й постаті — проявляємо належний спротив, виявляємо відповідну відпорність? Ми, які живемо, властиво, в умовинах існування безсуспільного, суспільства на чужині не витворивши? Можна поставити навіть таке питання: чи ми усвідомлюємо собі (— чи ми маємо чим, чи ким щось собі усвідомити взагалі) все те, що ледве нашкідовано вгорі? Чи відкриті у нас очі і уші на обличчя й зміст цієї доби?

На жаль, на превеликий жаль, всі ці питання обертаються в „фігури вопрошення”, як казали наші Києво-Могилянські вчені, отже в реторику.

Візьмім щось ближче й конкретніше.

Наші періодики заливає графоманія в найширшім значенні цього слова, бо маємо на увазі не лише тих, які віршоскладанням намагаються досягнути вічність, але й тих публіцистів, які ніколи не заглядають до найдешевшої енциклопедії й черпають відомості про біжучу політику або з „Лиса Микити”, або з розмов зі знайомими земляками.

Це ж саме являється прикметою більшості п. п. редакторів, які переконані, що їх завданням є розставляти апострофи і „полемізувати” Все, мовляв, ясне, як помаранча, відомо, хто „б”, хто „м”, а хто ні бе, ні ме. Але задуматися, наприклад, над специфікою хоча б тієї самої літератури, зрозуміти її різноманітні функції, погодитися з тим „прикрим” фактом, що її структура зовсім не „демократична” (як і кожного мистецтва!), що вона має свої „поверхи”, свої форми, свої іманентні закони, — ні, на те часу немає, та й нелотрібно, бо „я вже все те видів, все те знаю”

В результаті — саламаха, в якій майже неможливо відрізнити справжнє від імітації, дійсне від зфальшованого, продукт від підмінки.

...Недавно довелося в еміграційнім польськім місячнику (однім з найкращих в сучасній Європі) напіткати статтю, властиво — рецензію, дрібним друком, на збірки сучасних польських поетів. І схвилювало, колись так мало знайсме, почуття заздрості.

Автор (Маріян Паньковський) не є фахівцем критиком, ані професором, (ані — перекладчиком Гомера), ані філологом. От просто ссбі літерат, що слідкує за поезією та уміє коротко й чітко віддати своє враження. Але що в тім літераті вражає, — це безпомилковий інстинкт, чи нерв відрізнювання поезії від не-поезії. А колись видатний чеський критик Ф. Шальда (і таки науковець одночасно) казав: „першим і головним завданням критика є відрізити поезію від не-поезії, живе від мертвого”.

Але відомо також, що жадна школа чи лектура того не навчать: з тим інстинктом треба народитися, як рождається люди, наприклад, з музичним слухом.

Цей „слух до поезії” у нас в літературі мали Панько Куліш, Іван Франко, Олександер Ніковський (його — хлоп'ятком — Є. Чикаленко підібрав на одеській вулиці...), Микола Зеров, Павло Филипович. А потім, зі смертю Освальда Бурггардта-Клена, наступила павза.

І ми пішли з нею на чужину. І та павза триває вже другий десяток літ.

12. VIII. 1959.

Олені

Багата Юносте! Щедрими
Втіхами доля дарила.
Ми не питали, що далі
За молодою межею.

Об скелі дзвеніли комети, —
Одна розірвала серце.
(Вже маківки достигають
Шептати тобі колискову).

Не знаю, яке то зілля
Ссало вже груди смугліві,
Сповиті в шинелю просту,
Балядо карпатська.

Ніч

Я радо несу під білим крилом
Свої скарби таємні:
Камінні квіти неплаканих сліз,
(Як прибій рягочеться в грулях).

Розцвітає сузір'я П'яти Ран
Над городом. Я несу його хрест;
Він ріс зі мною від колиски
Під темними міртами.

Душа дикого степу

ДУША ДИКОГО СТЕПУ

Зачепившись за шпиль високої башти, сонце перевернулось на камінні плити княжого двору. Гаряче золоте течиво розіллялося калюжками поміж травою й квітами, оббрізкало стіни терему, підпалило тіні, що боязко тулилися по кутках, а тепер наперло на різьблені дубові двері, намагаючись вдертися до середини палат. Але важкі, ковані сріблом двері замкнені, а біля них стоїть на сторожі вірний мечник князя Андрія — Міхна. Йому наказано не впускати нікого, бо в хоромах відбувається якась дуже поважна розмова, якої нікому не можна чути.

По тій причині всіх слуг Красного Двору видалено до челядні, Андріївих дівок загнано в поруб, довкола палати поставлено дружинників з почету князя Юрія, а входові двері доручено Міхні. В хоромах залишився одинокий холоп Стружко, відданий, мов пес, старому князеві.

Вишгородський Красний Лвір, що колись належав княгині Ользі, є улюбленим місцем розваг та відпочинку кількох поколінь Рюриковичів, і тому князі дбають про нього, тому він пишніший від самого столичного двору в Києві — недаром називається Красним.

Правда, відколи тут князь Юрій оселив свого сина, багато де-чого змінилося, особливо ж внутрі хоромів. Але й довкола палат слідно непорядки та занедбання. Власні слуги князя Андрія ні про що не дбають, але поводяться, ніби господарі, а стару краснодвірську службу відтиснули набік, ще й перед князем оскаржують. І настало замість привичного порядку чисте безголов'я в хоромах. Ніхто не знає, коли князь встане, в що вбереться і коли йому їсти заманеться, бо він, то спить до півдня, то зривається вдосвіта на полювання. З двору виїжджаючи, ніколи не скаже, коли повернеться, і нераз кухарі по кілька діб вогонь підтримують без перерви, свіжі страви напоготові тримаючи. Але князь, мов на злість, вернеться тоді, коли його вже не сподіваються, і тоді біда кухарям, біда й решті челяді.

Дружина його — самі харцизяки, один від другого гірший. Дня не минає, щоб не скривдили кого, не вбили, не вчинили якого бешкету і нагнали такого страху на людей, що у Вишгороді тепер і серед білого дня всі двері на всі засуви замикаються. На вулицю носа небезпечно показати.

Оце княє, так князь! Ні при київських, ні при чернігівських князях такого безпушта не бувало. Що ж це тепер на світі Богому діється?!

І постановили вишгородці до князя Юрія вдатися, щоб сина трохи укосякав. Щоправда, і Юрія люди не любили, ну, а все ж Юрій інакший. Бодай про людське око гідність княжу затримує. Видно в ньому Рюриковича і Мономаховича, хоч і здичавілого трохи. Але от князь Андрій — і сміх і гріх! Нічого в ньому княжого нема — розбішака розбішакою, хоч у церкві при поклонах мало лоба не розбиває. Кажуть про нього, що дуже побожний, Боголюбським велить себе величати, а гріховд такий, що другого пошукати.

В посли до Києва вибрано княжого вірника Борислава Ратиборчича, дверецького Луку Гордяту та прасола Воя. А від вишгородського духовенства з чоловитною до митрополита вибрався протоєрей Лазар з дияконом Кирилом.

Посли скоро свій обов'язок сповнили і, навіть не почуючи в Києві, повернулися до Вишгороду. Казали, що доступили до князя Юрія і скаргу йому донесли. Князь не сказав ні сяк, ні так, але зараз же другого дія по обіді примчав з численним почетом до Красного Двору. Гнівний був вельми, і перший удар трому впав на синові наложниці, привезені зі Суздалі, чи знайдені по дорозі до Києва.

Нешастя було з тими дівками! Гарні вродою, але нехлюйні й дикі, пишалися дорогими чільцями на вошивих головах, золотими гривнями на немитих шиях, дорогими, але заяложеними та пороздираними шатами. Лазили, мов ті сковиди, по цілому двірці, нишпорили по всіх кутках, тягнули все, що лишень запорвали, лаялися й чубилися між собою, пиячили, витворювали такі сороміцькі речі, що у вишгородської челяді волосся дубом вставало, а, повпивавшись, падали на помости й засипляли там, де кого сон звалив.

На них перших князь Юрій свій гнів зірвав, наказавши загорнути всіх і замкнути в порубі на хлібі й воді. Потім звелів мечникові Міхнові вигнати з хором усю челядь, поставити довкола варту, а самому бути при входових дверях. Тоді вдався до сина.

На привітання Андрій схилився батькові до колін, але, коли випростувався, нічим не зраджував ані особистої пошани, ані синівської любові. Хіба укритий страх.

Стали один напроти другого, хрестивши тверді ногляди, і ніхто, дивлячись на них збоку, не сказав би, що це --- батько

і син. Такі неподібні були. Князь Юрій у фіолетовій луді паво-
лонній, долом золотими тороками облямованій, у златоглавно-
му скуті, зіп'ятому на правому плечі дорогою пряжкою з вели-
ким рубіном, у княжому клобуці, соболем обтороченім і доро-
гоцінним камінням прикрашеним, у штудерних чревіях —
блищить і міниться, мов цяцька. Андрій же стойть босий, у по-
лотняній сорочці, реміщем підперезаній, і лишень біля коміра
та на чохлах червінню вишитій. На кметя, не на князя скидаєть-
ся. Батько, горбоносий, блакитноокий, був у молодості русявим,
а тепер має пишну сиву бороду й спадаючі на плечі сиві кучері.
У протилежність до нього, син має стрижене в кружок волосся,
рівне й шорстке, кольору вигорілої на сонці чорної повсті, зем-
листо-пергаментову церу, приплесканий піс, широкі вилиці й
вузенькі скісні очі, пильні, гострі й неспокійні, що відсвічують
раз темною брондзю, другий — синню воронового крила (не-
самовитий колір!). Вуса й бороду князеві Андрієві заступають
кілька чорних волосинок, що ростуть над горішньою губою та
краєчком підборідля і найбільше зраджують домішку схід-
ньої крові.

В горницітиша й духота. Гаряче сонячне течиво, прилип-
ши до різнобарвних шиб, просочується в середину й зукоса
відбиває на помості стрільчасті вікна, від яких до вікон справж-
ніх тягнуться світляні кольорові бинди, повні кипіння золотого
пороху. Поміст і лави горниці встелені пухкими килимами, або
звіриними шкурами, стіни мальовані в орнаменти й прикрашені
різьбленими полицями, на яких звичайно стойть золоте та сріб-
не начиня, але тепер світить пустка. З-перед божниці щезла
золота лямпадка, висаджена самоцвітами, дві ікони обдерто
з риз, одна пропала взагалі.

Князь Юрій нотує собі, що в цій горниці, як і в інших, панує
занедбання, нехлюстство, яким товаришить ще й злодійство.
Він промовисто дивиться на полиці, на божницю, на сина, й
злість його непримінно росте. І, хоч як уміє панувати над собою
старий князь, хоч як силкується вдати спокійного, — його зра-
джує троятіння великої смарагдової сережки в лівому вусі та
важкий віддих, від якого хрускотить златоглав і глухо подзво-
нє золоте намисто на грудях.

Андрій стойть перед батьком, похиливши голову, попуро
стриже з-під насуплених брів настороженим поглядом своїх
несамовитих очей. Вони зупиняються на батькових руках —
тих славних потворно-дсвігих руках, що сягають князеві Юрі-

єві аж нижче колін і придбали власникові прозвище Довгору-
кого.

Старий князь догадується, про що думає син, і спішить
сісти на стілець з поруччям та високою спиною. Знає, що, коли
сидить, непомірна довжина його рук не кидається так в очі.

— Давненько ми не бачились... — починає він голосом,
від здавленого хвилюванням тримтячим і глухим. — Ну, розка-
зуй же, як живеш? Як тобі тут подобається?

— Спасибіг. Отак собі... — свистячи носом, мляво відпо-
відає молодий князь.

Ця млявість викликає в батька цілком протилежну реакцію,
і він дає собі волю.

— Лямпадку треба повісити знову на своє місце! — міняє
несподівано тему розмови, і його спотужнілій нараз голос по-
трясає стінами горниці. — Знаєш ти, що цій лямпадці ціни не-
ма?! Подарунок це від самого візантійського царя Костянтина
нашій пращурці княгині Ользі, коли вона до Царгороду їздила!..

У князя Андрія на обличчі відбита цілковита байдужість,
щодо відомости про родинну пам'ятку, і це ще більше лютить
старого.

— Ікона куди поділася?! — кричить. — Ризи з цих двох
хто поздіймав?! Шкуру живцем поздіймай з усіх, а ризи знайди!

— Не помітив я... — врешті розтуляє уста Андрій. — Вчо-
ра ще були... Але шкуру злупити одному-другому ніколи не по-
шкодить. Зроблю це...

Згідлива відповідь сина наполовину заспокоює старого
князя, але тільки наполовину.

— І чого ж це ти ходиш у самій сорочці? — вже спускає
він з тону. — Чи тобі й шатню обікрадено, як божницю?

— Гаряче вельми... — лініво відповідає Андрій.

— Хоч і гаряче, не смієш ходити, як юродивий!

— Та я ж у дома... — з видимою неохотою борониться
молодий князь. — Хто мене бачить?..

— Хто? Челядь!

— Челядь?! — широ дивується Андрій. — А що ж мені че-
лядь? Вона мене й без сорочки впізнає.

— Дурень єси! — гостро кидає батько. — Впізнати, то
впізнає, але шанувати не буде, бо гідності мусить одежда до-
рівнювати!

Тепер скилає князь Андрій, і в його скіспих очах спалаху-
ють чорно-сині вогні.

— На пса мені холопське пошанування! — викрикує він

яtronизливо. — Я вже сивіти починаю, а ще ніколи не клопотав своєї голови тим, чи мене холоп шанує, й надалі не збираюся в угоду хлопську на себе оксамити натягати! Шанує мене раб, чи ні, — байдуже мені, а накажу сліди мої язиком зализувати — і буде зализувати! Землю їстиме, ще й хвалитиме, що добра на смак!..

Князь Юрій дивиться на сина з видимим співчуттям і врешті починає зовсім лагідно:

— Ти, Андрію, забудь про те, що було в Суздалі. Тут тобі не Суздаль, а Київ. Це інакша земля, інакші тут закони, інакші звичаї, інакші люди.

— Знаю! — уривчасто бовкає Андрій. — Сам бачу.

— Коли знаєш і бачиш, то чому не приноровлюєшся до тутешнього життя? Навіщо зводиш панівець усе те, за що мені нераз доводилося піт рясний з чола обтирати? Ти ж — мій старший, наслідник, і кому ж, як не тобі першому треба помогти мені закріпiti з таким трудом здобуту перемогу?

Князь Андрій оживляється, і в його понурих очах засвічується радість.

— Коли тобі, отче, потрібний мій меч, моя дружина і мое життя — вони твої. Лишень наказуй! Потопимо ворогів у крові!

Але батько, замість зворушитися синовою віданістю, знову попадає в гнів, і смарагдова сережка в його вусі починає танцювати.

— Воїстину дурень єси! — повторює свій улюблений вираз. — Чотири десятки літ маєш, а глаголеш, мов дитина. Меч мені був потрібний, поки я здобував цей стіл, але, щоб втриматися на ньому якраз потрібно затерти сліди, зроблені мечем. Горе тому владареві, що на самому мечі сидить! Не сидиться добре й мені. Ненависть посіяв я серед люду, законних отчичів з місця спихаючи, та ще й на половецькі мечі спираючись. Горить під мною! Ізяславичі ж знаючи це, дружини свої під стягами тримають. Прав на Київ вони не зrekлися.

— То знищити їх разом з правами, зі стягами і з дружинами! — пристрасно понижує голос Андрій і знову мече з темної брондзи вузьких очей чорно-сині блискавки. — Рубати кожну руку, яка по стіл простягеться, і кожну голову, яка зважиться підвєстися понад дозволене!

Князь Юрій міцно стискає поруччя крісла, подається вперед, від чого його сережка підстрибує, а златоглав тріщить, мов невиправлена шкура.

— Тричі дурень єси! — тупає сердито чревіями. — Усіх ду-

маєш понищити?! Чим більше будеш крові проливати, тим більше ворогів будеш мати. Знишиш Ізяславичів, знишиш Мстиславичів, знишиш усіх чернігівських князів, усі дружини, усіх прихильників, то хіба пустеля лишиться! Ні, я вже казав тобі, що меч треба в піхви сховати. Не мені, — тобі! Я вже собі прихильності не придбаю серед киян — запізно! Але ти можеш і повинен! Мені й так недовго княжити, гому люд більше на тебе глядить, як на прийдешнього володаря, і ти повинен собі серце людей скорити. Ти мусиш схилити на бік менших князів, боярство, духовенство, купецтво, а навіть кметів та холопів собі вірними зробити. Скорити не мечем, бо така покора — все одно, що тятива в луці: чим сильніше стягнеш — тим далі стрілу викидає, коли пустиш. Не запевнить вона тобі довгого панування. Але, коли здобудеш собі любов і пошану серед люду, як це зробив мій батько, а твій дід, — самі кияни тебе на стіл попросять і підтримають по моїй смерті.

Андрій щипає рідські волосинки на підборідді, насуплюється по-вовчому і видавлює з себе глухо:

— Байдуже мені по тому. Я княжити в Києві не хочу!

Князь Юрій вирячується на сина, мов на яке чудо.

— Не хочеш?! — перепитує, не довіряючи сам собі. — Як це не хочеш?

— Отак просто! — стрясає обстриженим у кружок волоссям Андрій. — Нелюба мені ця земля!

— Нелюба?! — все більше дивується старий князь. — Чим нелюба?

— Чужа вона для мене. Сам кажеш, що тут інакші люди, інакші закони, інакші звичаї, а я до них привикати не хочу!

Він закладає назад руки і починає ходити з краю в край горниці, ляпаючи по помості босими підошвами. Потім спиняється перед батьком і, злісно зморщивши чоло, викидає з пристрасною ненависттю:

— У мене в Суздалі, здається, холоп більше свободи має, ніж тут князь! Ще перше, ніж я сюди прибув, мені наперед було визначено, коли я маю на спочинок іти, коли вставати, у що вдягатися, коли істи і коли Богу молитися. Тъху, що ж це за неволя для князя?

Князь Юрій задумується, несвідомо перебираючи під бородою золоті підвіски гривні.

— Бачиш, сину, — починає по надумі, — тут, у Києві, як і в кожному великому й родом давньому царському, чи королівському дворі, є встановлений певний порядок дня, якого

строго і непорушно дотримуються з покоління в покоління. Не для тебе його видумано й видумано не на те, щоб князеві свободу обмежити, а для того, щоб велич і гідність дому піднести. Знаєш, що дім одвім рогом на господареві спирається, а на господині трьома. Тут же, в Києві, уже протягом п'яти поколінь на велиокняжому столі господинями були доньки з найсвітліших царських і королівських домів, хоч би й твоя баба, а моя мати, і вони завсіли та утвердили звичай, яких уже ніхто не поважиться відмінити. І ти, замість гніватися, допусти до ласки дворецького Гордяту — він тебе навчить, що і як треба робити. Бо тим, що ти ці звичаї нехтуєш, робиш собі славу незігласа й дикуна, на посміховище себе виставляючи. Челядь із тебе поза плечі сміється. „Який це князь?” — питаютъ. А зневага підданих для володаря гірша є й небезпечніша від ненависті. Цього не забувай!

Дібрався синові до живого, і князь Андрій у цю хвилину з насолодою велів би злутити з батька шкуру, як обіцяв недавно злутити зі злодіїв і святотатців. Але через те, що це неможливо, він мститься інакше, знаючи, що і в батька є болюче місце.

— Я змалечку привик до того, що є посміховищем, і то не серед хлопства, а серед своїх братів удруге! — наблизившись, сичить він батькові в лиці, а в його вузьких очах клекоче гаряч кип'ячої смоли. — Постійно дражнили мене кумисником, кобилятником, половецьким приблудою! Бо ж їхній батько був Мономаховичем, а мати — шведською королівною!..

Глухо дзвякає золота гривна на грудях князя Юрія й дрібно дрижить смарагдова сережка у вусі.

— Твій батько такий самий Мономахович, як і їхній, — висапує з трудом, і лице його наливається фіолетом.

— Батько — так, але мати?..

Князь Юрій ще більше темніє на обличчі:

— Твоя мати була донькою Аєпи...

— Знаю, знаю! — злорадно підхоплює князь Андрій. — Була Аєпиною донькою і Осеневою внukoю. Але чи дорівнювала шведській королівні?..

— Була також князівської крові... — непевним голосом відповідає батько.

— Ха-ха-ха! — силувано регоче Андрій. — „Князівської крові”!. Мені Мстиславичі на таке завжди казали, що кров кобили, на якій їздив дід Аєпа, була шляхетніша, ніж його власна!..

Від болю, що пече всередині, груди старого князя починають скоро підійматися й опадати, підкидаючи золоту гривну,

хрускоче златоглав, і труситься, аж підскакує, смарагдова сержка. Він сам чув таке нераз і за це мав жаль страшний добатька. Тоді, коли Володимир Мономах, розбивши хана Боняка, уклав мир з Аєпою, а на запевнення миру висватає за Юрія Аєпину доньку Гіргіневу, Юрій був ще молодим і не розумів нічого. Він був навіть гордий і вдоволений, взявши собі доньку переможеного. Але пізніше побачив, що шлюб з половчанкою був для нього великою кривдою. Мстиславові батько дав у жінки шведську королівну, а Юрієві — діку кочовичку. Чому так? Чи ж вони обидва не були синами Мономаха й англо-саксонської королівни?

Розворушена стара кривда зараз особливо боляче відчувається, і князя Юрія палить бажання — поскаржитися синові на свого батька за те, що не він, Юрій — наймолодший син, а первенець Мстислав був батьковим улюбленицем. Через те дістав Мстислав велиокняжий стіл у Києві, й звання „Великого”, через те дано йому в жінки королівну, а Юрія оженено з половчанкою і вислано в Сузdal.

Та старий перемагає себе й гнівно б'є долонею об поруччя крісла.

— Доволі тих речей негідних і немудрих! — уризає він спогади. — Через те, що там колись дурний хлопчина сказав щось іншому хлопчині, чень же не будемо тратити князівства?! Я про київський стіл день і ніч ціле своє життя мріяв. І тепер, коли я на старості літ свого досяг, не хочу випустити з рук. Я б на тому світі спокою не мав, мої кости в землі оберталися б, коли б виявилося, що всі мої труди обернулися в ніче...

Та князя Андрія зовсім не зворушують батькові честолюбиві наміри.

— Посади кого іншого тут, — радить байдуже. — Троє ж нас у тебе...

— Кого ж посаджу? — з жалем питає старий князь. — Гліб дивиться лишень, щоб собі кусень одірвати, а Михалко — кісіль, а не муж. Ти ж маєш тверду руку — тобі хочу лишити київський стіл. Те, за що мені довелося на старості літ воювати, тобі достається даром у ще молодому віці. І... — князь Юрій простягає свою довжелезну руку, ловить сина за руку і притягає до себе. — Слухай, сину мій, — шепче схвильовано й довірочно, — я не на те завіщаю тобі київський стіл, щоб ти на ньому спокійно віку доживав. Я хочу, щоб ти знову підніс його до величі й значення часів Володимира Великого, зробив осеред-

жом могутньої держави, кордони якої сягали б від мор'я Понтійського до мор'я Варязького, від Карпат і до Уралу. Я хочу...

Та Андрій не має охоти далі слухати.

— Дарма мені по тім, — каже з байдужою упертістю і визволяється від батька. — Сузdal' для мене стократно миліша, й більше від Суздалі я не хочу нічого!..

Обдуруений у своїх найсвятіших сподіваннях, князь Юрій попадає в таку лютіть, що аж піна виступає на його устах, грива важко підскакує на грудях, а сережка танцює несамовито.

— Дурень, дурень, дурень єси!.. — кричить задихаючись. — Тільки дурень може вирікатися такого скарбу!.. Йому Сузdal' миліша від Києва!.. Та ж Київська Земля — найкраща, найбагатша, найважливіша частина Русі! Вона — серце держави! Київ же — мати городів руських!..

Скісні очі Андрія вужчають, глибшають і уподібнюються отворам до самого дна пекла — стільки в них ненависті.

— Для мене він — мачуха! — шипить він, силлючи з темно-бронзових зіниць чорно-сині іскри. — І я б справді був щасливим, коли б зміг усе багатство звідси вивезти до Суздалі, а цілий край обернути в пожарище!..

— Біснуватий! — сахається князь Юрій. — Мав би свою власну хату грабувати й палити?!

— Не моя це хата!!! Не моя батьківщина!!! — всрещить істерично Андрій. Ненавиджу цю землю! Ненавиджу, ненавиджу, не-на-ви-джу!!!

— Але чому, чому, чому, ду-у-р-и-ю-ю?! — наслідуючи сина, розплачливо кричить батько. — Чо-о-о-му-у-у?!

— Чому? Зараз скажу, чому... — дзвонячи зубами, мов у лихоманці, спішить викинути зі серця злобу Андрій. — Ненавиджу саме за те, за що ти її хвалиш: за красу, за славу, за велич, за посвояченість її князів з найсвітлішими монаршими доМами західного світу! Ненавиджу за пишноту її храмів, за розкіш боярських дворів, за письменство, за школи, за любов до всього гарного й величного! Ненавиджу, бо це все родить гордість, а я її не терплю! Кров мене сліпить, коли бачу смерда, який не трепече переді мною, не падає ниць, а сміло дивиться мені в очі! Боярство поводиться так, ніби рівне мені! А перед князями, перед тими ізгоями, що можуть лишень при стремені моїм ходити, я не почиваю себе князем! Я знаю, що вони погорджують мною, хоч їх сто могло би сісти на моїй волості!..

Йому бракує повітря, і він мусить на хвилину зупинитися, щоб пересапнути. Тоді продовжує:

— І за це все я зненавидів Київську Землю, зненавидів її люд, її небо, її повітря! А ненавиджу подвійно ще й за те, що тут усе краще, усе величніше, світліше й гідніше, ніж у Суздалі! Сузdal' же — моя батьківщина, моя мати, моя хата. І через те, що інша земля сміє бути краща від землі, на якій я виріс, — тільки за це одне! — та інша заслуговує у мене на кару вогню, меча, руїн — знищення! Я заздрісний, отче, бо ж я — половець, кочовик, дикий, бо в мені Лєла переміг Мономаха! Я не Андрій, Боголюбський, чи Рюикович, я Кітай, як мене назвала мати-половчанка! Я — син Гіргеневи, а не Юрія, внук Аєпи, а не Мономаха! Я князем почиваю себе там, де край ще темний, як темна моя кров, де люд ще дикий, як моя душа, де нарід ще поклоняється бовванам і вірить волхвам, — у Суздалі! Мені нема від неї ріднішої й милішої землі!

— Отче, — міняє раптом тон Андрій і припадає до батькових ніг, — зроби мене щасливим — посади в Суздалі! Дай мені суздальський стіл — і вимагай від мене, чого хочеш. Дай, благаю тебе!..

Князь Юрій мовчить, безсило звісивши свої довжелезні руки через поруччя крісла. Не хрускотить більше златоглавний скут, не дзвонить золота гривна на шиї, не дрижить смарагдова сережка. Князь вбитий, і все йому в тій хвилині байдуже. Він навіть не слухає того, що говорить син, бо він нездібний розуміти нічого, крім одного: Київ утрачено знову.

Охололо золоте сонячне течиво і вже маює на помості стрілчасті різnobарвні вікна. Щезли барвисті бинди, в яких інше недавно кипів золотий порох, і горницю залягла мрійна серпанкова тінь ітиша. Батько й син, занесилі бурхливою розмовою, облиті потом, розжалені й сумні, мовчать. Довго мовчать.

Врешті князь Юрій ніби опритомнює, плеще в долоні і, коли з'являється приземкуватий, подібний до вулика-колоди, поставленого сторч на дві криві підпорки, Стружко, — наказує сідлати коні. Стружко б'є чолом і, задкуючи, зникає за дверима, а батько й син залишаються в тих самих поставах, у яких їх застав кінець розмови: князь Юрій згорблений, похилений вперед, майже торкається помосту, безсило звислими через поруччя крісла руками; Андрій, паче закам'янілий, клячить далі, припавши головою до батькових ніг.

Нагріті за день, стіни віддають тепло, і задуха в горниці стає все важчою, а итиша гусне, пучнявіє, назриваючи зловісними

рішеннями. Вони зроджуються і в батька, і в сина, тільки що син затримує свої в таємниці, а батько свої зраджує одверто.

— Коли ти розумний — приймеш київський стіл, коли ж ти дурний — то тобі піякого стола не потрібно. — говорить своїм глухим, тримтячим голосом. — Не посаджу тебе в Суздалі — ізгоєм будеш, при стремені молодших братів їздитимеш! Така моя воля! Надумаєшся і за три дні скажеш мені...

Андрій не рухається і не відповідає.

Князь Юрій встає і, хрускотячи златоглавним скутом, поволі простує до виходу. Намагається ступати твердо, але ноги у нього тримтять і підгинаються, тулууб осувається, і від того руки видаються ще довшими.

— З дівок своїх залиши одну-дві, — наказує синові, вже стоячи на порозі, — та й тих десь замкни, щоб людям очей не мозолили. Решту порозганяй, або позав'язуй у мішки і повкідай у Дніпро — як хочеш... Я зараз до настоятеля Борисо-Глібського храму зайду, а ти після вечірні підеш висловідаєшся й попросиш епітимію сувору на себе паложити: за буйства, за безпугнє життя, за непослух родителеві твоєму і за багато інших гріхів, про які ти краще знаєш. Не забудь також святотатців знайти і покарати, а все вкрадене на місце водворити. Не лишень із божниці. Дворецький скаржиться, що нічого впильнувати не можна — твої дружинники на очах крадуть. Срібла столового вже половини нема, в шапці все поперевертано, коло скарбця сторожу треба тримати потрійну... Пам'ятай: Вишгород з Красним Двором і з усім добром київському столові належить. Коли вважаєш себе його отчичем — дурний єси, дозволяючи себе обкрадати. Коли ж зрікаєшся Київського Князівства, то як можеш дозволяти, щоб твої дружинники грабували майно твого батька? Адже покищо я княжу, я є господарем і власником того всього, що тут є!

Передихає і додаде ще раз:

— На відповідь чекаю три дні. Надумайся...

І, вже не глядячи на сина, старий князь покидає горницю.

Андрій ще якийсь час лишається непорушним, але, як лишень кінське тупотіння дає знати, що батько з почетом виїхали за браму двору, пружно зривається на ноги й біжить до дверей.

— Міхна! — гукає на цілий замок.

Мечник Міхна має лисину па цілу голову й пишну рижу бороду лопатою. Ходить у луді з дорогоого полотна грецького, короткій до колін, обшитій шовковими тороками по подолі й широкій вилозі довкола шиї. Шовковий пояс, також грець-

кої роботи, визеруаками мудрими списаний і срібними нитками перетканий. Штани короткі, з м'якої козячої шкури, ноги взуті у високі пробожні, що до половини лицьки сягають. При поясі короткий меч шведський у піхвах штудерних, на подобу гадючого тіла зроблених. Колодочка меча — гадюча голівка з чорного яспису, лезо — в гадючій шкурі сковане. Очі гадюки злим вогнем червоних рубінів відсвічують, усе тіло золотими зигзагами розписане — справжня гадюча. Міхна так любить свій меч, що не розстається з ним навіть уночі, спати лягаючи, а люди кажуть, що і самого Міхну треба би було в гадючу шкуру опратити, бо був підступний і холоднокровний, мов змій. Тільки що справжню його натуру з першого погляду не впізнати. От, сказав би, смиренний і навіть вельми благообраний муж, коли б не лисина. Лисина ж, звичайно, нікому окрасою не служить...

— Міхна, — приниженим гарячкуватим голосом починає князь, коли мечник, переступивши поріг, переломлюється вдвое при уклоні, — зараз же скажи воєводі, щоб зібрав усю дружину і перейшов за Дніпро.

— Явно?.. — чухаючи бороду, зовсім байдуже литає Міхна.

— Явно, явно — просто через міст. Пускайте поголоску, що в Суздаль вертається. Ти ж відбереш кільканадцять найспритніших воїв і...

Стрижена в кружок голова, полиняло-чорна, як вигоріла на сонці повсті, похиляється до лисої, темно-бронзові очі, що можуть відсвічувати синню воронового крила, заглядають у жовто-зелені, віддихи змішуються, з уст зривається хіхікання, падають шепоти наради. Князь пошипує свої ріденькі волосинки на підборідді, Міхна цілою п'ятірнею поволі розгрібає свою рижу лопату; у князя з очей вискають чорно-сині іскри, з очей Міхни пливе солодкий мід. Вдоволені обидва.

**

„Світе тихий, святія слави, безсмертного, Отця небесного...”

Гарно співають півчі Борисо-Глібського храму, так гарно, що, здається, людину просто на небо своїми голосами підносять. Не знати, чи й в самому Печерському монастирі краще співають, хоч там черців більше сотні. Вишгородці дуже пишаються своїм хором і, як лишенъ у кого Господь сина голосом поблагословив — посилають до Борисо-Глібського храму. Там і співу й грамоти навчають.

Церква ж сама також на пречудо голосна вдалася: щонайменший шепіт у ній розходиться широко попід склепіння і луною обзивається з кожного куточка. Ліпотою ж своєю та багатством прославився вишгородський Борисо-Глібський храм у всьому християнському світі. З самого іконостасу золота, срібла, бурштинів, хризопразу й коралів па віз не забрав би. Виглядає той іконостас, піби брама до Царства Небесного — недаром же й називається головний вихід царськими вратами.

Посередині храму терем пречудної роботи — весь у сріблікований, а виглядає, мов би з мережива. Дар це великого Володимира Мономаха для мощей святих мучеників Бориса та Гліба. Хотів князь Володимир домовини з мощами у цьому теремі поставить, але спротивилися тому чернігівські князі, дамагаючись мощі у правій наві поставити, як того їх покійний батько бажав. Кинули тоді жереб, і випало по волі чернігівських князів. Але князь Володимир Мономах не образився і не знеохотився неприхильним рішенням сліпого випадку. Лишився терем порожнім — то князь повелів гроби святих мучеників і цілу наву, в якій мощі поставлено, сріблом покувати. Цілу! Багатий бо був покійний князь Володимир Мономах і на Божій справі щедрий вельми.

Над образами святыми трудилося немало найкращих мистців, своїх і нарочито з чужих земель до Вишгороду запрощених. І виглядають Святі з ікон, наче живі. А самі ікони зчаста в ризах щирозолотих, діамантами, перлами та яхонтами обсипані. Вгорі ж над царськими вратами — славна чудотворна ікона Вишгородської Богородиці. Її вже так вдячні та побожні жертводавці прикрасили, що сяє вона сонечком ясним: проміння довкола золоте, а по кожному промінчику — самоцвіти щонайкращі, щонайбільші, щонайкаштовніші.

А все ж, не ризи і не оправа найдорожчі у Вишгородській Богородиці. Навіть коли дивитися здалеку на Нії, видно, що це — не звичайна ікона. Щось є в ній особливe, а що — Господь його знає, як його пояснити. Здається, що з лиця Богоматері спливає на цілий храм якесь небесне світло, якась така особлива теплота і така сила, що богомольця, який дивиться на Нії, охоплює трепет і почуття неземського блаженства. Мимоволі підгинаються коліна, сльози підступають до очей, а з серця сама собою здіймається гаряча і широка молитва, подяка за те, що ось, нікчесна людина осягнула ласки — переступити коло, на якому спочив зір Пречистої Діви.

І багато прибуває до Вишгороду паломників: з грецької,

болгарської, волоської землі — з тих країн, де благочестива віра православна панує. І всі прочани, скільки їх не було, твердили в один голос, що ніде такої краси, такого багатства храмів Божих, як у Вишгороді, вони не то що не бачили, а навіть не думали, що таке може бути. Чудом великим чудувалися, хвалили і не могли нахвалитися, дивилися і не могли очей наситити. А що вже до уздоровлення немощних, помочі в нещастях та всяких ласк, які спливали на прохачів від святих мощей і від чудотворної ікони, то вони лишень чужих дивували. Вишгородці ж звикли і казали:

— Гріх тому дивуватися, що святість силу має. Коли б не мала, не була б святістю. Для чого б же і прозивалася наша Вишгородська Богородиця чудотворною, коли б чуда при ній не ставалися? І мсці також: не простих же грішних людей це останки, а святих мучеників...

Однаке, князь Андрій ніколи не ходить у бічну наву, де покояться мощі. Він, правду сказавши, в глибині душі чує глуху ненависть до своїх праਪрадідів лишень за те одне, що вони княжили в сусідстві з його рідною Суздаллю. Коли б не Святополк, сиділи б вони до старости — Борис у Ростові, Гліб у Муромі — розмножили б своїх нащадків, й Андрієві навіть Сузdal' тепер у сні не могла б снитися. Ні, ні, засчин Святополка не викликає в Андрія осуду, бо й він, Андрій, не пощадив би нікого, хто став би йому на дорозі до Сузальського столу!

Тому не зроджують в Андрія ковані сріблом, позолочені домовини мучеників ні молитовного настрою, ні пошани, ні ніяких інших благочестивих почувань. Князь, попросту не ходить і не дивиться у бік правої нави. Зате чудотворна ікона приворожує його, викликає у нього трепет, параліжує, обдає раз холодом, раз гаряччию... Князь сам не знає, як це пояснити, знає лишень, що, досить йому переступити поріг притвору — починає робитися в його душі щось надзвичайне. Він не важиться дивитися на ікону, він, правду кажучи, піколи толком не бачив її, але він знає, що Богородиця дивиться пильно на нього зі своєї висоти, бачить його минуле, сучасне й майбутнє, читає думку і взагалі знає його краще, ніж він сам себе знає. І від того князеві Андрієві буває страшно і ніяково. Він боїться свого місця — просто перед царськими вратами і воліє стати десь із боку, в куточку, куди б не досягав зір Пречистої. Але, де б він не став, її очі бачать його, він чує на собі цілком виразної силу, ясність її святості, що походить не від висадженого дорогсцінними самоцвітами золотого проміння, а від Божого

повеління, вложеного в рукотворне зображення Матері Спасителя.

І цього разу після розмови з батьком Андрій не має відваги піднести очей до чудотворного образу. Однак, уже не стає збоку, не ховається по кутках, навлаки, виходить наперед, на чільне місце перед царськими вратами, і падає хрестом на марму-

Образ Вишгородської
Божої Матері.

рову долівку. Одягнений князь Андрій у довгу чорну сукману без ніяких прикрас, взутий у звичайні чревії, простоволосий — покутник.

Позад князя стає мечник Міхна, також у простій сукмані, смиренний на виду, з глибокою скрухою в котячих очах. Кільканадцять дружинників, наслідуючи князя й мечника, збиваються біля самого входу і стоять нерухомо, похиливши побожно чупрасті голови. Без броні й без зброї, нагадують отару смиренних баранів і тим дуже дивують прихожан Борисо-Глібського храму. Не звикли бо люди бачити суздальських горлорізів такими смирними.

„Нині отищаєши раба Твоєго, Владико...”

Вечірня добігає до кінця, а князь, як упав хрестом, так і лежить, — не рухається. Міхна позаду. Хреститься за себе і за

свого пана, клякає, зідхає, б'є себе в груди, а дружина від порога слідкує за ним очима, сумлінно наслідуючи кожний його рух.

Та, хоч якими покутниками виглядають сьогодні суздалечани, місцеві люди, виходячи з церкви, обходять їх якнайдаліше й оглядаються, чи не нападають з-заду.

— Бачили? — шепчуть, вийшовши за церковну огорожу.

— Бачили. А ви бачили, що сьогодні його дружина вернулася? Кажуть, що відправив її, а сам буде нову набирати з самих русичів.

Імени князя Андрія не називають, мов би говорять про нечисту силу.

— Видно, недаром наші посли ходили...

— Видно, що недаром! Кажуть, що старий вельми лютий був.

— Ага, нагнав страху! Може тепер присмирніє й цей.

— Ет! Найкраще зробив би, коли б забрав батька, тай решту татів¹⁾), тай пішов би звідси разом за своїми половцями.

— Не половці вони — меря.

— От і не меря, а чудь.

— Є серед них і меря, і чудь, і череміси, і половці...

— Сама погань, скажи.

— Та вже ж що погань.

— І страшна...

— Глядіть, ще досі їх нема!..

— Покутники...

— Чи ж на довго?..

— Постій подивись, коли цікаво, а я — додому, поки лихо спить...

Люди розходяться по домах, замикають за собою міцні двері, й вулиці Вишгороду незабаром порожніють зовсім, хоч сонце ще сіло.

В храмі тим часом кояться дивні діла: оце зараз після вечірні Міхна вдається до захристія і просить настоятеля храму від імені князя висповідати їх всіх. Протоєрей Лазар спочатку дивується і питливо дивиться на Міхну. Однак, по мечникові не пізнати нічого. Кланяється низенько, говорить елейно, сам смирний та покірний, як ягнятко. Й отець Лазар, вдягнувшись знову єпітрахиль, виходить у ліве крило церкви, де стоїть аналой.

1) татъ — злодій, розбійник.

Першим підходить сповідатися князь, за ним — мечник, за мечником — дружина. Нічого, зрештою, в тому дивного нема, лишень те дивне, що сповідь кожного триває так довго. Здається, що суз达尔чази раптом постановили собі висповідатися за все своє життя — від його початку аж до самої смерті. А що в кожного з них гріхів немало й самі гріхи нелегкі, то сповідь затягається.

Титар Іван Будота — старець із себе тілистий, білобородий, ловажний, але має лишень одне око. Друге втратив уже давно, ще в молодості у війні з половцями. Зараз же по вечірні він погасив усі свічки, залишивши лишень дві блисталльниці у вівтарі. Потім, однак, як уже стемніло, почав світити на ново недогорілі свічки, щоб було видніше.

У храмі тихо й спокійно. Якось особливо тихо й надто спокійно. Знадвору доноситься сюрчання коників і тужливі кайління сича, а в церкві лишень чути відгомін шепотів сповіді з лівого крила та мирне потріскування свічик.

Крізь відчинені двері час-до-часу заглядають Василь та Ілько — нічні сторожі храму, питуючи очима й знаками титара, коли ж це вже замикатимуть церкву. Але Будота потискає плечима — він і сам не знає. Не подобається йому сьогоднішня підозрілатиша, надзвичайний спокій і оцей незрозумілій напад скрухи у суз达尔ських розбишак. Щось в тому мусить бути!..

Стиха подзвонюючи прив'язаними до пояса ключами, титар Іван ходить по церкві й збирає у відерце недогарки свічок та застиглі воскові потьоки, що нависли на високих срібних свічниках. Проходячи серединою церкви, кидає зукоса підозрілий погляд на князя й мечника, що після сповіді лежать хрестом обидва. Дружинники ж, ледве висповідавши та вдаривши по кілька поклонів, один по одному зникають з церкви.

Титар лишень хитає головою: не подобається йому це все та й годі. Коли б уже скоріше скінчилася ця сповідь, щоб можна було замкнути церкву, забрати з собою ключі й піти додому. Бо це ж уже навіть і не вечір, а ніч.

Та, здається, вже нетово, бо сповідається останній.

І раптом знадвору розлягається приглушений крик, а за ним якась важка метушня, неначе боротьба.

Титар слухає лишень мить, але не дивується — він же передчув, що щось має статися. Мерицій кидає відерце, а патоміст хапає свічкогас на довгій мідяній ручці й вискачує на двір.

— Хто тут? Що тут робиться?! — кричить, але в темності

не бачить нічого, тільки чує виразно, що боротьба відбувається під самою стіною церкви. Будота кидається туди, але зараз же важкий удар по лисині валить його з ніг.

У той самий час останній „покутник”, видершись із-під єпітрахилля, нападає на священика і зводить з ним боротьбу. Та отець Лазар не дається, і наласникові приходить па поміч Міхна. Вдвох повалили настоятеля, зв’язали його і заткнули йому уста.

Князь Андрій уже на дворі між своїми.

— Ну, як? — литає.

— Все гаразд, князю, — падає з темпости відповідь. — Служба Красного двора пов’язана вся і замкнена у погребі. Кількох ми забрали, бо вони боронили скарбниці й не хотіли вступитися по доброму. Але не втік ніхто.

— Як з мостом?

— Також добре: воєвода знак подав — сичеве пугутькання тричі по сім разів. Це означає, що сторожу при мості знято. Тепер ще лишилася брама.

— Гаразд, — приймає вдоволено звіти князь. — Міхна, йди з ними, щоб якось без крику браму відкрити. Мені тут вистачить Зділа, Кунопа й Туряка. Драбини маєте?

— Все маємо, князю: драбини, міхи й коні напаготові.

— Ну, то до роботи! Час не жде. Цих псов’язаних давайте сюди в притвір.

— А може б їх — отак?..

— Не смій! — сердиться князь. — Забуваєш, що ти під церквою, дурню?

Пов’язаних сторожів, титаря і священика складають у притвірі, а самі замикають церкву знутра і беруться „до роботи”: здіймають коштовності й складають у міхі.

Князь остерігає, щоб не ховали нічого по кишенях:

— Пам’ятайте, що ми не таті й не грабувати прийшли. Ми лише зберемо трохи багатства з цього храму, щоб прикрасити другий. Наш, суздальський, збудуємо...

По чудотворну ікону князь Андрій не пускає нікого — лізе сам. Він же цілий вечір лежав хрестом перед Богородицею, благаючи її бути прихильною і зрозуміти його наміри. А все ж тепер, спинаючись по драбині, не може перемогти тримтіння в колінах і страху в душі. Не може, тим більше, піднести очі до Вишгородської Богоматері, бо йому здається, що, зустрівшись з Нію очима, обернеться в камінь.

З трудом персліз першу половину драбини, ще з більшим

трудом — другу, і спиняється на рівні з іконою. Йому забиває дихання, і він лише заплюшивши очі та з великим ваганням зважується торкнутися золотої оправи. Святокрадця обливає холодний піт, але він обмацує образ ззаду, поки не знаходить петель і гачків, на яких почеплено ікону. Повогувавшись трохи, починає обережно здіймати. Важка. Справді така важка, чи лише йому так відається?

Нарешті здіймає і притискає міцно до грудей, з яких маєщо не вискачує серце.

— Пречистая, Преблагословенна, Пренепорочна, Преславна!.. — шепче благально задеревілими устами. — Буде Тобі добре в нас. Будеш нашою опікункою, нашою покровителькою, світлом християнства... Не для власної користі Тебе беру — для добра народу моого...

Молячись, Андрій підводить зір угору й раптом бачить над собою посередині високого склепіння Око. Непомильне, все-видюче святе Око дивиться з трикутника вперто, суворо, не моргаючи, і присяє Андрія таким жахом, що ноги обсугуються по драбині, а він, щоб не полетіти вниз, хапається за щабель руками.

Дзвінкий зудар золота й мармуру підскакує високо в церковні бані, обзивається звідти кількаразово луною й кінчається брязкотом вилущених зі своїх гнізд самоцвітів. Вишгородська Пречиста, даючи знак, що не хоче розлучатися зі своїм містом і народом, пригладила ницьма до долівки, розсипавши довкола себе діямантові сліззи, розприскавши рубінові краплини 'крові'.

Блідий, як смерть, князь Андрій з мовчазним жахом дивиться на висліди своєї роботи, і йому темніє в очах. Але завертати пізно.

— Досить! — видає з грудей хрипливим голосом. — Ходімо!

— Вже?!. — дивуються дружинники. — Та ще ж...

— Досить, сказав! — гнівно кричить князь. — Ходімо!

Його жеє страх і заразом опановує бажання — зробити щось добре, для загладження доколаного злочину. І тому в притворі він зулиняється біля пов'язаних служителів храму.

— Слухайте, — каже з полуною ніжківістю в голосі, — я не хочу вам ніякого зла. Навпаки, хочу вам добро зробити. Хочете — заберу вас з вашими родинами у свою волость. Збудую храм, більший, як одей, і будете в ньому тим, чим тут були. Плату вам покладу більшу, дазі вам усе, що хочете. Поїдете?

Ніхто не може йому відповісти, бо всі мають заткні уста, ніхто не може зробити ніякого руху, бо всі ж пов'язані, але у всіх говорять очі. Ох, і як же виразно говорять! В цих очах князь Андрій читає виразну відмову, читає розуміння в них своєї вищості над ним, над Андрієм Боголюбським, читає погорду. А око титаря Будоти нагадує те Око в трикутнику, що його бачив Андрій недавно в височині склепіння. Воно також суворе, вперте, неморгаюче.

— Ходім! — люто кричить Андрій. — Не хотять — не треба! Замикайте церкву!

Міхна за той час успішно вирізати сторожу біля східної брами міста, і тепер вихід був вільний. Пограбоване добро нахватили на вільних коней і поспішно рушили в сторону мосту через Дніпро. Вдоволеній Міхна щось півголосом оповідав князеві, дружинники ділилися враженнями від сьогоднішніх пригод, але Боголюбський їхав мовччи і дивився кудись далеко, мов би там щось бачив. І справді бачив. Бачив Око в трикутнику, бачив око Будоти, бачив багато інших очей, повних погорди й насмішки.

„Коли б вони вміли сказати вголос, то напевні також назвали б мене „кумисником, кобилятником і половецьким приблудою”,” — подумав він і раптом відчув, що йому стало гаряче.

— Міхна, — обертається до мечника, — вибери кількох воїв, вернися назад у місто, забери тих в'язнів з притвору, привези сюди і вкинь в ріку.

Міхна спочатку не розуміє. Потім, зрозумівши, пробує доказати князеві, що його думка небезпечна, бо й так не відомо, чи у Вишгороді вже не піднялася тривога.

— Міхна, — незмінним і наче б то спокійним голосом уриває його князь, — або ти вернешся зараз же, або підеш на дно раків годувати... — скінчивши це речення, князь нагло підскакує в сідлі, аж кінь сахнувся з переляку, і кричить диким, пронизливим голосом: — Не подарую їм відмови, не подарую!.. Смерди вони, холопи, раби! Як вони сміли на мене так дивитися?! Що вони думають?! Знаю, що: словцем мене прозивають, дикуном! Так я ж їм покажу, що я справді половець, Кітай, внук Аєли і правнук Осеня! Хай знають!..

Міхна, вже не протестуючи ні словом, вертається, а дружинники обступають князя і підтримують його в сідлі, бо він то кричить, то сміється, то плаче, готовий ізохвилини власті під ноги, і верещить на цілу околицю:

— Не буду мати спокою, поки Київ і Вишгород існувати-

муть! Підпалаю, виріжу, зруйную! Клянуся всіми судальськими лісовими богами і тим образом, що його везено, — зруйную! Каменя на камені не залишу! Моя кров — темна, моя душа — дика. Я — половець, Кітай, а не Андрій! Ха-ха-ха!..

Глухо дуднить міст під копитами коней — мабуть стогне в ньому душа його будівничого — Володимира Мономаха — світлого діда, якого внук оділичив по матері темну кров хижого степу. Трохи згодом жалісно плоскотить дніпрова вода під мостом, а тим сплескам вторує зі східного берега злорадний регіт:

— Тепер ви вже переконалися, що я справді Кітай, а не Андрій Боголюбський! Пізніше переконаються й інші! Я — кумисник, я — кобилятник, моя кров темна, як ця ніч, моя душа дика, як барс! Чи ви знаєте, як виглядає помста половця?.. Ха-ха-ха!..

— • —

„Побачивши на різних місцях багато людських кісток, сухих і нагих, що мають тільки одне небо за пскров, мусимо залитати себе в душі: хто вони такі?”

Самійло Величко

Петро Кізко

Шевченка не віддамо

На Журавлівці, у великому приміському кварталі, в нових, ще навіть недобудованих червоних цегляних будинках, що скидалися на тюремні корпуси, жили три студенти: Хвед'ка Бабенко, Грицько Труш і Микола Толчай. Мали вони одну невелику кімнату, з двома залізними ліжками та одним на трьох табуретом. На той табурет вони сідали, як треба, чергуючись. Мінялися також ліжками. Однієї ночі спали на одному ліжку Хвед'ка з Грицьком, другої — Микола з Хвед'кою і навлаки. Ліжка були застелені сірими смугастими матрацами, набиті твердою, ще ніким недослідженою рослинністю. В головах — власні ліджаки та пальта. На підлозі по кутках вбезладь лежали порозкидані книжки, лінійки, фарби, порожні пляшки з кефіру і інше студентське багатство. Посеред кімнати стояв ще маленький столик, збитий з дощок самими власниками цієї хати. На стінах не було нічого.

Журавлівські корпуси стояли ка відмінні, серед безлічі ярків, вибалків, смітниковых куп. В багатьох будинках не було вікон і люди запинали їх коцами. Зате ці житла були дешеві і сюди йшли всі, в кого кишеня хворіла „на туберкульозу”

Хведька, Грицько і Микола здружилися, як рідні брати. Правда, спочатку вони ніби уникали один одного, а коли посварилися всі троє через Марусю Шовкопряд, яка на цілий мовно-літературний факультет інституту заломорочувала хлопцям голови, і в яку вони всі три були закохані по самі вуха, — тоді між ними ще більша стала прірва і вони, соромливо розгнівались, майже не зустрічалися між собою і не балакали. Маруся Шовкопряд, невисока, кругла, русява дівчина з русяним шовковим волоссям і блакитними, як небо, очима, весела та рухлива, ще більше засоромила хлопців, коли прямо у вічі якось їм пальнула: „Ще рано, хлопці, женихатися. Як покінчимо інститут, тоді буде на це час...”

Відтоді всі троє покинули думку про любов до Марусі і кожний узявся за своє. Але прийшов час, може, одна мить, яка потім так знову з'єднала друзів. Сталося це на лекції про Шевченка. Професор Зборний, що викладав історію української літератури, гостро скритикував вчення літературознавця Андрія Річицького за його поділ життя і творчості Шевченка на три періоди. Шевченко, — казав Зборний, — це одне ціле, і його не можна ділити. Він був революційним демократом, борцем за соціальну правду...

Тоді Хведька Бабенко кинув репліку:

— І за національну правду...

Всі студенти одним поруком обернулися до Хведьки. Якби Хведька бачив, як тоді радістю заіскрилися блакитні очі Марусі, і як захопилися серця Грицька і Миколи його словами. А професор Зборний скинув з барабулькуватого носа окуляри, протер їх хустиною, знову надів, а тоді сказав:

— Це шкідлива теорія. Шевченко виступав за об'єднання всіх слов'янських народів, на чолі з передовим російським народом. Шевченко був другом Росії...

— Але ж, Сидоре Григоровичу, — знову не втерпів Хведька, — про що каже „Великий лъох” Шевченка? Ви нам викладаєте явну неправду.

Професор знову скинув окуляри, і його руки первово затримали:

— Ви прийшли вчитися чи вчити? Якщо ви такі розумні, то йдіть і сідайте за мою катедру, а я піду геть!

Та історія з Бабенковим виступом наробила великого скандалу на весь інститут. Лекція була перервана. Професор Зборний того дня не викладав більше. Хведьку Бабенка кілька днів тягали в дирекції, в профкомі інституту, грозили йому виключенням, а врешті все вгамувалося і стихло. Хведька сказав собі, що більше він подібного не повторить, але в душі приховав таємницю свого рішення. Грицько Труш і Микола Топчій тиснули руки Хведці і казали, що по його боці правда і що вони ладні його підтримати завжди.

Відтоді хлопці стали перозлучними друзями. Згодом вони кинули гуртожиток, пішли жити на Журавлівку. У вільну годину тягали на двірці багаж і валізи з Москви, Ленінграду і з інших російських міст приїжджих службовців, а коли не було такої щасливої нагоди на двірці, працювали на будівництві нового житлового селища і тим заробляли гріш на утримання квартири. Хведька дуже хотів побачити Марусю, але її вже не було. Ходили чутки, що її перевели вчитися до полтавського педінституту.

**.

Хведька знайшов на чорному ринку, на товкущі друкарську машинку, купив її майже за безцінь, у безногої каміки. Машинка була розхитана, літери в ній коливалися, як п'яні, в усі боки.

— Але ми тебе заставимо робити краще за нову, — жартував Хведька, звертаючись до машинки, як до живої людини.
— Ти нам писатимеш, як жива пісня промовлятимеш.

І машинка справді в Хведьких руках немов заспівала. Пізніми вечорами, до глибокої передсвітанкової ночі Хведька, Грицько і Микола друкували в себе на Журавлівці листівки. Радість горіли в трьох друзів очі, серця запалювалися невгасимим поривом. Стомлені руки від тягання багажу та цегли були наснажені новою свіжою силою, як корінь дерева соками промитої весняними дощами землі. Не знали спочину і очі, а спати не хотілося.

Де ж та сила береться, звідки запал невгасимий іде?

„Свою Україну любіть,
Любіть ї... Во время лютє,
В останню, тяжкую минуту
За неї Господа моліть!

Друзі студенти! Не вірте фальшивій науці, що Шевченко був другом Росії! Це не наука, а політична пропаганда. Шевченко був національним співцем. Шевченко був проти Москви. Шевченко карався й мучився в оренбурзькій неволі саме за те, що він ненавидів Москву і москалів. У „Великому льосі” караються три душі за те, що перша з них з відрами води „вловні шлях перейшла” гетьманові з старшиною, „а того й не знала, що він їхав в Переяслав Москві присягати”; друга — за те, що „цареві московському коня напоїла”, а третя — за один усміх до московської цариці. А про таких, які нам тепер підносять науку про приязнь Шевченка до Росії, поет казав, що це „раби, підніжки, грязь Москви...” „Раби з кокардою на лобі, лакеї в золотій оздобі...”

Не слухаймо, друзі, цих рабів московських! Не віддаваймо нашого борця за національну свободу Тараса Григоровича Шевченка на поталу і знущання новим кривоногим Петрам, як писав Тарас... Шевченко наш, Шевченка не віддамо нікому! Вимагаємо вільної науки, а не політичної пропаганди!”

Хведька, закінчивши друкувати, встав з-за столу, прочитав усіх летючку і радісно-збудженим голосом сказав до друзів:

— От де пісня, от де слава, слава України!

І всі троє обнялися, як брати, а потім з'їли по куснику хліба, випили одну пляшечку кефіру на трьох та й полягали, і заснули міцним сном.

**
*

В інституті переполох. В лекційних авдиторіях, в коридорах і навіть у кабінеті ректора, в профкомівській кімнаті, всюди були порозкидані летючки з гаслами: „Шевченко наш, Шевченка не віддамо нікому! Вимагаємо вільної науки, а не політичної пропаганди!”

Студенти накинулися на ті летючки, як голодні кури на пшеничні зерна. Інститутські комсомольці, з доручення свого бюра, збиралі летючки, ниціли й відганяли від них студентів.

— Що ви тут цікавого знайшли? Гетьте звідси! Якісь ідіоти понаписували, а ви читаєте!

— Ви самі ідіоти! — хтось у відповідь.

Слова летючок багатьох зачепили за живе, розворушили й сколихнули давно наболілі душі.

— До лиха з такою науковою! — вигукували одні, вимахуючи летючками.

— Це не наука, а політграмота! — підтримували інші.

— Пишімо листа до Наркомосвіти!

— До лямпочки пиши! Хіба це не з Наросвіти така шевченко-кознавська концепція!

— То краще кинути інститут, як кривити свою душу! Додому краще!

— Додому! Додому!

Розбурхані студенти кинулись до виходу, і за якусь чверть години інститутські коридори майже спорожніли. Залишилася менша частина студентів.

Ректор оголосив, що навчання в інституті тимчасово припиняється... До інституту прибула комісія для розслідування. Багатьох студентів потягли на долити.

**

Хведька Бабенко ходив по в'язничній камері сюди й назад із закладеними за спину руками. Був він в одній сорочці, на ногах ледве трималися подерти парусинові калці. За тюromoю стояв листопад. Камера маленька, вузька, з холодною цементовою підлогою. Холод проймав усе Хведчине тіло і він міряв камеру, щоб не замерзнути цілком. В камері він був сам, а забрали їх з Журавлівки вночі всіх трьох. В одну камеру не вкинули, щоб не змовлялися, що казати на слідстві. Долитуватимуть по одинці.

— От і скінчилася вся історія з твоєю науковою, Хведько, — балакав сам до себе Бабенко. — Скінчилася? А, може, вона тільки починається? Може, в цих чорних застінках ГПУ ти більше навчишся, ніж за авдиторними лавами інституту?

Хведька підійшов до маленького загратованого вікна, крізь яке можна було побачити в'язничне подвір'я. Що тепер там на тому подвір'ї? Хведьчина камера була аж на третьому поверсі і йому добре видно було згори надвір. Він жадібно дивився на коло втоптаної в'язнями під час прогульок землі. Земля. Українська земля. Багата, плодюча земля, якій би тільки родити та родити.... А на ній ростуть тюрми. Мало цих, ще й у російські висилають. Для українців уже й „своїх“ тюрем не вистачає... А професор Зборний казав, що Шевченко був другом Росії-Московщини. Раби отечества чужого...

Нараз Хведьчина думка обірвалася, як тugo натягнена нитка. Він щільніше притиснувся до в'язничного віконця. Широко розкрив темні карі очі, ніби очам своїм не вірячи. На подвір'ї,

на отому колі витоптаної землі, Хведька серед виведених на прогулянку в'язнів-жінок побачив Марусю Шовкопряд. Чи це, може, Хведьці так здавалося? Може, видіння, викликане стрімким бажанням побачити милий образ Марусі? Ні, це не видіння. Невелика, кругла фігура, русяве волосся і блакитні веселі очі... Маруся обернулася до Хведьчиної камери обличчям і Хведьці здалося, що в цей момент ніби ширша стала камера, ніби більше неба стало в ній, світла, тепла. Значить, про Марусю брехали, що її перевели до Полтави. Вона була арештована, мабуть, раніше. Що вона робила? За що сюди попала? І чому нічого не сказала Хведьці, або Хведька їй?

Хведька дивився і дивився на Марусю і шкода було, що вона не може побачити його. Але коли вона знову поверталася в колі обличчям до Хведьки, йому здавалося, що вона теж дивиться прямо йому в вічі і ніби каже йому:

— Добре, Хведю, що ти так зробив. Не сумуй, не журися, хлопче. Тарас Шевченко теж карався за любов до своєї милі України, до свого народу. Але — карався, мучивсь, та не каявся. Свою Україну любіть, за неї Господа моліт!

І від того погляду Марусиних блакитних очей, і від тих слів Хведьці Бабенкові ставало на серці так радісно і легко.

— • —

П. Кізко

ВІРА

Як чисте приходить світання
По ночі похмуро-важкій, —
Так вірю в твоє процвітання,
Замучений краю ти мій!

Як грози минають суворі
І сяють веселки по тім, —
Так вірю: твої яснозорі
Засвітяться дні золоті.

Як смерть побороли Христові
Нездолані правда й любов, —
Так вірю: на землі Дніпрові
Свобода повернеться знов.

Як чисте приходить світання
По ночі похмуро-важкій, ...
Так вірю в твоє процвітання,
Замучений краю ти мій!

— • —

Театр чи фільм?

Мабуть кожний погляд оправданий. Театр має інші можливості як кіно, на перший погляд — невибагливіші, але за ним лежать століття різних досвідів і велетенська мистецька традиція. Фільм — наймолодша з муз, і дехто сумнівається, чи можна вважати його мистецтвом.

Вернімся до тих давніх часів старої Еллади, коли в честь богові Діонісієві хор в масках сатирів почав співати дитирамби. (Трагедія — козлячий спів). Той хоральний спів, який мав зовсім літургійний характер, стає пізніше діялом і починає розказувати словами і рухами події, подвиги й долю богів та героїв. Так уродився театр.

В грецькому театрі знаходимо сполучу різних мистецьких первінів: музику (флейта і спів), танок, пластику (маски), мальство (декорації, костюми), лірику і драматику. Ціла грецька нація щороку слідувала за новими драмами і щороку коронувала в час Великих Діопсій найвизначнішого трагічного поета зеленим вінком. Вона передала європейській культурі в спадщині досконалу мистецьку форму, виплескану своїми трьома геніями це — всемогутість Долі і героїство великих постатей в обличчі невідкладного.

Це величезне мистецьке об'явлення занепадає з часом, і середньовічний театр родиться вдруге з літургії, тепер християнської церкви, з містерій і міраклів, яких темами є життя й дії святих, гбо моралізуючі, алегоричні дії. Зі світських інтерлюдій тих представлень, які з церкви переносяться на імпровізовану сцену мандрівних комедіянтів, повстав популярний театр 16-го віку, з якого вродився наш український вертеп : якого темами теж любив послугуватися великий Шекспір.

В Англії театр дістав в елізабетській епосі перший будинок, для якого була характеристична потрійна сцена і брак дескорацій; звичайний налис заповідає, де представлення відбудеться. Тому, що англійські актори представляли часто в Італії, Франції, Єспанії і в інших державах і мали перед собою публіку, яка не розуміла їх мови, тому рухи і міміка та багаті костюми мусіли заступати слова.

Цікаво, що тоді, коли театрів 17-18 віку почали служити бенгальські вогні, чудові балети й ціла музична оркестра, коли появляється опера, він не підвівся на рівень класично-грецько-

го ані шекспірівського. Виглядає, що якраз ті обмежені технічні умовини змушували мистців: автора і актора розбудити в глядачах фантазію, бути співпрацівниками в тій магії, яка відбувалася перед їхньою уявою.

Тому модерний театр упрощує до символіки декорацію, лишаючи своїй публіці решту до уяви. Він говорить до нас часто найбільш безпосередньою інтернаціональною мовою — пантомімою; — згадаймо тільки славних Луї Баро, Марселя Марсо чи Чарльса Чапліна. Як і всі інші мистецькі течії, театр, по класичному відродженню в середині 18-го віку і на протязі 19-го, перенісся з поля „гарного” на характеристичне мистецтво. Від натуралізму до сьогодні він — побоєвище різних течій і світоглядів, дуже цінний фактор в проповідуванні ідей, які переходять часто зі сцени в кров публіки.

А фільм?

Фільм має, очевидно, всі дані, щоб вичарувати учасникам повну ілюзію. В тім якраз його убогість, що не дає можливості мистецької співпраці, що ще легше надається на пропагування тенденцій. Темнота довкіла змушує до майже рабської уваги. Людина зовсім полонена в чараках норовисто перебігаючих картин. Вона тут — тільки сприймач, бо який може бути природний контакт між живою людиною і неживими світляними образами?

Та все ж таки фільм може бути мистецтвом. Він більше докладно як театр може віддати всякі деталі, перескачувати час, міняти лаштунки. Кожна гримаса, кожний рух для всіх однаково сприємливий. Реалізм його не потребує символів; він очевидний. Це ніби — вирізок справжнього життя. Як бачимо, те саме, що можна критикувати, служить йому за оборону.

Хто видів такі фільми, як „Діти раю”, „Пасторальна Симфонія”, „Дах”, „Гумберто Д.”, „Дорога”, „Ночі Кабірії” — відчує, що це таки справжній реалізм. Хто бачив „Червоний баллон”, „Біла грива”, „Чудо в Міляні”, „Сьома печать” — той пережив раз поезію. Хто відчув характеристичну гру Джуліети Массіна, ніколи не скоче дивитися на банальну красу зірок з Голівуду. Хто пережив Алека Гіннеса „Людину в білім одязі” знає що таке — трагедія генія.

Треба робити селекцію в фільмах, тому, що велика їх маса дуже банальна, сантиментальна і поверховна. Більше як гроші, бо добрий смак можна стратити на таких фільмах. Але добре фільми повинна бачити кожна культурна людина, так само, як треба перечитати цінну книжку.

ЗНИЩЕНІ ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА МОСКОВСЬКО-СОВЕТСЬКОЮ АДМІНІСТРАЦІЄЮ

Величезні багатства України — природні і культурні все викликали заздрість та інtrузію сусідніх народів. Російська інtrузія датується ще середньовіччям, коли в 1169 р. суздальсько-московський князь Андрій, не тільки понищив Київ, але пограбував княжі труни, здираючи з княжих скелетів одяг і взуття (Київський літопис під 1169 р.).

Нахиля московської верхівки до грабунку і руйнування захопований численними чужинцями, що були свідками тих подій. Професор кембріджського університету Е. Д. Клярк, побувавши в Криму в 1800 р., пише: „З усіх народів, що досі нищили цю посвячену землю, ні один не показався таким шкідливим для інтересів науки, як росіяни”, які „безоглядно нищили все, що цінить освічені нації” Про старовинне місто Херсонес, що має дві тисячі п'ятсотлітню історію, писав: „Коли росіяни зайняли Крим, руїни міста Херсонесу були настільки значні, що всі брами ще стояли. Вони скоро здемолювали їх, а продовжуючи улюблене ними зайняття — нищення, вони валили, засипали і розбивали все, що могло б бути ілюстрацією колишньої історії міста”

Якщо Архіпелаг (корінна Греція), попав би колись під російську владу, то прекрасні рештки старовинної (античної) Греції перестануть існувати. Арені будуть зрівняні з землею.

Нищення пам'яток архітектури і мистецтва на Україні большевицькими бандами, датується найскоріше кінцем грудня 1917 р. і січнем 1918 р., коли війська, вислані з Москви, під проводом Muравйова облягали Київ. Тоді большевики свідомо і з цинізмом наставляли свої гармати на пам'ятки, що непорушно простояли майже 900 років. У початку лютого 1918 р. московські війська першим ділом знищили приватний будинок проф. М. Грушевського, що був побудований архітектором В. Кричевським в українському стилі. В будинку загинули велика бібліотека і незвичайно цінні історично мистецькі збірки М. Грушевського і В. Кричевського. Було пошкоджено гарматним вогнем також цілий ряд архітектурних пам'яток, починаючи з XI століття, про що свідчать фотографії, де пробоїни видно з північного сходу.

Доба т. зв. „воєнного комунізму”, починаючи з 1920 р., спри-

чинилася головно до занедбання, нищення і грабування цінних пам'яток мистецтва, дорогоцінностей і архітектурних об'єктів. До того спричинилася в першій мірі офіційна большевицька пропаганда, керована з Петрограду (Ленінграду), що влоювала населенню погляд про потребу „класової боротьби” з гаслами нищення „старої гнилої європейської культури”, — „граб на-граблене” та под. Ці гасла, зрештою не були ані нові, ані оригінальні, тільки цілком зачерпнуті з націоналістичних і крайньо-шовіністичних московських гасел старих часів. Ще в 1841 році відомий російський історик М. Погодін в часописі „Москвитянин” пропонував боротьбу „не на живот, а на смерть” з „западнічеством” Західна Європа була проголошена „розлагальщимся трупом” за „разврат мышленія і безстыдство знанія”, тоді, як Росія — взірцевий край, де, мовляв, процвітає „истинная здоровая государственная жизнь”.

Таким чином, при большевиках, була знищена безконечна кількість палат шляхти і землевласників на Гетьманщині і поміж ними такі незвичайно цінні пам'ятки архітектури, як палац гетьмана К. Розумовського в Батурині, Завадовських в Ляличах, в містах Почепі, Ніжені і т. д. То саме сталося з численними палатами на Правобережжі і по Дністрі — на Поділлі, Волині, Київщині. Особливо великі шкоди нарobili розбещені і аиархічні московські частини війська, котрі покидали німецький фронт.

В добу т. зв. „нової економічної політики” (НЕП), що тривала в роках 1923-1929, багато архітектурних пам'яток і музеїйних збірок, церковних дорогоцінностей було пошкоджено, по-нищено і розкрадено, коли органи державної поліції та інші прибічні бельшевицькі відділи, комісари та зграї різних урядовців, займалися протирелігійною пропагандою та „із'ятієм церковних цінностей” В цей час особливо багато загинуло пам'яток українського барокко козацьких часів.

Кількості знищених величавих споруд просто нема можливості обчислити і зареєструвати. Вони доходять до кілька сот у кожній окрузі. Особливо цінні пам'ятки архітектури були знищенні на Слобожанщині в містах: Харків, Ізюм, Білгород, Валки, Славянське, Богодухів, Суми. На Чернігівщині: Чернігів, Ніжен, Стародуб, Козелець, Яготин, Почеп, Новгород-Сіверськи, Конотоп, Пакулі, Путівль, Батурин, Любеч. На Полтавщині: Полтава, Лубни, Миргород, Прилуки, Ромни, Лютенка. На степовій Україні: Нікопіль (Запорізька соборна церква),

Архів Запорозької Січі в Новоселиці, Таганрог, Січеслав (Дніпропетровськ). Нарешті сила церков в українському стилі на Донеччині і Кубані.

Місцеві громади, звичайно, не могли утримувати і направляти храми, через величезні податки, що їх накладала советська влада на церковні громади.

За думкою Ф. Волинського, за приблизним обчислennям, на Україні до другої світової війни, було знищено 75-80% церковних будов, а інші перероблено на клуби, кіна, театри, зернові і військові магазини тощо.

Зовсім неможливо обрахувати, які хлосальні шкоди зроблено в українському дерев'яному будівництві, яке вважалося

Собор братського монастиря на Подолі (1696—1698)

в науковому і мистецькому світі найбільш оригінальним і найбільш розвиненим дерев'яним будівництвом на цілому просторі Європи. Советська адміністрація розбирала їх на „паливо”, а чудові різьби, іконостаси та устатковання — рубали сокирали і палили. Все це робилося за активною підтримкою та інструкціями советської центральної влади в Москві.

Музейні і церковні збірки старовини і мистецтва почали нищити з моментом, коли директорами і „науковими” співробітниками почали призначати партійців, які у переважній більшості не тільки не мали ніякого сантименту до історичних і

мистецьких пам'яток, але взагалі не орієнтувалися в питаннях археології і музейництва. Використовуючи своє незалежне і не контролюване становище супроти громадянства, всі ті комісари збірок і цінностей, просто розкрадали найбільш цінні музеїні предмети найперше з шляхетних матеріалів і дорогоцінних каменів. Проф. М. Міллер стверджує, що вже вкінці 20-х років, у провінціональних музеях майже не залишилося не тільки золотих, а й срібних предметів. Спеціально на Україні, московсько-советська влада старалася знищити все, що нагадувало колишню національну культуру, особливо козацьких часів XVII-XVIII ст. Яким способом нищилися, наприклад, нумізматичні збірки, свідчить факт чинності „Трофейної комісії” при совет-війську під час 2-го світової війни. Як подавала „Свобода” (Нью-Йорк 1952, ч. 59), советські „знавці” величезні нумізматичні збірки музею в Дрездені вивозили в той спосіб, що можна було просто насипали до мішків без чисел та інших анотацій. Таким способом було знищено класифікаційну працю цілих поколінь учених дослідників і знавців нумізматики!

Цвинтарі і цвинтарні пам'ятки, що користувались на Україні особливим пістизмом, також не залишилися без уваги советської адміністрації. Зі спеціальним цинізмом нищилися мармурові статуї і хрести. В багатьох місцевостях „ліквідувалися” цілі цвинтарі, а цілий простір зрівнювався з землею, наприклад, в Кам'янці, на Аскольдовій могилі, Фроловському монастирі у Києві і багато інших. Все це робилося для того, щоб не було жадних спогадів і пістизму до своїх батьків і прадідів, щоб знищити всяке благородне почуття до своєї Батьківщини, своєї землі, свого міста.

Вироби ужиткового (прикладного) мистецтва, величезної історичної вартості, були знищені переважно в добу „вилучування предметів релігійного культу” по українських храмах, де скупчувалися дорогоцінності цілими поколіннями, протягом майже тисячі років.

Величезна кількість „вилучених” церковних предметів, особливо в шляхетних металях, самоцвітах та ін. дорогоцінностях, зовсім не обрахована, а їх вартість досягає просто фантастичних розмірів. Велика частина була перевезена до московських музеїв, найбільше було розпродано закордоном, а дрібніші і цінніші речі просто опинилися по кишенях советських комісарів і урядовців.

Проф. М. Міллер, зібравши офіційні відомості „Компол-

гол"-а, що лише частинно подає результати сконфіскованих цінностей українських церков початків 20-х років, ніби для допомоги голодуючим, подає такий образ лише з 2-х храмів:

В славній Печерській лаврі було забрано понад 500 предметів золотих і срібних з дорогоцінними каміннями, при чім одних брилянтів було 2417 штук.

В катедрі св. Софії в Києві забрано: 2 митрополичі митри золоті з діамантами ціною 250,000 дол. золотом кожна, 9 напристольних срібних плах, кілька плятинових плах, лямпада вагою коло 13 кг. з золота, плятини з брилянтами та перлами, золота лямпада з 241 брилянтом і 327 великими перлами.

За відомостями „Внешняя торговля” — офіційної советської інституції, було вивезено з СССР і продано закордоном речей старовини і мистецтва протягом 6 років (1928-1933), разом 1087 тонн на суму 19.321,000 золотих долярів (М. Міллер, „Московський вандалізм”, „Новий Шлях”, Вінніпег 1952, чч. 102-104). Розуміється, що це далеко не повна сума, бо продаж провадився теж „дипломатичною поштою” і спеціальними комісійними крамницями і окремими особами „пролетарської” влади. Розуміється, що більша частина пам'яток була українського походження.

Стягання і конфіската дорогоцінностей і пам'яток мистецтва переводилася на Україні місцевою советською адміністрацією, але концентрація скарбів та їх продаж переводилася центральною советською владою, спочатку в Петербурзі, згодом в Москві. Звичайно, що окремі „республіки”, зокрема українська, з того не одержали нічого!

Пам'ятки архітектури та історичні пам'ятки, в їх найцінніших зразках, найбільше були понищені советсько-московською адміністрацією в роках 1928-1939. Сталося це не під час війни і революції, не в добу „воєнного комунізму”, не через навалу варварських кочівників, а в добу, як впевняла советська пропаганда, „мирного створення”. Було це руйнування продумане і плянове з Москви, з диявольською метою знищити свідків колишнього українського вільного життя в своїй державі. Головний удар було скеровано проти найстаршого культурного осередку цілої східної Європи — славного Києва, де зберігалися цінні пам'ятки історії, культури, науки і мистецтва. Лише в одному Києві большевики збурили не менше 20 найцінніших архітектурних шедеврів, починаючи з XII століття, а найбільше з доби українського чи козацького бароко XVII-XVIII ст., особливо фундації гетьмана І. Мазепи.

Першою жертвою советської „реконструкції” міста Києва, була Десятинна церква, яка однак не була первісною церквою з Х ст., а вже існувала з 1823 р.

Тепер советська пропаганда старається приписати руйнування Кисва місцевим органам управління. Таке наслідження подає і брошуря В. Микорського (псевдонім) „Разрушені культурно-історических пам'ятників в Києві” (вид. в Мюнхені 1951). Однак існують безперечні докази, що ціла плянована акція нищення українських культурно-історических пам'яток виходила з Москви і перші друковані відомості про руйнування архітектурних пам'яток на Україні з'явилися в московських офіційних органах преси (напр., „Вечерня Москва”, 1935, ч. 70).

Найбільш важкою втратою для українського і світового мистецтва було знищення славного Золотоверхого монастиря з церквою св. Михаїла початку XII ст. Виняткової вартості були там мозаїки і фрески XII століття, також прегарні добудови в стилі українського бароко, а в середині будови цілий ряд історичних пам'яток. Коли почали розбирати будову, то виявилось, що 800-річні мури були такі міцні, що неможливо було відділити цеглу від вапна-заправи. Тоді в жовтні 1934 р. цілу будову, у варварський спосіб, гідрували динамітом і висадили в повітря...

Треба підкреслити, що не зважаючи на тодішній сталінський терор, українські вчені, мистецтвознавці і звичайні громадяни протестували проти руйнування пам'ятки XII століття. Проф. Микола Макаренко, з доручення Української Академії Наук, написав і зложив протест і післав телеграму Сталінові, з проханням припинити розбирання будови. Але результат був такий, що проф. Макаренка та інших українських вчених арештували і заслали на Схід, де вони виедовзі повмирали.

Дві інші дорогоцінні пам'ятки архітектури XIII ст. — Церкву Трьох Святих і св. Успення, не тільки зовсім розібрано в 1934-1937 рр., але чудові різьби та цінне мистецьке устаткування церкви порубано і спалено.

Важко з'ясувати несоціальну вартість трьох найвизначніших будов XVII ст., де знайшов своє втілення український національний геній доби українського бароко, розібраних в 1934 р., а саме:

Братська чи Академічна церква на Подолі, 1690-1693 рр., де був цілий пантеон похованих коло церкви визначних осіб і поміж ними гетьман П. Сагайдачний.

Соборна церква св. Миколи, 1690-1696 рр., побудована так

само, як і попередня будова, архітектором Й. Старченком. Будова мала чудові ліплені і різьблені праці, зокрема величезний іконостас, різьбаря С. Балики.

Церква св. Юрія Видубицького монастиря з 5 чудовими банями, фундація полк. М. Миклашевського 1696-1701 рр., залишилася в жалюгідному стані (перероблена на військовий магазин).

Далі в Києві розібрані храми XVII-XVIII ст. Петра і Павла, Вознесенська Фроловського монастиря 1722 р., дзвіниця церк-

Михайлівський Золотоверхий Монастир (XI—XIX ст.ст.)

ви св. Кирила, київського архітектора Івана Барського 1760 р., т. зв. „Малий Миколай”, церква св. Константина та інші.

В той час, як на Україні руйнували пам'ятки княжих часів XII-XIII ст. і доби козацької державності, в Петербурзі (Ленінграді) і Москві преспокійно стояли церкви та дворянські палати, ніхто їх не нищив з релігійних чи інших причин.

Простояли і досі пам'ятники царських тиранів — Петра 1-го і найбільшого протектора „дворянства” і розпусти — Катерини II.

Не маючи змоги, за браком місця, подати відомості про знищені пам'ятки на цілому просторі України, обмежимось лише до двох осередків на заході і сході.

Кам'янець на Поділлі славне історичне місто, що заховувало дуже цінні і одинокі свого роду пам'ятники архітектури

і мистецтва, постраждало чи не найбільше. За советської адміністрації в Кам'янці було зруйновано не менше 10 будов великої мистецької вартості, і поміж ними будови XVI ст. т. зв. візантійського відродження. Доконали руїну німецькі налети під час останньої війни, тоді як відбудова міста советською адміністрацією зовсім не торкається історичних пам'яток.

На сході українських земель знищенні майже всі церкви в станиці Аксайській, Таганрозі, Ростові і Краснодарі.

З окупацією Західної України, крім кількох крикливих проголошень советської адміністрації про „нову добу розвитку культури та охорону мистецьких пам'яток”, для тої охорони не зроблено нічого. Не проминуло і десяти років від „возз'єдання”, як самі советські газети принесли довгий ряд фактів занедбання і руйнації цінних пам'яток у Станиславові, Львові, Підгірцях, Бережанах, Бучачі, Луцькому та ін.

Проти такого недбалства советської адміністрації запротестували навіть підсоветські українські письменники і мистці („Радянська культура”, Київ, 1956).

Мистецькі школи, товариства та інституції, котрі були засновані та утримувані місцевими українськими силами, з приходом московсько-советської адміністрації зазнали страшного розгрому зараз по 1920 році. Після національної революції 1917 року, одним з перших заходів українського уряду було засновання Української Академії Мистецтв (14 листопада 1917 р.) і Архітектурного Інституту в 1918 р. В 1924 р. советська адміністрація перейменувала Академію на Мистецький Інститут, при чому багато професорів заплатило життям, або засланням (М. Бойчук, М. Макаренко, С. Налепинська, А. Таран, Ф. Ерист, І. Падалка, І. Вроня і багато ін.). Архітектурний Інститут приєднано до Будівельного Інституту, а фактично зліквідовано.

В 1934 р. відкрито в Москві Архітектурну Академію, як інституцію дослідів і едину „всесоюзну найвищу школу” Щойно в 1938 р. відкрито в Києві Академію Архітектури, тільки як дослідчу установу, підпорядковану „комітетові в справах архітектури” в Москві.

В сучасних мистецьких інститутах, що були основані на базі колишніх мистецьких шкіл (Київ, Одеса, Харків, Дніпропетровськ) советська адміністрація пильно слідкує, щоб там не плекалося якихось осібних течій, мистецьких напрямків, відмінних від московських, щоб знищити всяку мистецьку працю національного напрямку. Наслідком цього, багато професорів і визначних мистців було виарештовано і фізично знищено.

Було також зовсім зліквідовано дві найкращі мистецько-промислові школи в Межигір'ї коло Києва і Кам'янці на Поділлі. Цю останню „переформовано” на „порцеляново-шкляну майстерню” з забороною „мистецького ухилу”!

Охорона пам'яток старовини під советами у перших двох десятиліттях їх адміністрації, не існували. Про таку ми почули щойно по другій світовій війні. Але такі реставрації торкаються лише ужиткових будов, які використовуються лише для різних інституцій і житла. В самому Києві відреставровані лише ті історичні пам'ятки, які служать для оглядін чужинецьких туристів (св. Софія, Печерська Лавра).

Московська байдужість до реставраційних праць на Україні, викликала навіть рефлекс в советських часописах на Україні, які вказують на дальнє руйнування мистецьких та історичних пам'яток у Чернігові, Києві, Львові, Кам'янці та ін. З таких інформацій, вибираємо кілька з часопису „Советська Культура” за роки 1955-1958.

„Мешканці міста Кам'янця пробуджуються вночі від гуку падаючого каміння з веж і мурів славного кам'янецького замку (XIV-XVI ст.), що руйнуються без ніякого догляду”.

В Харкові зовсім руйнується катедральна церква св. Успення, де влаштовано склад галантерії. В Прилуках остаточно руйнується соборна церква XVII ст., де ще в 1948 р. зовсім знято покрівлю для „державних потреб”. Так само ищиться соборна церква в Переяславі і Мгарського монастиря — винятково цінні пам'ятки XVII ст. В Густині зовсім знищені фрески XVII ст. тому, що церква стойть без даху.

Так виглядає „піклування” Москви українськими пам'ятками культури і мистецтва.

— • —

Нема сім'ї, немає хати,
Немає брата і сестри,
Щоб незаплакані ходили,
Не катувалися в тюрмі
Або в далекій стороні...

Т. Шевченко

Хрестики проти прізвищ

Лиші насувалася ніч, а навіть тільки ще смеркало, як населення великих і малих міст України починало розмовляти шепотом, чекаючи полохливо „нічних гостей” Вони з'являлися опівночі, з'являлися ралтово, рвучко тиснули на гудзики дзвінків... Хтось приспішено відкривав їм двері, хтось впускав їх до середини мешкання. Клацаючи підковами важких чобіт, „нічні гості” приходили коридорами, без дозволу відчиняли до приватних мешкань двері і мовчазно показували папірець-ордер на право обшуку й арешту. Потім „гості” ламали підлогу, відкривали шафи, зазирали під ліжка, кидали на підлогу книжки й папери, нишиорили в приватних листах, шматували білизну, розрізали ножами матраци й канапи. Ранком, вилучивши „потрібні документки”, злі і бліді вони сідали до персональних авт і везли з собою чергову перелякану жертву. А слідом чулися зойки, плач і склипування дружин та дітей.

Ночами, тихо крадучись, пересувалися по всій Україні залізничні вантажні ешелони. В товарових вагонах цих ешелонів, переповнених через край, рухались в'язні. Їх вивозили до тайги, в холодну тундру, на край московської землі, подалі від українського народу, від рідної землі. Слідком за сшелонами вітер кидав на залізничних рейках шматки паперу, на яких було написано: „Невідомий чоловіче! Невідома мені жінка! Діти! Будьте людяними. Псложіть цей папірець до коверти і надішліть по адресі!”...., Далі йшла адреса, а також і декілька гірких слів: „Діти мої дорогі! Мила дружина! Я живий. Засуджений на 10 років. Не думайте, що я злочинець. Прощайте.”

У в'язницях слідчі та начальство комусь вибивало зуби, штиркало під нігті голками, било ручкою пістолі — долитувало. В камерах на брудному цементі лежали поряд селяни, робітники, академіки, інженери, а навіть вояки і офіцери. І все це були українці. Щодня біля воріт в'язниць і установ НКВД, від ранку до пізньої ночі, стояли в дсвіжелезній черзі жінки, дівчата і діти, тримаючи в руках невелички пакунки. Вони чекали на дозвіл, щоб передати ув'язненим чоловікам та батькам декілька сухарів, пачку махорки, а можливо й декілька скупих коротких слів, написаних на тонкому папері, захованому в цигарці.

На заводах і фабриках України, в інститутах і університе-

тах, в установах і організаціях відбувалися загальні збори, на яких підписувалися, запропоновані „особливими уповноваженими” змоги про засуд „ворогів народу” на смерть. Діти відмовлялися від батьків, дружили — від чоловіків, старі батьки — від дітей.

Всі газети рябіли великими наголовками, у яких повідомлялося про політичні судові процеси. В заявах та зверненнях, ухвалених загальними зборами „працюючих”, вимагалося для „ворогів народу” розстрілу.

**

Серед моря крові і сліз, що заливали Україну, село Божедарівка на Запоріжжі деякий час залишалося щасливим острівком. Та не проминула і його кривава рука московського окупанта. На перший день свята Вознесіння раптом заарештовано колгоспного коваля Гавриленка, що дуже любив розумні розмови та шире товариство.

Другого дня на пристані Тарасівка, 25 км. від Божедарівки, заарештовано матроса дніпровського пароплавства Гурка, який мешкав з родиною в Божедарівці.

Через чотири дні ділянковий міліціонер повідомив голову божедарівської сільради, що його негайно викликають до району. Викликаний голова назад до Божедарівки не повернувся. Він зник в півницях тарасівського районового НКВД. Наказом з району на місце заарештованого голови сільради було тимчасово призначено завідуючого місцевою школою, учителя Вераксо. Це був так званий „безлартійний большевик”. Він походив з м. Запоріжжя; до жовтневого заколоту в Московщині працював викладачем в Нікопольській виші початковій школі. Потім десь зник. Прибув до Божедарівки з Київського університету. В селі дехто пошепки говорив, що батько Веракси воював в українській національній армії... Але докладно ніхто нічого не зінав. Зрештою „діти за батьків не відповідають”.

Наступного дня вечором, після зникнення кол. голови божедарівської сільради, Вераксо був викликаний до приміщення сільради.

У невеличкій кімнаті сільради сидів голова місцевого колгоспу, — секретар сільської парторганізації Кулієв, та невеликий на зріст поголений чоловік, з вузькими рамснами. Перед ним на столі лежали якісь папери, що він їх дуже уважно розглядав. В кімнаті було дуже накурено...

Коли Вераксо зайшов до кімнати, незнайомий гостро і швидко глянув на нього і через стіл, не підводячись, подав йому власну худу і жиляву руку.

— Уповноважений по спеціяльних справах від НКВД Акулов. Прибув із Запоріжжя... Сідайте, товариш Вераксо. Будемо розмовляти. Товариш Кулієв, думаю, що в мешканні, крім нас, більше нікого немає?

— Немає... Співпрацівники сільради пішли вже.

Акулов сперся обома ліктями на стіл, трьома пальцями лівої руки сколив себе за підборіддя, і подивився темним поглядом на присутніх:

— Ну?..

Вераксо і Кулієв мовчали, не знаючи чого він від них бажає.

— Ну?.. Розповідайте... починайте.

— В чому справа, товаришу Акулов? — спокійно запитав Вераксо. — Поясніть.

.. Пояснити? А сам ти не знаєш? — злісно прошипів Акулов. — Не комуністи ви, а капелюхи з дірками...

— Але ж, товаришу Акулов, я -- не член партії. Я — безпартійний, — відповів Вераксо.

— Знаємо... Сьогодні, коли наша країна закінчує побудову соціалізму, коли класова боротьба набрала найбільшої гостроти, коли на кожному кроці проти нас виступають вороги народу, наша партія звертає свою увагу в першу чергу на безпартійних большевиків. Вони є тим ланцюгом, що зв'язують партію з широкими масами народу. Вам це зрозуміло, товаришу Вераксо? Хто повинен викладати основи класової боротьби: я — вам, чи ви — мені? Ви — учитель. З високою університетською освітою, отже ви в першу чергу мусите бути чуйними і спостережливими за найменшими потягненнями класових ворогів. Без довір'я до вас ми не призначили вас на посаду голови сільради. — Тут Акулов передихнув, запалив сигарету... — А цей, — вказав на голову колгоспу Кулієва, — засмоктаний капелюх. А ще комуніст. Я вас запитую: де ви були? Де ви були? Як це так, що ви у себе під носом класового ворога не помітили? Де ваші очі?.. А ти, товаришу Кулієв, ще й орденоносець; партійний п'ятнадцятитисячник...

— Але ж він лише минулого дня заарештований... — промовив тихо Вераксо, зрозумівши про кого йшла мова. — Може його ще звільнить...

— Щ-о-о-о? Звільнити? Невиновних ми не заарештуємо,

товаришу Вераксо, — суворо увірвав Акулов розмову Вераксо.
— Запам'ятайте один раз і назавжди. Ти, товаришу Кулієв, член партії, а тому про те, хто був головою сільради, мусиш знати. Ми супроти нього маємо пизку оперативних відомостей, які свідчать про його вину перед советською державою.

— Не знаю, товаришу Акулов, — завважив Кулієв, — але бувший голова божедарівської сільради — безпартійний. Головою працював від 1924 року. Як кажуть, народ його вибрал, бо мав до нього довір'я. Партия його затвердила... Але... все може бути...

— Отож воно є, що все може бути... Клясовий ворог дуже спритно приховується. Клясова боротьба загострилася, а внутрішній ворог перейшов до наступу. Але ми його зімнемо і знищимо.

— Я не захищаю заарештованого... та... знаю, що він за царських часів батракував, потім був головою комбеду... — пояснював Вераксо Акулову.

— Часи, коли ворогів народу вишукували серед буржуазного елементу, минулися. Клясовим ворогом може бути і пролетаріят, не згадуючи вже за селянство, — пояснював Акулов.

— „Нова теорія пролетарської революції і побудови соціалізму”, — іронічно подумав про себе Вераксо... Акулов вів свою розмову далі:

— З тобою, товариш Кулієв, я поговорю окремо. Як з членом партії. А сьогодні, скажу вам, тільки на вас двох покладає партія турботи за колгоспними людьми, на вас накладається і відповідальність за чуйність. А ця чуйність ваша дуже зла: одного паскуду вже переочили...

— Хто його знає... За всіма не додившся... — нерішуче завважив Вераксо.

— Очевидно, один за всіма не додивиться... — погодився Акулов і навіть повеселішав. — Вам і нам сітку потрібно створити....

— Яку сітку? — здивувався Вераксо.

— Яку?.. Таку... — Акулов нерішуче замовчував. — Таку... сітку з наших надійних людей, які б... ну, які б відомості нам давали.... Зрозуміло? Ось напр. товариш Вераксо... — Акулов пронизливо глянув на учителя...

— Ага, зрозуміло... — кивнув головою Кулієв, угідливо вишикіривши зуби... — Отже, сітку...

Вераксо дивився на підлогу. Сором заливав його обличчя.

— Розумієте мене, товаришу голова сільради?.. Сітку...

Бути головою сільради це велика честь від партії і найбільше довір'я. А тому їй потрібно допомогати... Ми велику надію на вас, товаришу Вераксо покладаємо... — Тут Акулов знову запалив сигаретку і почав говорити своїх співрозмовців.

— Добре, що ви мене зрозуміли... Ви, товаришу Вераксо, можете йти спати, а завтра на вечір скличте загальні збори селянства. Бувайте здорові. — Акулов потис Вераксі руку... — А з тобою, Кулієв, я маю ще окрему розмову, як з членом партії...

На цьому Вераксо залишив сільраду і попрямував до школи...

...Наступного дня над вечір під гилястими вербами біля школи поставлено великий стіл, який застелили червоним полотном. На стіну прибили портрет Сталіна. За столом перший сів Акулов, розложив перед собою якісь папери, витяг з кишені пачку з сигаретами і запалив. З правого боку сів Кулієв, а з лівого — тимчасовий голова сільради Божедарішки Вераксо.

Колгоспники збиралися поволі і нерішуче. Сідали на траву, вкриту пиловою, скручували товсті цигарки самосаду, пускали в повітря єдкий тютюновий дим. Жінки тримали на руках немовлят, совали їм власні груди і намагалися триматися подалі від червоного столу.

Смеркало. Вечір був тихий і теплий. В шкільному садку тъюхнув соловей, в очеретах над ставком почулася журлива пісня: „Ой, зайди, зайди, ясний місяцю” З поля війнуло міцним запахом дозріваючої пшениці та сухого кураю.

— Товариши! — голосно промовив Кулієв, підводячись із-за столу. — Збори вважаю відкритими. На порядку денному такі питання: перше — доповідь товариша Акулова — представника з міста Запоріжжя; друге — біжучі справи. Слово надається уповноваженому з міста товаришу Акулову. Прошу сидіти тихо”.

Акулов підвівся з місця, обсмикав гімнасторку, поправив кобуру з пістолею, заткнув два пальці за ремінь, відкинув назад голову і почав говорити.

Говорив дуже довго: про капіталістичне оточення, про підготовку війни Німеччиною і Японією, вимагав збільшити видайність праці, викривати ворогів народу, посилити чуйність, повідомляти про посилення ворожої боротьби органам безпеки...

Збори слухали, курили і зівали. Більшість навіть вже спала після тяжкої знесиллючої колгоспної праці.

Нарешті Акулов скінчив доповідь і стомлено сів на своє місце.

— Знову підвівся Кулієв і запитав:

— Запитання до доповідача будуть?

Всі мовчали.

— Питань немає?

Мовчанка.

— Переходимо до різного? — запитав Вераксо Акулова.

— Питань немаємо.

— Не поспішайте. Почекаємо.

— Ну, що ж, товариші колгоспники, висловлюєтесь по доповіді? Давайте... Може комусь дено незрозуміло?

— Та... зрозуміло... Ось треба вже сіно косити, а кіс у нас немає... — нерішуче промовив старший селянин, пахнувши в повітря самосадом.

— Це до доповіді не стосується... Про це потім, в різному, — перервав його розмову Вераксо.

І в цю хвилину Василь Кукрик, що сидів недалеко від столу, підвівся з трави і несміливо кашлянув:

— Дозвольте мені, товаришу голова зборів...

— Давай, Василю! — зрадів Вераксо і легко зідхнув.

Зрадів і Акулов, бо ж нарешті з'явилася хоч одна людина, яка має бажання висловитися по його доповіді. Лише сам вигляд Кукрика вразив неприємно Акулова. Голову прикрашав довгий чуб, ніби у запорізького козака, широкі цельтові штани були розірвані на колінах, з розтоптаних постолів виглядали великі чорні пальці ніг. Рукави сорочки підібрані вище ліктів, а сама сорочка була розірвана на дві частини і оголявала волохаті груди.

Василь Кукрик мав понад 28 років віку. Під час голодних 1921-22 років він добровільно залишив село і подався на Поволжжя. Помандрував рятувати себе, бо батьки його в той час померли вже від голоду. В селі подейкували, що Кукрик десь перебував на Поволжжі у будинку безпритульних, а павіть і в комсомолі. Але до Божедарівки повернувся не комсомольцем, хоч ніби закінчив на Поволжжі десятирічку. В 1917-1920 роках його батько належав до „Просвіти”, а після її ліквідації советською владою, рахувався в очах начальства запеклим „українським самостійником”, хоч проти влади не виступав. Коли в Божедарівці з'явився учитель Вераксо, Василь Кукрик досить часто відвідував його, брав з шкільної бібліотеки книжки, читав їх та щось нотував у своїх зошитах.

Тепер працював у колгоспі конюхом.

— Мені, товаришу уповноважений з міста, — розпочав говорити Василь Кукрик, — дуже подобалася ваша змістовна доповідь. Прямо скажу: гарна доповідь! Не знаю, чи всі тут присутні зрозуміли її зміст, бо вона була трохи задовіга, а для наших селянських умів-розумів, — зарозумна. Ще бажаю до цього додати й те, що не всі тут присутні зрозуміли її хоч би й через те, що виголошена вона була російською мовою. А ви, як вам відомо, товаришу уповноважений, самі знаєте, що гостре слово пропаганди найбільше доходить до свідомості людини, коли воно говориться рідною мовою. Та це ще пів біди... Перед тим як висловитись по вашій цінній доповіді, я хотів сказати вам, і це тільки для того, щоб ви мене правильно зрозуміли, що я докладно вивчав праці Карла Маркса, Енгельса, частинно Володимира Ільїча Леніна, нашого вождя і батька Сталіна. Вивчав досить докладно фізику, математику, філософію...

— Говоріть коротше, товаришу Кукрику, — зауважив Кулієв.

— Гаразд... Отже, коли ви, товаришу уповноважений з міста, заторкнули в своїй доповіді питання багаточисельності ворогів народу та сказали про визначну ролю товариша Сталіна в цій складній ситуації, я згадав про те, як Прометей украв у Зевса вогонь... А за це його покарано тим, що десь на Кавказі прикували цього „злодія” до скелі, а коршун дзьобав його тіло, щоб не крав. Але найголовніше в цій історії є те, що Прометей навчив Зевса перемогти свого батька Крона, а за це Зевс закував на вічне рабство Прометея... А тепер я перейду до найголовнішого...

— А для чого він, отой метея, чи як його там, украв огонь? — викрикнув хтось з присутніх на зборах. — Якщо вже красти, так красти корову, вола, коня!

Присутні розсміялися. Акулов насупився:

— Щось я вас, не зовсім зрозумів...

— Дуже мені прикро... — образився Василь Кукрик. — Я цим хотів дещо з'ясувати ваше визначення ворогів і друзів народу. Ваше визначення трохи таки для мене не зрозуміле... А потім, як нам потрібно, нам — пересічним селянам, боротися з ворогами народу? Що робити з ними?

— Ми їх будемо розстрілювати... — твердо заявив Акулов.

— Дякую вам, — промовив тихо Василь і сів на траву.

— Це що за тип? — пошепки запитав Акулов Вераксу.

— Ви не ображайтесь на нього, — відповів Вераксо, — на-

читаний хлопчина. Має десятирічну освіту. Але, після голоду 1921-22 років дещо не всі дома в голові має...

Вераксо дуже добре знов, що Василь Кукрик — цілком нормальна людина, але ж потрібно було його рятувати від пазурів Акулова, а тим більше після „вогню” й „Прометея”.

— Так якого ж чорта ви тут мені божевільних підсовуєте! — визвірився Акулов на Кулієва. — Таким типам місце в будинках, спеціально для них призначених, а не на зборах.

Кулієв не знов, що сказав про Василя Вераксо уповноваженому, а тому стверджуючи хитнув головою і залитав:

— Поставити проти його прізвища хрестик?

— Чи я ще тобі буду вказувати? Сам розумієш.. Став!

Коли перейшли до другої точки денного порядку, Акулов заявив, що треба говорити про все правду і нікого не боятися. Присутні на зборах заговорили всі разом.

— Голову колгоспу треба замінити іншим! — вигукнув хтось з присутніх.

— Так, потрібно! Свого наставити, а не якогось зайду, що по-нашому говорити навіть не вміє.

— Справа не в голові колгоспу. Місто нам не допомогає. Заготівлі хліба вимагають понад силу. Кажуть: „союз міста з селом”, а в крамниці постолів немає. Ми даемо хліб, а нам що? Скорі штані будемо знімати і в Москву відсилали!..

— Тихо, товариши! Тихо! — заспокоював Вераксо.

— Що тихо? — виступив наперед до столу один старий колгоспник. — Правда очі коле? Нам немає кого боятися. Ми — не вороги народу. Недамо хліба, ось тоді й буде „смичка міста з селом”!

— Просимо уповноваженого з міста пояснити нам: за що заарештовано бувшого голову сільради? — почулись голоси присутніх на зборах.

— Непотрібно пояснень, вигукували інші. — Партия наставила його головою, партія й заарештувала. Перед партією й відповідай, а нам таких непотрібно. Добре, що заарештувалася. Однією сволотою менше.

Акулов нахилився до Кулієва і тихо проговорив:

— Постав в протоколі хрестика проти прізвища цього старого дурня. Ми його дечого навчимо.

В цей час до столу підійшов 17-тирічний Мишко, — секретар сільського комсомолу. Він плюнув на землю, підкотив руки сорочки, глянув на Кулієва, і голосно звернувся до Акулова:

— Товариш уповноважений! Хочу відверто заявити вам:

помилки за вашим головою колгоспу примічаємо... Кого в наші колгоспи наприймали? Чому корівники доручили колишньому кулаку Степану Стрюку? Він на заслані був... Коли щось з коровами стається... згадаєте потім мене...

Знову Акулов наказав поставити проти прізвища Стрюка хрестика.

„Так, — подумав про себе Акулов. — Здається треба виписати ордер на арешт і обшук також і на Кулієва, мать його за ногу. А ще п'яtnадцятисячник, орденоносець, член партії, тульський пролетаріят”

Збори закінчилися о першій годині ночі, а до течки Акулова потрапив список прізвищ, проти яких стояли хрестики...

Наступного дня до Акулова, якщо той вже сидів в авті, підійшов Кулієв і подав йому першу „сводку” сексотів, що учитель Вераксо — український „буржуазний націоналіст”, а батьки Василя Кукрика належали до членів „Просвіти”

Акулов швидко перечитав „сводку”.

— Знаю, — відповів Кулієву. — Всіх заарештуємо. Всіх постріляємо... Скажи Вераксі, щоб через два дні зголосився у мене... В Запоріжжі... Зрозумів?.. Справи голови сільради будеш ти виконувати, поки не пришлемо нового голову, або поки тебе також не викличемо... Перелякався? Не бійся, бо твоє прізвище „— Кулієв”. Тульський пролетаріят... Ну, бувай здоровий! За тими, що мають проти своїх прізвищ хрестики, спеціально приїдемо... Давай до Запоріжжя! — наказав Акулов шофера...

Наступної ночі Вераксо зник з Божедарівки. Зник так, що НКВД не розшукало його аж до війни. А війна багато дечого перемолола...

— • —

УКРАЇНСЬКІ ЖІНОЧІ ОРГАНІЗАЦІЇ І ЗОВНІШНЯЯ ПОЛІТИКА

„Використайте кожну нагоду для праці серед жінок Заходу.

„Хай жінки усіх народів займуть своє місце в загально-людській боротьбі проти большевизму.”

(Із „Звернення воюючої України”)

Три чверті століття минають від часу, коли на українській суспільно-політичній арені з'явилася нова сила — органіоване жіноцтво. З маленького гуртка „еманципанток” виріс сильний український жіночий рух, охоплюючи ідейно та організаційно щораз ширіші круги жіноцтва, при рівночасному поглибленні і зрізничкуванні змісту своєї дії. Аналізуючи причини цього динамізму і живучості, знаходимо відповідь передовсім у факті, що піонірки українського жіночого руху від самого початку визначили правильно його мету — службу Україні. Боротьба за соціальні і політичні права жінки була для них лише необхідною передумовою максимального розгорнення і використання всіх жіночих сил для реалізації цієї основної цілі.

Довгорічна історія і досвід нашого жіночого руху підтвердили глибину мудrostі і передбачливості його основниць та правильність їх морально-ідейної настанови, бо ж саме вона допомогла українським жіночим організаціям успішно перемогти всі труднощі, а то й національні катастрофи останніх десятиріч і невпинно продовжувати свою роботу у різних обставинах і формах.

А ці останні мінялися часто і радикально; чайже не даром живемо в добі революційних змін і спроб докорінної перебудови всього дотеперішнього соціально-економічного і національно-політичного устрою в глобальних масштабах. Один з найбільш кривавих відтинків фронту цієї важкої боротьби за нові вільні форми життя вже більше як сорок років проходить землями України; жертви нашого народу і наш вклад у позитивну розв'язку цього змагу за щастя і свободу народів і людини, невимовно великі.

У висліді II. світової війни, яка була потворним (і безупіш-

ним!) зударом чужих і ворожих нам противорічних концепцій і інтересів, велика частина українського громадянства вийшла на еміграцію. В усіх початкових труднощах і болях пристосування до нових умов життя українська жінка мужньо і жертвою несла свою частку відповідальності. В переселенчих таборах Німеччини зразу після капітуляції постало об'єднання жінок, а після сталого розселення по різних континентах жінки влилися у вже існуючі українські жіночі товариства, або творили зовсім нові. Ідейно-організаційним завершенням цього періоду було створення единого координаційного центру під назвою СФУЖО. Заслugoю цього центру було визнання права на природну диференціацію при рівночасному збереженні ідейно-моральної єдності жіночих організацій та виключенні шкідливих антагонізмів і внутрішнього самопоборювання. Усі ці успіхи були результатом внесених з Рідних Земель традицій та досвіду практичної роботи і на першому етапі поселення зовсім вистачали. Але життя у вільних країнах видвигало разу-раз нові проблеми. Між ними на перше місце висувається сьогодні потреба широкої пропагандивно-дипломатичної акції з метою приєднання прихильників і союзників для визвольної боротьби українського народу. Жіночі організації повинні включитися в цю акцію на своєму відтинку діяльності. Автім це проблема не нова, лише досі не було об'єктивних умов для широкого її розгорнення і тому наш досвід в цій ділянці — майже ніякий. Крім об'єктивних діяли тут некорисно ще й суб'єктивні причини. Огірчене несправедливим відношенням аліянтів до справи української державності в періоді визвольних змагань наше суспільство звернуло всі свої зусилля між двома війнами на внутрішню розбудову власних сил, занедбуючи відтинок зовнішньої політики і пропаганди.

Зараз ми є свідками протилежного явища: щораз сильніше проявляється потреба розгорнути пропагандивно-дипломатичну роботу навіть за рахунок внутрішньої розбудови. Українське жіноцтво мусить твердо пам'ятати слова „Звернення”: „Ще ширше розгортаите свою активність, як на внутрішньо-організаційному, так і на зовнішньому відтинках” Завдання організованого жіноцтва — зберегти між ними здорову рівновагу. Ми знаємо, що навіть найбільш близкучий і зручний дипломат може стрінутися з запитанням: „А яку конкретну силу ви репрезентуєте?” Аксіомою повинна бути для нас істина, що зовнішні акції мусять базуватися на власній внутрішній силі, бо лише тоді вони є довготривалі й успішні. Внутрішня органі-

зованість являється резервуаром людських кадрів та необхідних моральних і матеріальних ресурсів.

Іншою шкідливою справою є недоцінювання, а іноді пряме легковаження жіночих організацій і їх роботи — особливо на відтинку міжнародних зв'язків. Тема цієї статті не ставить перед нами завдання доказувати потребу і доцільність існування окремих жіночих організацій і тому обмежимось до ствердження, що коли такі організації існують і розвиваються, то українська еміграція мусить доложити всіх старань, щоб використати їх працю для добра української справи. Цей обов'язок спадає в першу чергу на наші жіночі організації. Не можна забувати, що вілив жінок на світову політику щораз зростає і тому не сміємо його легковажити. Гасло української визвольної боротьби, яке видвигнув наш революційний рух під час другої світової війни „Свобода народам і людині” таке глибоке, справедливе і загально-людське, — що під його егідою українське жіноцтво може і повинно добитись поважних успіхів на міжнародному жіночому форумі. Мета і потреби революційно-визвольної боротьби нашого народу визначають зміст зовнішньо-політичної роботи українських жіночих організацій, але способи її практичної реалізації мусимо випрацювати ми самі. Нам здається, що плянування зовнішньо-політичної роботи повинно йти за такою схемою:

1. Вивчення народів, серед яких живемо і діємо;
2. готовування відповідно вишколених кадрів;
3. намічування шляхів і способів зовнішньо-політичної акції.

Після п'ятнадцяти років еміграції, ми мали можливість вивчити ментальність народів, які живуть поза межами московської імперії, настільки, щоб уміти пристосувати нашу пропагандивну роботу до їх способу мислення і відчування. Підкреслюємо, що під „пристосуванням” розуміємо тактичний підхід до чужинців і спосіб представлення наших політичних концепцій і домагань у найбільш переконливій для них формі, а не принципи і засади, від яких не відступаємо.

На жаль, власне у цій площині зовнішньо-політичної роботи деякі наші жінки і жіночі організації пішли неправильним шляхом. Вони часто промовчують героїчну боротьбу української жінки на рідних землях за право і свободу свого народу і представляють її перед чужинками виключно в ролі пасивної жертви соціального й економічного гноблення і визиску большевицьким режимом; мовляв, лише таке ставлення української

проблеми знаходить співчуття у міжнародного жіноцтва. Не треба довго доказувати, що таке знецінювання і принижування самими українками нашої справи приносить нам більше шкоди, як користей. Це вода на млин московських „непередрішеннів”, які всіма способами доказують Заходові, що українська проблема не переходить меж культурно-побутового й економічно-соціального питання і тому являється внутрішньо-російською справою, що з поваленням комунізму буде автоматично полагоджена „демократичним” режимом білих москалів. Треба довести до відома жінок вільного світу, що всі репресії і утиски соціального, економічного, культурного і якого завгодно характеру большевики стосують супроти нас як засіб фізичного і духового винищування нашого народу, щоб зламати і знівечити його прагнення до свободи. Таку, а не іншу ціль має заплянована русифікація шкіл в Україні, акція вивожування молоді на цілинні землі, відновлений масовий терор проти поворотців з концлагерів і т. д.

Українські жіночі організації не можуть у зустрічі з чужинками приймати поставу голодного і тому збунтованого раба; нам треба тактовно, але сміливо виправляти їх неправильний погляд на проблеми української визвольної боротьби.

А виправляти доведеться таки багато. Серед жіноцтва старих європейських і північно-американських народів, живуть сильні залишки імперіялізму і фальшивого пацифізму. Звідси нехіть, у кращому випадку байдужість до боротьби поневолених народів і різні коекзистенційні проекти. Навіть жіноцтво т. зв. колоніяльних та деяких поневолених Москвою народів не вільне від тих гріхів; до цього долучається часто фатальна, короткозора готовість іти навіть з чортом — червоним! — на спілку, аби лише здобути свободу! Тут джерело „невтрапізму” так само погубне і оманне, як „мирна коекзистенція” Український революційно-визвольний рух енергійно викриває ці помилки, а на зовнішньому відтинку цю акцію переводить усієшно АБН. До цієї акції повинні включитися теж наші жіночі організації. Це завдання найкраще виконають молоді українки, виховані у школах країн нашого поселення, але під умовою, що переймуть від своїх попередниць правильні ідеї і ясні додороговкази. І тут доходимо до суті виховання молодих кадрів. Ми нераз були свідками, як марнуються близкучі таланти, поズбавлені великої ідеї і мети. Ми, матері, маємо обов’язок подбати про правильну студійну політику і глибоко-національне виховання, щоб наші наслідниці гідно продовжували розпочате

нами діло. Рівночасно з вирощуванням кадрів, треба подбати про національне освідомлення широких мас рядового членства, бо почуття осамітнення в праці і боротьбі заломлює навіть дуже сильні характери.

Якідо йдеться про способи і шляхи зовнішньо-політичної роботи, то й тут вже пороблено перші кроки. Досі жінки здобували симпатії для України переважно шляхом популяризації серед чужинців нашого народного мистецтва. Проте не можна обмежуватись лише до цього засобу — бо тим ми дуже звузили б засяг нашої дії і дали б односторонній образ України. Треба знайти доступ до інтелектуальних, політичних, економічних, мистецьких і інших кол і установ, зацікавити їх нашими здобутками в тих ділянках, накреслити перспективи корисного їх обміну з вільною Україною. Плян цієї роботи треба вже намічати, щоб дати можливість молодим талантам відразу розвивати всі свої сили і можливості на службі непокореному рідному народові.

Праці перед нами багато — але талановитих жінок теж не бракує і перспективи великі — треба лише витривалості і сильної віри у слухність нашої Великої Ідеї.

— • —

П. Кізко

БІЛІ САД

Білі сад. Гілля квітчасті
Приємно душу звеселя.
Шкода лише, що так не часто
У цвіт вдягається земля.

Цо тільки раз, коли весніє,
Краса людині ця дана.
А як би я хотів (о, мріє!),
Щоб повний рік була весна.

Щоб повний рік цвіло усюди:
В природі, в людськім почутті
Щоб легше й радісніше люди
Змогли в житті своїм іти.

Та одцвітає сад. Квітчасті
Зникає знов з очей гіляя.
До болю так, що так не часто
У цвіт вдягається земля.

— • —

Під Нижневом

(Фрагмент із спогадів)

Наказ штабу 8 бригади говорив коротко: „3/8 курінь негайно перейти до Комарівки¹⁾) і там, зв'язавшись стежами з частинами бригади в Ляцькому над Золотою Липою та в Коропецькій Новосілці над Коропцем, дожидати дальших наказів”.

Це було 12-го червня 1919-го року, під час чортківської оfenзиви УГА. Курінь того дня в переможному поході досягнув долину річки Коропець, на захід від містечка Бариш, що його боєм зайняв II червня.

Причина перекинення куреня на відтинок Комарівка — Нижнів скоро вияснилася. В районі Комарівки — Нижнева, витворювалося загрозливе положення. Поляки, маючи у своєму запіллі недалекий Станиславів, поспішно стягнули до Нижнева підкріплення і тут, на лівому березі Дністра, створили мостовий причілок, що був поважною перешкодою для розгортання оfenзиви УГА, загрожуючи вклиненням у її запілля і кожночасним ударом з тилу армії.

Укріплення причілка проходили на схід від хуторів на Діброві²⁾), через поля і заліснений горб на південь від Комарівки до яру Золотої Липи біля Новосілки на заході при устю Золотої Липи. Головною опорою оборонців причілка були старі австрійсько-німецькі окопи з позиційної війни 1915 — 1918 років, на дуже вигідній до оборони висоті „292”, що круто, на кільканадцять метрів високою скелею обривалася до Дністра.

До Комарівки курінь прибув у п'ятницю, 14 червня і тут дістав черговий наказ — викинути ворога з його укріплень.

Бойову акцію розпочав курінь того ж дня, 14 червня, як доручував наказ штабу бригади. У підходах у напрямі залізничного моста на Дністрі стежі докладно устійнили розміщення ворожих сил і виявили, що тут курінь має проти себе пробоєвий курінь польського легіону, якого основною зброєю були ножі-штилети і ручні гранати, і три інші курені із свіжого набору в Станиславові. З Нижнева, з-за Дністра, піддержуvala оборонців артилерія.

¹⁾На залізничній лінії — Станиславів — Нижнів — Бучач — Чортків.

Того дня атака куреня на ворожі становища не вдалася. Не вдалася теж поновлена атака другого дня, 15 червня, зранку. Ворог перевищував сили куреня своєю чисельністю і кращим постачанням зброї, а до того ще й окопався у вигідних до оборони становищах. На деякі успіхи можна було числiti тільки за ціну поважних жертв у людях. До вечора, маневровими рухами, імпровізуючи наступ, курінь держав ворога в нервовій напрузі. Вранці, 16 червня, дві сотні куреня — восьма і дев'ята, зайняли нові випадові становища на полях Коропецької Новосілки і на межових нивах Козачого Лугу³) на правому березі Коропця; сьома сотня окопалася тимчасово на південь від Комарівки, опершись на ліве крило „н” куреня восьмої бригади, на лівому березі Золотої Липи в Новосілці, при впадінню Золотої Липи до Дністра; десята сотня лишалася в запасному поготівлі.

Від вчасного ранку 16 червня йшла по всьому відтинку причілка жвава рушнична перестрілка, громіли, пристрілюючись, гармати. Буля 10-ої години ранку, приїхав до Комарівки панцеропоїзд, нашвидку збудований у бучацьких залізничних верстатах.

На жаль, не пригадую собі назви коменданта. Він був у ступені поручника. Зовнішньо і з поведінки виглядав на досвідченого і безстрашного вояка. З таких теж безстрашних вояків складалася залога, всі очайдущі стрільці-добровольці і керівник паровозу, машиніст Євстафій Філіпович зі Станиславова та двох його помічників.

Для обговорення пляну співдії, панцерник зупинився на хвилину недалеко команди куреня, що приміщувалася в крайній хатині за селом, недалеко залізної дороги з Комарівки до Нижнєва. Одержанши інформації про гнізда скорострілів — точки опору ворога, панцерник клацнув якось особливо гнівно у в'язаннях опанцерених возів, заскрготів тягарем сталі і, важко сопути, ніби свідомий своєї особливої сили, не поспішаючи, рушив вперед. Незабаром він сковався праворуч за гасм на горбі, позначуючи клубами чорного диму напрям свого посування.

Це тривало недовго, але час довжився. Здовж бойових ліній, як і до того часу, продовжувалася рушнична перестрілка, рвалися шрапнелі, тут і там експлозії ворожих гранат вики-

³) Кілька хуторів на ліво від шляху з Комарівки до Нижнєва.

²) Назва піль і сіножатей над Дністром, що з нею пов'язані спогади місцевого населення про Хмельницчину.

дали вгору чорні фонтани землі і диму. Раптом у цю звичайну прелюдію бою врізалось скажено-гостре — „та-та-та...” з кількох скорострілів нараз, а ще за хвилину грізне „гурраа” з дужих грудей наступаючих сотень куреня бурею вдарило по Діброві, Козачому Лузі...

Третій курінь на цілому відтинку наступав на ворога. Панцерник, маневруючи по залізній дорозі біля самого моста, сіяв смерть на тилах оборонців причілка. Інве прило куреня, восьма і дев'ята сотні, сміливою атакою викинули ворога з його становищ, обсадили залізну дорогу по самий в'їзд у Діброву, а нижче Діброви досягнули берега Дністра.

Важче йшло на правому крилі, де ворожі укріплення були більш недоступні. Ворог відбив атаку сьомої сотні і непорушно сидів у вигідних укріпленнях на залісненому горбі на південь від Комарівки. Бій продовжувався. В один час положення важко погіршилося. Недалеко моста граната польської польової гавбіці ізза Дністра пробила в панцернику панцер стіни командного воза. Згинув комендант, пор. Н. і двох стрільців залиги. Пошкоджений панцерник з поля бою від'їхав у запілля. Цей момент використав ворог. Через міст на Дністрі вспіла проскочити його допомога і ворог своїм правим крилом почав протинастуць, загрожуючи запіллю обох сотень лівого крила на залізній дорозі. Польська артилерія з-за Дністра посилила бомбардування гранатами здогадних наших становищ під Дібровою, але точною ціллю цього бомбардування деякий час були окопи поляків. Через міст пробувала дальнє на цей бік переходити допомога оборонцям загроженого причілка, однаке поручник Феданків, — комендант відділу скорострілів, — вспів уже на зайнятих становищах, на залізничній лінії, устати два скоростріли: один в рові при битому шляху з Монастириськ через Комарівку — Нижнів на Станиславів під його власним доглядом, другий із скорострільною обслугою під командою бунч. Івана Гусака. В рішаючій хвилині оба скоростріли обстрілювали міст перехресним огнем. Не було тепер уже щасливця, щоб з того берега проскочив на цей беріг Дністра. А з того берега не переставало лунати перемішане грубими прохланами розлучливо-божевільне — „напшуд, бєгем!...”

Але положення на лівому крилі куреня все ще не було певне. Загрозу окрілення мусіло рятувати наступом праве крило розстрільної. Пор. Слюсарчук вислав в команду куреня, що була менш-більш у центрі за розстрільною, по лівій стороні

правого крила — гінця, Василя Мандзюка із запискою: „Нашим сотням, 8 і 9, грозить ворожий удар із-заду. Праве крило мусить прискорити атаку”

Коли вістовий Мандзюк прибіг в команду куреня, він уже не мав сили по-вояцькому зголосити дорученого йому повідомлення — вимоги коменданта 8 сотні. Знесилений, він простягнув тільки руку із запискою і, як девгій, повалився на долівку. Ледве ловлячи віддих, він за хвилину проговорив: „наступа-ти”, а ще за хвилину: „поляки за-ходе” Про решту говорила карточка і начеркнені на ній лінії, що визначували ситуацію на загроженому відтинку.

Необхідні накази були видані негайно. У бій пішла резerva куреня — 10 сотні. Незабаром на правому крилі розстрільної золунало сильне — „гурраа”, що його в цю ж мить підхопило ліве крило.

Курінь буревоем йшов на ворога. В супроводі реву гармат, і гуку від експлозій гранат, стрільці в бойовому запалі не зважали на жадну небезпеку. Під вогнем ворога вони, немов на віправах, прилягали до землі, вскачували тут і там у свіжі вибійни-ями від розриву ворожих гранат, на хвилину-две зникали в буйному збіжжі, повзли і знову буревоєне „гурраа” поривало їх вперед.

— „Хлопці, форвертс!” — кликав своїх підвладних вояків чет. Вольф, буковинський німець, що вдернував зв’язок з правим крилом куреня і в хвилину, коли його відділ під ворожим огнем зупинився, на одну мить зупинився він самий, миттю скинув зі себе блузу, закотив рукави і з револьвером в одній, а багнетом у другій руці, скочив вперед під, здавалося б, недоступний горб. — „Форвертс!” — повторив ще раз і його підкомандні стрільці, неначе загіпнотезовані, рвонули вперед за своїм очайдушним комендантом, чотовим. На самому горбі, з віддалі одного мету виринули вони з ячменю, кинули у ворожі окопи кільканадцять ручних гранат і ворожа позиція була здобута.

Але на висоті „292” і на сумежному з нею залісненому горбі, що на північ від дороги до Новосілки-Петрилова, ворог боронився завзято. Несамовитим грюкотом розриву гранат громіла ворожа артилерія, розпусливе — „бегем, напшуд марш!” гнало з нижнівського берега Дністра на міст допомогу, але пор. Феданків, хоча й сипалося на нього каміння з вибоїв від розриву гранат, безжалісно косив перебігаючих огнем скорострілів.

Ні один не перебіг!

Ворога розторошили. Ліве крило розстрільної куреня добігало до моста, аж тут від пекельної детонації здригнулась земля і залізний міст вилетів у повітря. Позбавлені одинокого, хоча й рискованого шляху відвороту, оборонці мостового причілка, панічно втікаючи, кидалися в Дністер, інші зрезигновано благали вже відомою нам згад Стрипи мольбою — „пане большевіку, даруй пан жице!”¹⁾.

Окружений у ліску, на висоті „292” пробоєвий курінь легіону, стративши поважне число свого складу убитими — піддався.

З числа кільканадцяти поранених старшин і стрільців куреня, пригадую собі чет. Осипа Фодчука, а з числа убитих — стр. Василя Будника з Келіхова, Снятинського повіту.

За блискучу перемогу куреня склав до рук коменданта, сот. Данила Бізанца, от. Гофман, комендант восьмої бригади — признання і подяку і призnanня пор. Феданкову за його відергливість на важливій позиції. Пор. Феданків прийняв також особисті gratulacii від коменданта куреня, сот. Д. Бізанца і його адьютанта, пор. П. Кривоносюка. З правдивою посвятою, загороджуючи огнем скороstrілів дорогу польським резервам на допомогу оборонцям нижнівського мостового причілка, пор. Феданків у рішаючу хвилину перехилив перемогу на бік куреня і бригади.

За цю заслугу він був представлений до відзначення золотим тризубом.

Пригадую собі, що за геройчу поставу супроти ворога був також відзначений пор. Ст. Слюсарчук, комендант восьмої сотні. Кільканадцять стрільців і підстаршин, між ними: бунч. Іван Гусак, бул. ст. дес. Роман Явдошняк, бул. ст. дес. Василь Ілашук — дістали відзначення тризубом 3 і 4 кляси.

Наша добича під Нижневом — 5 скороstrілів, 300 скриньок скороstrільних набоїв до „Шварцльозів” і багато рушничних набоїв, але, на жаль, — до німецьких рушниць.

Перед вечором курінь відійшов до Комарівки на заслужений відпочинок, а 17 червня вранці через Устя Зелене до Делієва.

¹⁾ Відомий протиукраїнський „аргумент”, що ним польські і московські дипломати впливали на хід Версальської Конференції, т. зв. Ради амбасадорів.

40 років тому

(Спогад)

Боротьба за українську державність при кінці 1919 року, прийняла важкий і трагічний вигляд.

Після тріумфального переможного походу об'єднаної української армії на Київ, наступило роз'єднання і поразки.

Понура осінь, безнастанині дощі із снігом, непрохідні болотяно-розм'яклі дороги, епідемія тифу серед війська і населення, немов доповнювали наші поразки на фронтах.

Треба було мати велику любов до свого народу і віру в перемогу його правди, щоб в тих обставинах продовжувати боротьбу. Лише такій вірі і любові слід завдячувати, що хвора на тиф армія, могла боротись і доконувати геройських вчинків.

Тому передвісники на 1920 рік не були веселі.

В листопаді 1919 р. поляки зайняли Кам'янець Подільський осідок уряду УНР, а відділи білої денікінської армії — Проскурів. Була це збиранина переважно старшин бувшої царської армії, що мріяли про золоті погони і панування під скіпетром чорного двоголового московського орла. Вправді в тому часі головчі денікінські сили десь під Гулою вже були розбиті і відступали на цілому фронті, але на Україні воюють гуляли. Саме гульня і пиятика головним чином держали вкупі цю збиранину. Про це ще й сьогодні згадують учасники твої армії в російських газетах. Чому б, зрештою не погуляти за рахунок Англії чи Франції? — говорили вони.

Автор цього спогаду був хворий на т. зв. поворотний тиф і перебував у шпиталі. Побіч примістили раненого старшину денікінської армії українця з Херсонщини Петренка.

В розмові, вже другого дня, Петренко запитався, чому українська армія відступає від анархічної денікінської збиранини, що звуться добрамію? Кожен може легко переконатись, побачивши цю армію зблиźька, чого вона варта і як довго вона зможе втриматись. Це справа не тижнів, лише днів.

Це була правда, але важко було пояснити Петренкові, що українська армія відступає перед тифом, недоїданням і холодом, а не перед денікінцями.

Як вже згадано, розмоклі дороги унеможливлювали всяку комунікацію. Військові операції обмежувались до шосейних і

залізничних шляхів. Може й тому село Пашківці на шляху Прокурів-Старокостянтинів, по якому відходили частини української армії, попало на сторінки нашої історії, як одна з темних плям того часу. Московсько-большевицькі провокатори шукали для себе опертя з боку неснідомих і карких, але активних елементів, намовляючи їх на грабежі і злочини, або бодай на пасивний спротив своїй українській владі. Ситуація того часу не дозволяла, щоб вжити належні засоби супроти ворохобників і влада воліла з ними переговорювати. Представників Пашківця приймав в своєму вагоні і з ними говорив на станції Прокурів навіть Головний Отаман С. Петлюра.

З початком січня 1920 р. поляки зайняли кам'янецький, проскурівський, ушицький, старокостянтинівський, частину літинського, лятичівського і могилівського повітів.

Під охороною військових залог і поліції, вони запровадили свою цивільну владу, що хоч і не довго там існуvalа, бо лише до червня 1920 р., проте дала себе у знаки населенню облавами, биттям, грабежами і т. д.

Пашківці пробували бути теж „нейтральними” супроти поляків, але поляки оточили село і з „нейтральними” зігнаними на широкій площі серед села „говорили” шомполами. Після того якось не було чути, щоб Пашківці від когобудь домагалися „нейтральності”

В травні 1920 р. поляки в союзі з українцями дійшли до Києва, а в червні під натиском Бульбоного, зайняті терени залишили червоним „визволителям”

Приблизно за два і пів місяця, побиті на Дністрі і Збручі та в дальших боях українськими полками, большевики відійшли на лінію Могилів-Лятичів-Олевськ. Терени між Збручем і фронтом української армії, лідлягали українській владі і там встановлено українську адміністрацію. Факт про польсько-українську згоду населення приймало без захоплення. Союз з поляками не мав популярності серед українського населення взагалі, зокрема ж на тих теренах, де недавно побували поляки.

Та не зважаючи на те, всі загально розуміли необхідність такого порозуміння, і пассленська рада помагало своїй владі в боротьбі з московським ворогом.

У вересні-жовтні було перенедено мобілізацію до армії на зайнятих теренах.

Мобілізацію переводили представники місцевої повітової влади при допомозі військових відділів і представників прифронтового комісаріату (установа того часу для організації

цивільної влади і зв'язку між військом і урядом. Прифронтовий комісар 1 Запор. див. пор. Совенко).

Автор цього спогаду як представник Прифронтового комісаріату 1-ої Запорізької дивізії, переводив мобілізацію в старокостянтинівському повіті. Відділ вояків 1 Запор. дивізії очолювали пор. Шевченко і хор. Барабаш. Прізвище представника повіту і разом коменданта (полк. Соколовський), призабулося.

Частину повіту займали поляки і не дозволяли там пере-

Гол. Отаман Симон Петлюра.

водити мобілізацію. Лише на настірливе домагання, командир батальйону капітан Камінський (?) погодився дати дозвіл під умовою, що на це погодиться теж начальник відділу постачання капітан, чи поручник, не пам'ятаю, на прізвище мабуть Криштофович. І треба було аж приїзду міністра Дмитрієва, щоб усунути перешкоди з боку поляків. Це стримало мобілізацію на добрих два тижні.

Наші вояки були озлоблені з того приводу траплялися прикрі інциденти наших козаків з польськими відділами.

При кінці жовтня мобілізовани вже були з призначених місцях, але з уваги на нестачу зброї і обмундировання, входили в частини дивізії ступнево, як тільки можна було їх озбройти.

Вкінці жовтня прифронтовий комісаріят дивізії находився в районі Волковинець при штабі дивізії.

Вістки про польсько-большевицьке перемир'я були жваво

коментовані серед старшин, але настрій в загальному був добрий. Якось не вірилося, щоб поляки могли залишити нас на призволяще. Пригадувано ролю нашого війська в боях біля Замостя (6 дивізія) і говорили, що навіть з уваги на цей момент, що в значній мірі вирішив справу битви під Варшавою, поляки не підуть на сепаратний мир. При тому бралося до уваги важке становище большевиків і намагання з їх боку осягнути мир за всяку ціну.

В тому приблизно часі появилися на фронті дивізії польські військові відділи. Говорилося, що вони мали б закривати можливий наступ большевиків на наші позиції. В дійсності, як потім показалося, вони пильнували дотримування умов перемир'я з большевиками теж на нашому відтинку фронту.

Старшина того польського відділу, з німецьким прізвищем говорив, що коли б дійшло до такого, що поляки залишать українців самих в боротьбі, то це буде зрада і злочин і за це Польщу спіткає кара.

„Не вільно цьогодні дивитися на справи очима „Огнем і мечем” Сенкевича”, — говорив. Цю розмову добре пригадую і жалую, що не пам'ятаю прізвища старшини.

Прилизно два тижні після того большевики вже вспіli перекинути на наш фронт стільки війська, що їх наступові ми не мали сил протиставитись, не зважаючи на велику жертвеність і хоробрість вояцтва. За одинадцять, чи дванадцять днів і ночей безнастannого маневрового відступу з боями, ми дійшли до Збруча в Волочиському, а 20-21 листопада 1920 року перейшли до Підволочиськ. Разом з армією в силі понад 20 тисяч, перейшли тисячі цивільних громадян за Збруч. Крім Підволочиськ, перехід відбувався теж в інших місцях, як Сатанів, Гусятин і т. д.

Чи не останнім, вже під обстрілом ворога, переїхав з Волочиського до Підволочиськ поїзд з Головним Отаманом С. Петлюрою.

Спокійний і задивлений в далечінь залишеної частини української землі Гол. Отаман, приймав звіти і останній салют улюбленої армії, що складала свою зброю на вимогу „союзника”

Вояки в багатьох випадках ламали свої рушниці і кидали на костри, мовляв, хай бодай погріються діти і жінки...

Пронизливий морозний холод листопадової ночі проймав до шпіку костей знесилених і невиспаних людей на відкритому полі біля Підволочиськ. Але це було хвилеве фізичне терпіння.

Невимовно більші терпіння спричиняв біль на гадку, що армія не може більше боронити волі свого народу...

Західній польський союзник і через зайняв історичне становище — разом з Москвою проти України.

Наслідки цього становища відомі.

В сорокріччя подій один розумний польський публіцист сказав: „Бог покарав Польщу за зраду України в 1920 році”.

Чи багато поляків так думає?

**

40 років тому на полях України полки регулярної української армії на чолі зі своїм урядом і провідником народу сл. п. Симоном Петлюрою творили бойовий фронт боротьби з московським червоним ворогом.

Ворог тоді переміг нашу армію, але не переміг народу і його прагнень до волі.

Боротьба безнастансно триває. І триватиме поки на східніх кордонах України не займуть місця нові полки регулярної армії вільної України.

— • —

Юрій Тис-Крохмалюк

ПЕРШЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ПОВСТАННЯ 1507-8 РОКУ

Перелім 15 і 16 століття приніс з собою великі зміни у світі. Лицарські бурги (замки) втратили своє домінуюче значення по причині поширення вогнепальної зброї. На їх місце здобули собі вагу міста і великі сільсько-господарські поселення. Торгівля перейшла з вимінної системи на грошеву і поширилася на далекі краї... Ці зміни вимагали нової організації держав і суспільних форм життя. Де ж можна було знайти готові зразки тих форм в історії? Тільки хіба у старовинному світі, в грецькій імперії. Так поширилися горизонти в далекій давнині, знайдено тоді не тільки господарські, але й культурні цінності, зродилася доба, яку опісля названо відродженням.

В той час велика турецька імперія осягнула нові перемоги. Турки здобули Царгород, і тим закрили перед Європою шлях до Індії й інших азійських країн, звідки від давен-давна приходили цінні товари — шовкові і металеві вироби, дороге каміння і різні харчові додатки: перець, мушкат, імбир, тощо. Засінували таким чином конечність якось оминути Туреччину і

знайти новий шлях до Індії. Морські виправи спричинилися до незвичайних географічних відкриттів і до поширення наук і знань про нашу землю. Мореплавці обпліли африканський схід, відкрили американський континент та принесли вістки про безмірні багатства нових земель.

Україна входила тоді в склад русько-литовської держави, яку наші предки уважали за свою батьківщину і за продовження княжої України-Руси. І справді в цій державній організації культурний провід був у руках українців. Бояри і князі мали визначні державні пости, урядова мова була українська. На жаль, великі області України були постійно нищені татарами-ми нападами; турки вирішили в той час не здобувати Європи шляхом через Балкани і дунайським шляхом, а наперед знищити і змусулманити Україну. Європейські держави з полегшюю прийняли це відтяження. Не бачучи безпосередньої загрози зі сходу, вони звернули свою увагу на нововідкриті краї Африки і Америки, залишаючи Україну її власній долі.

В той час, коли Русь-Україна і Литва стояли у постійних воєнних походах проти татар, Польща і Москва могли спокійно скріплювати свої сили і вигадувати пляни, як загарбати напівпорожні простори України. Польща здобувала чимраз більші впливи в русько-литовській державі, а Москва тимчасом проголосила себе нащадком усіх „руських” земель на чолі з царем — „государем всієї Руси”

З уваги на ці небезпеки, українські князі і бояри часто з особистих матеріальних інтересів заломлювалися, не ставили опору і йшли на співпрацю з ворогами.

Одні спомагали польську політику, інші (головно північно-українські бояри) йшли під владу московського „государя”, а всі разом, скоріше чи пізніше, загублювали українські традиції і забували своїх предків, мову, історію.

Але знайшлися ще чесні шляхетні люди, які створили т. зв. „руську партію” на чолі з князем Михайлом Глинським, яка стала опорою української політичної самостійної думки. У їхніх намірах було відновити княжу державу, хоча б і силою, повстанням, чи війною. І до такого виступу вони готовилися.

Князь Михайло Глинський був лицарем шляхетним, людиною великих талантів, знавцем воєнного діла і гуманної вдачі.

Молоді роки Глинський перевів на науках на заході Європи. Там він визначився своїм характером і знанням і кілька років перебував біля цісаря Максиміліяна і саксонського кур-

фюрста Альбрехта. Бував у війнах в Італії і Еспанії і взагалі був особистістю відомою і ціненою в Європі.

Згодом Глинський став маршалком двору великого князя литовського і польського короля Олександра. На цьому пості князь підтримував своїх земляків, давав їм важливі посади і взагалі впливові пости в державі. Ця політика викликала ворожість поляків до Глинського. Його оскаржували перед Олександром, але безуспішно. В 1505 р. Олександр захворів і помер, а новим королем вибрано Жигмонда, який поставився до Глинського зразу вороже. Двірські інтриганти пустили слітню начебто Глинський отруїв короля, а Жигмонд потвердив, що князь „своїми чарами” зігнав його попередника з цього світу.

Позиція Глинського була захищена, а з тим і руська партія опинилася в небезпеці. Та мабуть ціла акція поляків проти Глинського мала свої причини в тому, що для них зріст впливів руської партії ставав перешкодою в здійсненні агресивних плянів щодо України.

Українські патріоти, князі і бояри, прихильники Глинського, знайшлися в критично-виришній ситуації. Треба було діяти негайно, рішитися на збройний чин, або цілу конспірацію визнати невдачною. Тому вони рішилися на повстання. Треба було поширити акцію серед інших бояр, здобути прихильність народу, порозумітися з сусідніми державами.

1507 року в Польщі і Литві поширилася вістка, що Глинський „бив чолом” перед татарами, намовляючи їх на спільну акцію проти короля. Глинському вдалося забезпечити себе з цього фронту, хоч татарам цілком не була на руку українська держава; велися теж переговори з Москвою, бо несподівано московські війська з'явилися над литовською границею.

Про все це довідалася Польща і Литва і збройне повстання треба було приспішити, хоч не стало часу його як слід підготовити. Силою обставин „Руська партія” знайшлася в такій ситуації, що головним чинником успіху повстання були москалі і татари. Більшість української шляхти не взяла участі по стороні Глинського. Дехто поставився байдуже, мовляв, моя хата з краю, інші відкрито станули по стороні Литви і Польщі.

В лютому 1507 року Глинський рушив зі своїми відділами проти польської шляхти. Повстанці очистили Турівщину, здобули чимало міст, інші відкрили свої брами, вітаючи Глинського як переможця і відновителя української держави. Майже ціла Київщина станула по стороні Глинського, а в Кисві відкрито говорили, що місто стало столицею відновленої держави.

Пізньою весною поляки і литовці згуртували потужні військові сили і рушили проти Глинського. Це був момент, щоб союзники, на яких покладався Глинський, рушили на противника, взявши його в три вогні. І саме тут наступила невдача. Московські війська пішли не на терен боїв, а на Смоленськ, щоб захопити це місто, яке вже давно готовилися забрати собі, а татари взагалі не рушилися. Теж українські князі і бояри, на яких надіявся Глинський, не прилучилися до повстання, а станили по стороні Польщі і Литви. Тільки Остафій Дашкович, який діяв десь в українських степах і організував цю боєву силу, яка пізніше стала славним військом запорозьким, приступив до повстання із своїми відділами.

В квітні наблизилися польські війська під командою воєводи Фірлея і литовські — під проводом гетьмана князя Константина Острозького. Глинський у той час облягав Мінськ. Бачучи величезну перевагу ворога, він відступив від облоги і долучився до „союзних” московських військ, що стояли під Оршою. В липні 1508 року поляки і литовці наскочили на москалів і побили їх та змусили до відступу. Глинський перейшов за Дніпро, а москвина підписали з поляками мирну згоду. На цьому покінчилося повстання Глинського.

Дальша його доля була незавидна. За намовою Москви Глинський з боярами-повстанцями переїхав на московську територію. Там, після кількох років перебування, його ув'язнили за „зраду” і засудили на смерть. Смертного засуду не виконали мабуть тому, що йому на оборону виступив цісар Максиміліян, який пильно слідкував за долею свого улюблена лицаря.

Глинського випустили з московської в'язниці аж у 1527 р., але скоро знову ув'язнили. Він помер в 1534 році.

Коли ми нині згадуємо ті давні замрячені далекими століттями часи, то саме тому, щоб виявити помилки, які часто траплялися в нашій історії, та виявляють велику подібність до подій нашого 20-го століття. Саме у важких обставинах, спричинених чи то недостатньою підготовкою, чи то перевагою ворожих сил, ми були змушені шукати союзника, яким часто була Москва. І завжди цей союзник не додержував умов, зраджував, або й діяв проти України. Ми були змущувані договорюватися з сусідами, які були зацікавлені не в нашій перемозі, а навпаки — в тому, щоб української держави взагалі небуло. Врешті наукою — ще одною — нашої історії є велика правда, що зasadничою базою волі і незалежності є не союзник, а влас-

ний народ, не чужа, а власна сила. Не тільки наша, але теж все-світня історія навчає, що слабший завжди стає жертвою сильніших, які потраплять договоритися, щоб жертву розділити поміж себе, усунути непотрібний і небезпечний фермент і зліквідувати небезпеку. Таким прикладом з чужої історії, близької до нас територіально, може бути трагедія польської „Армії Красової”, яка виявила себе москалям, як нібито союзникам. У висліді москалі цих „союзників” запротили у тюрми, подібно як вчинили з Глинським 450 років тому. Другою науковою для нас є наша хронічна непідготованість до рішальної дії. Бояри часів князя Глинського були байдужі до ідеї власної держави, так само, як чимало земляків до чину гетьмана Мазепи, чи до відновлення держави в 1918 році.

Якесь прокляття нерішучості і слабости тяжить над нами не від сьогодні. І тому, складаючи пошану національному зризові 1507-8 років, хочемо згадати хоч би декілька імен і родів тих героїчних земляків, які пожертвували вигодами і привілеями чужого короля, та збройно станули на захист відновлення своєї держави.

Це княжі і боярські роди Друцьких, Одинцевичів, Жижемських, Козловських, Дрожджів, Хребтовичів, Ходкевичів. Ці славні роди або вимерли, або їхні нащадки стали на службу чужинцям і прикрашують історію не України, а Польщі, або Москви.

Але історія має свій сенс. Повстання князя Михайла Глинського, хоч базоване на помилках і невдачах, все таки, як усякий чин в історії, мало свої наслідки. На ньому вчилися нащадки, з нього робили внески ті невідомі князі і бояри, які не завагалися піти у дикі поля і покласти підвалини під майбутню, незвичайної ваги історичну силу: Славне Військо Запорозьке.

— • —

Не оплескують

В Нью-Йорку, панове, на імпрезах люди перестали плескати. Кажу це прямо, відверто, чесно — не плещуть. Звичайно, два-три ляпаси пронесеться залею, хтось спереду крикне на все горло „браво-бравіссімо!” — але ціла заля, мов би сонних порошків спожила, спокійнісінька. Не плеще, не кричить... Не рветься із стільців у захваті...

Мабуть, подумаете, або скажете:

Ото нью-йоркська публіка згедзилася, розлінивилася! Ото яка невдячна! Їй на імпрезах співають, в бубни і саксофони б'ють та трублять, їй там фортепіянять — а вона, мов нерви повтрачала, мовчить, не реагує...

Спішу заступитися. Спішу обороняти нашу метрополію. Вона хороша. Вона, у більшості, в суботу і неділю, дає святий спочинок телевізії, не лакомиться тисяччию рекламам бродвейських. А йде... Йде на рідну, розреклямовану імпрезу. Щоб там хоч трішки відсвіжитися, відпружитися, відпочити... А ми її, замість відсвіження, тортуруємо. Тортуруємо і четвертуємо.

Прикладів? Ось один.

Якось Нью-Йорк підготував і розреклямував імпрезу під назвою „Наша Полтава” Втягнули до імпрези відомих мистців, менше відомих та два-три правдивих, з ласки Божої, артисти. З відомих був там бас та фортепіян, з менше відомих „риб” був я. І врешті, естрадний дріб’язок... Стало мистецтво стягатися за сцену... По гардеробах.

Спершу — дріб’язок... Ось за кулісами найраніше з'явилася співачка. Вона мала чарівний голос, але не вміла зі сцени посміхатися і ніколи не одягала розкішних, дорогих суконок. Тому лищалася завжди у категорії сіренъких, маловідомих. Потім прийшли середні величини: я, гуморист, та два поважні громадяни.

І врешті — артистичні шишки...

Вже стрілка до початку зближається... Вже час минає, а імпреза ще не готова... Публіка вигукує... Ногами по підлозі дає про себе знати... А завіса, мов заворожена, не підіймається. Бо...

На сцені відповідальний за „Полтаву” ліпить програму.

Обходить всіх. Питає. Мовляв, яку кількість свого надхнення ви будете зі сцени викладати? І як надхнення те хоча приблизно називається?

— Я, — каже бас, — співаю арію польського посла з опери „Вогні варшавські” Але не всю арію. Дещо, занадто оперове, вилучаю. А далі виконую бразілійське танго „Ча-ча-ча”.

— Панове, майте хоч жменьку совісти! — за голову береться відповідальний. — Та це ж вечір про „Полтаву”, а ви „Ча-ча-ча”, „Кукарачча”.

Та відомий бас лише зиркнув злегенька, мов би сказав: „Не вигідно — я можу із своїм голосом негайно зникнути” — і керівництво, як води у рот набрало, вмовкло...

Черга до піяніста. Мовляв, які небесні звуки полинуть з фортепіано на честь „Полтави”?

— Шопен піде найперше. Похоронний марш. Тоді Бела Барток — два етюди та попурі з ковбойських пісень в моїй обробці.

— Похоронний марш... Ковбойське попурі... Та це ж на честь „Полтави” Щось українського давайте.

— Нащо вам українського, — відрубав піяніст. — Я український, з Полтави — і досить вам. А гратиму, чим під цю пору збагатилася моя душа...

А тут ще нове горе, нова напасть!

Завіса ось-ось підійметься, а за сценою — справжній багдадський ярмарок. Рідні насунуло — сила-силенна. Єй-бо, зібралися рідні до шостого коліна... Шепочутися із басом, секретничають із піяністом...

— Опрацьовують порядок наступу, — каже електрик. — Видать, домовлюються, як і коли виносити коші із квітами.

— Ні, — заперечує сторож залі, — квітів не буде. Сьогодні іде наступ на аплодисменти. Уся фамілія порозсідалася на перших лавах і буде, певно, бити браво. Бас і піяніст озбройлися, як кажуть, до зубів грімкими аплодисментами. Сторож не помилився.

Стали виступати перші виконавці, дріб'язок — так і помітно, що в них або нема рідні на залі, або попалася рідня напрочуд совісна. Бо ніяких запоморочливих оплесків не чути... Люди поплssкають нормально і перестануть.

А вийшов бас і проспівав арію польського посла — матінко моя рідна! — перші ряди від захвату просто пошаліли. Вся

авдиторія вже давно стишилася, а три-чотири фамілійні патріоти просто таки горла надривають...

— Браво!

— Бравіссімо!

Скінчив „Ча-ча-ча”:

— Браво!

— Бравіссімо!

— Бриліянтіссімо!!

Бас виходить три рази рідні вклонитися і на те „бриліянтіссімо” — бух! — арію з оперетки „Циганська любов” та пісню з „Оклагоми” викаблучує...

Знову заля поплескала тактовно — і вмовкла. А перший ряд в екстазі! Луплять долонями, немов дошками.

Бас тепер хоче дати ще один наддаток — якийсь шматок з опери „Життя за царя” Глінки. Але відповіdalьний за імпрезу спохватився, забіг у кут і завісу перед самим носом „бравіссімо” замкнув. Глядачі були врятовані...

Але... на зміну басові примостили спереду фортепіян.

Піяніст виходить з дружиною із гардероби.. Сам сідає до фортепіяну. А жіночка його шнурки від завіси цупко в руках тримає... Тримає і посміхається, мов попереджує, що так легко перед її любимим мужем завіса не опуститься.

Відступав на фортепіяні „Похоронний марш”, етюди Бартока і в'язанку ковбойську. І три наддатки. Й не думає зі сцени вибиратися. Родина спереду кричить: „Ще, ще просимо!”, „біс”, а дружина за сценою завісу не пускає.

А публіка мовчить, на твердих стільцях нервується... Вже дехто куняє, де-де хтось позіхає... Бо вже імпреза на честь „Полтави” тягнеться майже три години.

Відповіdalьний за імпрезу від злости не знає, де подітися. Біжить, щоб завісу опустити... А дружина піяніста йому назустріч... Та в атаку!

— Не псуйте, — кричить вона, — моєму мужеві сольовий номер!

— Та це ж, — благає відповіdalьний, — не його концерт. Він восьму нудоту вигрюкує на фортепіяні! Вже ж пізній час. Публіка вже позіхає! А в мене ще чотири нормальних виконавців і один гумориста на програмі. Дайте завісу!

— Як я отут умру — тоді ви моєму мужеві дасте завісу. Лише переступивши через мій труп, потягнете шнурок. В нього ще запляновано „на біс” програти „Баркаролю”, „Румунське скерцо”, „Індійську пісню” і сценку з „Дантового пекла”.

Відповіdal'nyi до мене за порадою. Мовляв, хоч я і гуморист, і несерйозний, і паяц, а мушу порадити йому. Як припинити цю фортеplянову какофонію?

— Пошліть, — кажу, — поліцая до перших крісел. Нехай він вгамує патиком родину.

— Не можна.

— Тоді, — кажу, — може піяніста якось витягти зі сцени. І тримати.

— Коли ж він хитрий. За сценою не появиться. Вклоняється рідні і знову по клавішах пилиє.

Тоді ми — до електрика. Питаємо, чи на сцені, у підлозі нема таких дверцят, які б можна відкрити. Думаємо, ану ж відкриємо, щоб піяніст крізь отвір під землю провалився.

Нема дверцят. Пропало.

Відповіdal'nyi до мене руки в блгаанні зводить:

— Рятуй, — каже, — бо буде катастрофа. Люди розходяться. Вже тягнеться концерт три і пів години. Іди до жінки піяніста і відбери від неї за всяку ціну шнур. І спусти завісу. Іди, може вона тебе, молодшого, послухає.

Я боязко підходжу...

— Пані, — благаю, — дайте мені шнур. Я дам завісу. Бо ваш муж буде наддатки без кінця гатити.

А вона:

— Іди від мене, бо шнуром по голові огрію. Дивись, який знайшовся?! Хоче мистецьке кермо у руки взяти. Не дам. Умру, не дам. Іди, читай за сценою свої варіятські гуморески, а до керма не прися. Мій муж, — каже, — уже півроку, як не грав до публіки — то хай хоч виграється вволю.

— Та він же ваш укоханий, — кричу, — грає п'ятдесят і дві хвилини.

— Він грає п'ятдесят і дві хвилини — а ти, як маєш вуха музикальні, слухай. Чи може тобі слон на вухо наступив і ти у музиці ні бе, ні ме, ні кукуріку? Як той дикун.

— Пані, — пробую соромити її, — публіка стомилася. Вже не аплодує.

— Що ти глухий тетеря?! Не чуєш, як спереду б'ють у длоні?

— Та, — кажу, — то ваші дві тітки і рідний брат. Ваші родичі.

— Ну нехай і родичі, — відбивається вона. — Виходить, вони розуміються на музиці. Виходить, маю родичів інтелігент-

них. А в тебе, мабуть, родичі не музикою тішаться, а галушками й варениками з картоплею і цибулиною.

Я їй слово, вона — два. Я їй двадцять слів — вона нічого. Мовчить і шнур від завіси за вбрання ховає. Врешті вона сумирніша...

— Тихо! — мене спиняє. — Тихо. Послухай, як муж „Дантове пекло“ виграє. Послухай.

— Нема коли вже слухати, — кажу. — Те „Пекло“ можна грati не руками, а ногами. Таке воно гримливе. А он дивиться крізь щілину на залю... Дивіться. Он хтось збоку навіть спересердя плаче.

— То не від музики жінка розплакалася. Вона, я чула, гаманець згубила... Чи хтось у неї вкрав. А ви на фортепіано звертаєте. Відійдіть подалі від шнура!

Я відійшов. Прийшов електрик. Нічого не помогло. Тримала завісу відкритою до того часу, поки муж уволосувався.

А це вже приближалося до півночі. А ще два виступи лишилося демонструвати.

Я — з гуморескою і співачка з Вагнером, з „Трістаном та Ізольдою“

Я ще встиг гумореску продеклямувати... Але вклонитися до залі вже не міг. Відповіdalnyий за імпрезу вмить ока завісу опустив.

— Відчиніть! Я протестую! — кричу — Я хочу вклонитися.

— Нема дурних, — він мені відповідає. — Відчини тобі завісу і ти почнеш наддатками людей четвертувати. Он що з кишени проглядає?! Інша гумореска? Наддаток?

— Ні, — клянуся, — то програма вечора. Присяйбі, правда. Я не буду наддатків деклямувати. В мене нема родичів у залі... І ніхто не кричить „браво!“ Відкрийте!

Не відчинив завіси. Я по-темному публіці вклонявся.

Ну, а вже співачка Вагнера таки не проспівала. Сторож повідомив, що залю найняли до дванадцятої години ночі. Час уже пройшов і всі мусять хоч-не-хоч із залі вибиратися.

Відповіdalnyий до нього з просьбою:

— Дай, голубчику, полтавський вечір закінчти. Дай „Трістана та Ізольду“ проспівати.

А сторож:

— Докінчуйте „Ізольду“ на вулиці. Я маю, — і трясе мітлою, — свою Ізольду. І мушу замітати. Вибирайтесь...

Оце вам один приклад. А їх в Нью-Йорку, як почислити, багатенько. Тепер ви знаєте, чому люди в нашій метрополії, на імпрезах сидять тихенько... Не рухаються, не реагують... Бояться, щоб їх наддатками не мордували. „Бісів”, „Бравіссімо” бояться.

І не плещуть.

— • —

„ЯВОРІВСЬКИЙ РЕШЕТНИК”

(Уривок з п'еси)

Подія відбувається в перших днях листопадових боїв за Львів, 1918 року.

В мешканні пані Павлової, в кухні. Клониться додолу листопадовий день. Десять горить великий пожар, на білих фіранках блимають криваві п'ятна. Зовсім близько, ніби за стіною, стукоче кулемет.

На т. зв. складаному ліжку лежить Михасько, прикритий коцом, з блідим обличчям і з білою перев'язкою на голові. Часдо-часу тихо застогне. Коло постелі — стіл, на столі коптить нафтова лямпа, і стоїть миска з водою. Пані Павлова і Сташка заходяться коло раненого, зняли перев'язку, кладуть йому холодний обклад. Роман, в однострою гімназиста, стоїть з боку, асистує. Палій, не роздягнувшись з військового плаща, з крісом поміж колінами, сидить на другому кінці столу, „уплітає” щось з тарілки.

Михасько застогнав голосніше...

Роман: Обережно!

Сташка: Ти мене не вчи! Сама знаю, як робиться перев'язку.

Павлова: Ой, ти, малпо погана, сердя не масш!

Сташка: Хай би був не пхався, куди не треба. Подай сухий рушник!

Павлова: Так його скарали, лотри собачі! Не люди, а звірі. Стріляти в таку бідну дитину, сироту без тата, без мами... А де ж тая кулька, добули, чи сама вийшла наверх?

Роман: Ні, прошу пані, куля вдарила об мур, відбилася, і зраница Михаська в голову. В останній хвилині, коли вже добігав до Політехніки! Та ще мав настільки сили й притомності, що передав нашим вістку.

Павлова: Ой, бідна дитина!... Здається, заснув.

Роман: Готово?

Сташка: Так ест!

Роман: Палій! Відпровадити арештовану!

Палій: Так є, пане старший.

Встає досить лініво, обмахнув рота рукавом, відпровадив Сташку до сусідньої кімнати, замикає за нею двері. Сам стас, з крісом при нозі, коло дверей... Пережовує рештки страви...

Павлова: (З слізами в очах). Що ж ви з нею зробите?

Роман: (не дивлячись їй увічі). Не знаю, прошу пані... Прийде комендант, то скаже. Ми знайшли зброю в пивниці, а переворування зброї заборонене військовою владою.

Павлова: Казала ж я її, просила на милість Божу — забирайся мені з хати з отою заразою! Де ж там, не послухала, дівка, з хати потягла мішок до пивниці. Ох, якби так жив небіжчик тато, дав би він їй зброю, що тиждень не сіла б...

Палій: Зробиться, прошу пані, і без тата.

Роман: (гостро). А ти мовчи!

Хтось твердо поступав до дверей, одночасно двері відчинились, і до кухні входить поручник Волянський, в австрійському однострої, з відзнаками УСС. Людина середніх років, з „професорським виглядом”, короткозорий, на носі цвікер. В руці — паличка з „кулькою”, трохи налягає на праву ногу.

Поручник: Добрий вечір. Мені сказали, що тут лежить ранений цивіліст, прошу я вас?

Роман: (витягнувся наструнко). Так є, прошу пана професора.

Поручник: (приглядається йому дуже зблизька). О, то ти, Навроцький? А то що за порядки? Ти чому не зголосився до своєї сотні?

Роман: Пане поручнику, голошу слухняно, ми принесли сюди раненого і я на хвильку затримався на кватирі. Це мое колишнє мешкання...

Павлова: (низько кланяючись). Цалую руці, пана професора. То вже я винна, то через мене. Я хотіла трошки їх обігріти, та й підгодувати, дала їм чисту білизну, щоб перебралися...

Поручник: О, то ви, добродзейко. А це ваш субльокатор, що?

Павлова: Так, прошу пана професора. Бідна дитина — три дні не їла, не спала, поневірялася надворі...

Поручник: Називається — трудно, прошу я вас. Воювати, то не кічку грати на Погулянці, що, Навроцький?

Роман: Так є, пане поручнику.

Поручник: Ну, то файно, коли так.

Павлова: То пан професор також на войні?

Поручник: А так. До полуудня ще писав цваери тим урвителям, а пополудні — фергатерунг! — і на фронт!

Павлова: А може кавці свіженької?...

Поручник: А то не зашкодило б, прошу я вас. Ляшня заовоюала Кадецьку вулицю та й відрізала від мене жінку і провіянтуру... Ну, а ти, Навроцький, ти мені списався. З сінусами-козінусами не дуже даеш собі раду, але там, під Політехнікою, ти списався. Зоріентувався в сам час і врятував загрожену ситуацію.

Роман: Пане поручнику, це не моя заслуга...

Павлова: Прошу кавці, пане професоре. Свіжа, тепленька.

Поручник: О, дякую. Перша кляса! Умм!.. Ага, це той цивіліст. Ну, як він там виглядає?

Роман: Лікар сказав, що за два-три дні прийде до себе.

Поручник: (нахилився над постіллю). Спить?

Роман: Так є, пане поручнику.

Поручник: А він хто? Гоцул?

Роман: Ні, це хлопчина з нашого села, де мій батько є парохом. З Яворівщини.

Поручник: Ага, з Сворова. Ну, то файно, коли так.

Павлова: Бідна дитина, прийшов до Львова продавати си-та-решета, та й мусів якраз трафити на войну!

Поручник: А так воно буває, один у полі гине, другий повертає... (Аж тепер, ніби крізь мряку, помітив Палія коло дверей). А там хто маячить?

Палій: Стрілець Палій, пане поручнику!

Роман: Ми удвох стояли на тому відтинку коло городу святого Юра.

Поручник: Ага, ага... (підходить зовсім близько до Палія). А ти хто, гоцул?

Палій: Ні, бурсак.

Поручник: Бодай тебе дондер свиснув! Та ж це той самий Палій, якого викидали з Головної, а потім з Філії!

Палій: Так є, пане поручнику! Але з Філії мене два рази викидали...

Поручник: Не шкодить. На теологію будеш сам раз пасувати... Хоч — пардон, прошу я вас: на теологів не можна сказати кривого слова: з них знамениті кур'ери. Стравай, Шалію,

бодай тебе дондер свиснув: та ж ти був москвофілом, і тепер воюєш за Україну?..

Палій: Давно був, пане поручнику. Plusquamperfectum.

Поручник: Ага. Ну, то файно, коли так. Дякую вам, добродзейко, за кавцю. Знакомита!

Павлова: На здоров'ячко пана професора!

Поручник проходжується по кухні, ніби в клясі, під час викладу, постукуючи до підлоги паличкою. Говорить ніби доприсутніх, ніби сам до себе:

Поручник: То є так, прошу я вас: якби то була нормальна війна, нормальна армія і нормальний порядок, то я повинен би піднести вам рангу, зробити вас, принаймні, якими вістунами, і службовою дорогою представити до відзначення. Але тому, що ще немає армії, нема вищої військової влади, і нема відзначень, еrgo, я сам складаю вам, дорогі батари, подяку і похвалу за відвагу, за притомність ума, прошу я вас, за швидку орієнтацію і заалярмування в пору залоги Політехніки про загрожуючу їй небезпеку! (Потискає хлопцям руки). Гратуллю! Як буде Україна, то вона вам того не забуде.

Палій: (покашлює). Кхм...

Поручник: Сідай, дурню! Ти гадаєш — не буде?

Палій: Буде, пане професоре, але...

Поручник: Але що?

Палій: Та хай Навроцький скаже.

Роман: Панс професоре, голошу слухняно...

Поручник: Гов, чекай! Або кажіть мені професор, або поручник!

Роман: Пане поручнику, голошу слухняно, що це не наша виключна заслуга... Тобто — трохи наша, трохи не наша. Це той хлопчина, що тут лежить, побіг з вісткою від нас і заалярмував залогу Політехніки. І був при тому ранений!

Поручник: (в задумі, постукує паличкою). Гм... Так... Ну, то він, виходить, герой, прошу я вас, той малий решетник?.. Сам побіг, чи ви його післали?

Палій: Ніби... сам вирвався.

Роман: Ми не хотіли його пустити!

Павлова: I весь свій маєток загубила бідна дитина. Пропали його сита-решета!

Поручник: Добродзейочко дорога, тут справа не в ситах-решетах, за ті решета можна йому заплатити, якби на те пішло...

В тій хвилині Михасько засустився на постелі, застогнав, ніби пробує щесь сказати. Пані Павлова і Роман припали до нього.

Павлова: Щось белемонить з гарячки. А лиця вогнем горят!

Роман: Пане поручнику, він каже, що не хоче...

Поручник: Чого?

Роман: Не хоче грошей за решета.

Поручник: То може чогось іншого хоче?

Михасько: (увесь в жарі, піднімає голову). Як подужаю — хочу воювати за Україну! (голова його паде на подушку).

Поручник: (тихим голосом). А... ну, то файнно, коли так.

Всі замовкли. Пані Павлова обтерла хвартухом слезу...

Ів. Керницький

— • ● • —

Інж. Маріян Святослав Юзич

НОЧАТОК І ЗРІСТ АСТРОНАВТИКИ

Де і коли це все почалося? Відповідь на так поставлене питання сподіваємось знайти в перегляді історичних фактів.

Вже в часах Вавилону заінтересування сяючими зірками на небі було не мале.

З великою терпеливістю мудреці тих часів слідкували за рухами небесних тіл і пояснювали їхнє існування тогочасною науковою релігією. В добі старинної Греції знаходимо період глибокого міркування та гарячих дискусій над проблемами конфігурації всесвіту.

І так Гераклід з Понту твердив, що Меркурій та Венера кружляють довкруги сонця, хоч він помилково думав, що сонце обертається довкруги землі. В дійсності вже в 280 році перед Христом, Арістарх з Самос говорив про сонячну систему в розумінні Коперника. Його думку відкинув Арістотель, який твердив, що земля таки є осередком всесвіту. Такі погляди задержалися аж до появи праць Коперника, Кеплера та Галілея.

У своїй праці над сонячною системою Коперник ствердив, що сонце займає центральну позицію, а довкруги ней кружляють планети. Кеплер на підставі дослідів, пов'язаних з обсерваціями Марса, оформив три закони, знані досі під його ім'ям.

Коперник і Кеплер продемонстрували існування законів природи, що стали підставою для вияснення рухів небесних тіл сонячної системи, а їх математичне оформлення є основою сьогоднішньої теоретичної механіки всесвіту. Галілей при помочі свого телескопу, перевів цілий ряд обserвацій різних планет і прийшов до висновку, що ці планети схожі до нашої землі. Тут зроджуються перші думки і концепції, базовані не на фантазії, а на вже доказаних і відомих фізичних фактах про можливості міжпланетарних контактів. Проте остаточне устійнення міркувань ще довший час перебувало в тіні фантазій популярних творів різних авторів, як, наприклад, відомого твору „З землі на місяць” Юлія Верна.

З початком 20 століття появляються перші піонери-теоретики подорожі у всесвіт. До них, між іншими, належали Зьолковський, проф. Герман Оберт, д-р Роберт Годдард і ін.

В тому часі проф. Оберт проголосує перші теоретично-математичні дані про можливість міжпланетарної комунікації за посередництвом ракет. Таким чином фантазіям прийшов кінець. Під проводом знаних поважних науковців заінновують такі товариства, як „Verein für Raumshiffahrt” у Німеччині, „American Rocket Society” в США та „British Interplanetary” в Англії.

Треба підкреслити, що в силу склавшихся обставин, першінні члени і їх ученики т-ва „Verein für Raumshiffahrt” відіграли важливу роль в збудуванні перших балістичних ракет та першого сателіта західнього світу.

Стільки до історії астронавтики.

А тепер дещо про засоби реалізації міжпланетарної комунікації, про рушійну силу та вози.

Рушії, вживані для цілей астронавтики — це високо якісні ракети. Історія ракет досить цікава і екзотична. Винахід ракет приписують китайцям, подібно — вживання ракет як зброї, мало місце на азійському континенті. Перші згадки про ракети на європейському континенті датуються 15-им століттям, їх призначення — зброя. Наприклад, в 1806 р. Бельгія, а в 1807 році Копенгаген були знищені обстрілом ракет. Через брак відповідного пального та з розвитком артилерії, ракети пішли в забуття і їх роля зброї тоді закінчилася. Проте невдовзі появляються нові думки, щоб ракети використати для міжпланетарних зв'язків.

Прийшла 2-га світова війна і разом з нею „нова зброя”.

В 1944 р. світ довідався про існування V-2. Знова пішла мо-

ва про ракети, але тим разом не про ракети-зброю, а ракети рушії — носії зброї.

Неправдоподібне стало дійсністю. V-2 була ділом рук і мозку німецьких вчених. На жаль, не бажання нових відкритий і винаходів для добра людини породили V-2, лише бажання перемоги у війні для загарбання чужих земель і панування над іншими народами.

Почались гарячкові перегони в ділянці досконалення V-2 і нових відкритий на полю ракетознавства.

Максимальна швидкість ракети V-2 виносила 1 милью на секунду. Сьогодні цю швидкість полищено далеко позаду.

Ефективність ракети залежна в значній мірі від якості пального. Тому ще й зараз науковці шукають за кращим потінним матеріалом.

Новий період у розвитку ракет пов'язаний з „Інтернаціональним Геофізичним Роком (IGY). У 1955 р. президент Айзенгауер проголосив, що США, як свій вклад до IGY приготовляють висадку в орбіту довкруги землі одного або більше земних сателітів. Це був початок проекту „Вангард”. Щоб плян виконати, треба побудувати таку ракетну систему, яка висадила б сателіта на висоту 300 миль і надала йому орбітальну швидкість 18,000 миль на годину.

У проекті „Вангард” така ракетна система мала складатися з 3 ступенів.

Майже рівночасно у дослідно-науковому осередку армії США, працювали над подібним проектом, т. зв. „Проект Орбітер”. Пізніше він розвинувся в т. зв. серію „Експльорер”.

Для цілей свого проекту, армія запляниувала збудувати 4 ступеневу ракетну систему, в якій ракета „Jupiter-C” була пов'язана з першим ступенем.

Виглядало, що все добре заплановано, однаке результат осягнено щойно пізніше.

4 жовтня 1957 р. наша планета дісталася свого першого штучного сателіта під назвою „Спутнік”, випущеного з баз СССР.

Пізніше, завдяки проектові армії США під проводом добре відомого проф. Вернера фон Бравна (головна особа в збудуванню V-2) праця західнього світу теж увінчалася успіхом. В орбіті довкола землі появився сателіт „Експльорер I”. Дальші спроби і удосконалення збільшили число сателітів.

Зараз технологічно астронавтика знаходиться на порозі до своєї цілі — опанування просторів всесвіту.

Людський геній, людська уява працюють дальше і зроджу-

ють такі проекти, як вистріл ракети на Марс (перші спроби відбулися з початком 1959 року) та спроби висадити штучного супутника в орбіту довкруги місяця.

В парі з тим іде гарячкова праця у напрямі вислання людини в простір.

Відбуваються експерименти з звірятами по лінії біології. У США вживають до цього головно мавп, в ССР пісів, мабуть завдяки дослідам з псами відомого фізіолога Павлова.

Літом 1959 р. в США успішно вистрілено і повернено на землю в простори живих подорожніх мавпенят — Ейбел і Бейкер.

Коли ж полетить туди людина? Докладно не відомо, але напевно аж тоді, коли шанси повороту на землю будуть такі високі, що риск повороту на землю дійде до мінімуму. Для цього треба знайти відповіді на ряд питань техніки, біології і медицини та психології.

В США після суворих оглядін вибрано перших кандидатів на астронавтів. Один з них невдовзі стане першим пасажиром орбітального літака Х-15, щоб податись у передсінок всесвіту, — в орбіту довкола землі.

Теоретичні пляни експедиції на місяць та на Марс вже випрацьовані, але їх здійснення залежить від успішного розв'язання технологічних проблем ракет-рушіїв та конструкції носіїв, пристосованих до довготривалої подорожі в просторах.

До найцікавіших питань мабуть належатиме питання, що спонукує людей мандрувати у всесвіт? Цікавість? Бажання пригод? Чи може безмежне бажання знайти в просторах таємницю існування?

Відповідь на поставлені питання залишаю читачеві. Мені приходиться підкреслити, що мадрівка в просторі пов'язана з великими небезпеками. Психологія, фізіологія та біологічна структура людини пристосовані до життя на землі. Фізичні та хемічні чинники, що існують на поверхні землі, уможливлюють наше існування тут. Ці чинники можуть бути іншими на інших планетах, отже непридатними для життя людини. Таким чином людина стала б добровільним в'язнем подорожньої машини-ракети, побудованої згідно з вимогами життєвих обставин на землі...

Можливо, що невідомі сили еволюції змінять колись людину, відповідно до нових обставин, але це питання далекого майбутнього на землі...

Куди йде світ

ПОГЛЯД НА МІЖНАРОДНІ ПОДІЇ В ПЕРІОДУ ІНВАДЕЦІЇ 1959 Р.

В часі, коли статтю написано і видрукувано, сталися дальші події на шляху „апізменту” в користь Москви.

Постійний шантаж, погрози і провокації Москви — Берлін, Тібет, Індія, Ліяос і т. д., приводять кожночасно до таких, чи інших поступок Західу в користь Москви. Цьому в значній мірі пособляє т. зв. обмін культурними і господарськими показами. Москва таким чином таки добилася візити Хрушчова в США і през. Айзенгауера в Москві.

В нас немає сумніву, що всі ці візити, це тільки посилення Москвою інша форма холодної війни, що у висліді жала б довести до повної московської перемоги над західним світом.

На цей момент слушно звертає увагу автор статті і в тому її властива вартість, помінувши це, що деякі подані в ній події і факти можуть бути передавненими і мало актуальними після виходу друком „Альманаху”.

Редакція „Альманаху”

„Сі віс пацем, — лара беллюм!” (хочеш миру — готовся до війни) — такою була засада політиків римської імперії в часах її могутності. Її згодом змодифікували й заступили кличем „Панем ет цірконзес!” (хліба й ігрищ), а славних полководців почали більше манити розввати в квітучому Римі, як сезигоди походів прости варварів. Це був початок кінця розбагатілої пастури, яка швидко підузала так у наслідок внутрішньої стабісті, як під ударами ззовні тих, хто хотів володіти мечем.

Сьогоднішній вільний світ теж хоче миру, але його провідники вважають, що миру й вільного життя не слід виборювати жертвами крові, а виторговувати розброєнезими конференціями з варзаграми, озброєними по зуби. До доброго тону належить сьогодні говорити не про золю для всіх народів, але про дрантивий і оманливий мир, сплачений мосважним відступленням Москви уярмлених народів та інших концесіям, які загрожують безпеці решти вільного світу.

Коли розглядати, в найзагальніших рисах, лізії західної політики з одного боку, і світу неволі, з другого, — то кидаються взічі дві різні засади: Захід прагне миру, чи пак „святого спокою” Він переконаний, що загрозу московського імперіалізму (якого, до речі, не називають по-імені, щоб часом не прогнанти агресорів!), — можна стрикати відповідним „переконуванням”, безперервними конференціями із організаторами геноцидів, пропагаторами насилля й тиранії.

У Великій Британії знайшовся навіть філософ, який винайшов „наукову” концепцію „рятунку” світу: країце не протиставитися „меншому” лихові — московському підбоєві світу, як піти на гірше лихо, — знищення всієї цивілізації атомовскої бомбою, бо... після кількох старіч західня культура переможе варварів і остаточно затріумфують нашадки тих, які сьогодні рятують мир...

Зовсім інакша настанова Москви та всього ксенофітичного бльоку. Московські керівники взагалі відкидають оборонну тактику. Їхня „філософія”, — це знищення гnilого Західу і поховання капіталістичного світу.

І це не якась далека ідея-фікс кремлівських політиків, це їхня конкретна програма на сьогодні й завтра. Хрущов скопив її однією фразою: „Унуки президента Айзенгауера житимуть у соціалістичному режимі...”

Сьогодні заіснувала така міжнародня ситуація, що СССР має змогу викликати неспокої, революції та загрозу вибуху війни в кожному місці нашої планети. Війни, якої вільний світ бажає уникнути за кожну ціну, а якою СССР весь час погрожує, зокрема від часу, коли, — завдяки різним Фуксам і Розенбергам, — посів термонуклеарну зброю. Цей московський шантаж, як дой, був завжди успішний і, на жаль, ніщо не вказує на те, щоб він раптово перестав діяти. Це могло б статися тільки тоді, коли б Захід зрозумів, що політика „епізменту” така ж „успішна”, якю вона була, напр., супроти Гітлера. Імперіялісти бо ніколи не висувають „остготичних” домагань. Заспокіївши одні, вони висувають завжди нові й нові...

Невесело розпочався 1959 рік. Напруження між Заходом і Сходом, скріпилося ще відсміми претенсіями СССР щодо зах. Берліну. Советський ультимат західним державам з 27 листопада 1958 р. в справі колишньої німецької столиці, — був чи не головною темою новорічних статей світової преси та найбільшою журбою західних дипломатів. Домагання Москви, щоб США, Вел. Британія і Франція відкликали з зах. Берліну свої заходи, й західний сектор міста проголосили „вільним”, — були надто очевидною провокацією, щоб на нього не зареагували західні потуги. Для них не було сумніву, що СССР бажає викинути їх з важливої стратегічної бази, найдалі висуненої на схід, та що при тому „інтереси німецького народу” — на які покликувалася облустро Москва, — не відіграють найменшої ролі.

Слільна небезпека заставила західних політиків скоординувати оборону. 14 грудня 1958 р. міністри трьох зацікавлених потуг відбули конференцію в Парижі, на якій погодилися в тому, що їм слід діяти спільно для захисту їхніх прав у Берліні. Комунікат з тієї конференції, зредаговано було ясно й рішуче, то ж большевики зрозуміли, що лобовою атакою вони своєї цілі не досягнуть. Та й насправді, щодо цього вони мабуть і не робили собі ілюзій! Навіть деякі великі часописи в тому часі характеризували так московську політику:

СССР має засаду вимагати спершу „неможливого”, погрожувати в разі відмови найгіршим наслідками й врешті, коли противник поладає в роз'єгу і рішається на одчайдушність, — СССР трубить за відворот, іде на уступки й дає себе оплескувати як „ангела миру”. Точнісінько так поступив Кремль після західної реакції на советський ультимат: 10 січня 1959 року Москва передала західним державам нову ноту, в якій не було ніякої мови про виконання советських домагань, а тільки проект відbutтя у Варшаві, або в Празі конференції для обговорення німецької проблеми, зокрема ж для підготовки мирного договорення між „двома німецькими державами”, при чому Москва бажала б, щоб учасниками тієї конференції були їхні держави, які вели війну з Німеччиною, а також комуністичний Китай.

У парі з цим першим „примирливим” кроком, пішли інші. Це, в першу чергу, підтривання коекзистенційної пропаганди — „приватною подорожжю” віцепрем'єра советського уряду Анастаза Мікояна. Поїздку „в'їздрев'єра” вдало синхронізувати черговий залякуючий большевицький маневр: запуск нової ракети на Місяць. Перебування Мікояна в США розраховано на пропагандистський ефект, який мав свідчити про постійну готовість Москви

до переговорів, а думку американського громадянина далі баламутити, бо ж американська преса не показує йому Москви в належному світлі. Але сподівання Москви вилігувалися тільки частково, бо майже в усіх містах, де побував Мікоян, відбувалися демонстрації проти цього, організовані не тільки українцями та іншими недавніми емігрантами поневолених країн, але й родовитими американцями.

День 27 травня 1959 р. — реченець московського ультиматуму в справі Берліну, — перейшов, як і кожний. Советський уряд замаскував свій відступ від потгрез важливістю женевських розмов, які почалися 11 травня 1959 року. Крім представників США, Великої Британії, Франції й ССРР, приймали участь у женевській конференції — хоч є в характері „дорадників”, — уряди Західної та Східної Німеччини. Захід довго боронився проти допущення представників советської зони Німеччини, але згодом пішов на компроміс і допустив їх без права вирішального голосу. Але сам факт, що уряд Бонну є комуністів з Панкова поставили на одному рівні, — був політичним успіхом Москви й моральною нездачею Заходу.

Сорокаденні розмови в Женеві не дали ніякого виступу. Советська делегація, очолена Громиком, категорично відкинула західний плян розв'язки німецької проблеми — ступневого об'єднання двох Німеччин. Вони відкинули його тому, бо плян спирається на принцип свободного волевиявлення німецького народу в виборах. На такий риск советські „демократи” не могли піти, бо були свідомі того, що німці в подавляючій більшості відкинуть східньозональний режим і заявляться за західною демократичною системою. Західні дипломати чекали до останньої хвилини, що Громико виступить з якимись сприємливими контрапозиціями, які врятували б конференцію від провалу. Та їхні сподівання не вилігувалися.

„Новий проект”, що його піддав Громико останнього дня, був слабо маскованим московським підступом. ССРР „великодушно” погоджувався на „продовження” статуту Берліну до 18-ти місяців, щоб дати змогу Заходові докладніше простудіювати вимоги Кремля. Прийняття цієї формулки означало б ніщо інше, як капітуляцію Заходу після п'ятого року та необхідність ведення дальших розмов з бельшевиками та ще й у вигідній тільки їм площині. Врешті, щоб якось вийти з безнадійної ситуації, — відкладали наради до 13-го липня, та ледве вони принесуть щось інше, як попередні.

У міжчасі США та разом з ними весь вільний світ понесли 24 травня 1959 р. велику втрату, — довгорічного міністра закордонних справ США — Джона Фостера Далеса. В особі Далеса, вільний світ втратив завзятого поборника московсько-комуністичної агресії, політика, який не мав найменших ілюзій щодо хижакської вдачі Москви. Наступником Далеса іменували Християна Герттера, який віддається неменше твердям і непоступливим, як його вчитель — Далес. У часі женевських переговорів, спостерігаючи постійні крутійства Громика, Герттер дуже влучно пригадав світозі Хрущова слова при якійсь нагоді: „ССРР зрезитнує з комунізму тоді, коли за свистять раки!...” Герттер додав, що він не сумнівається й у тому, що ССРР погодиться не з'єднання Німеччини з тому ж саме часі, коли почнуть свистіти совєтські раки...

Немає сумніву, що так Хрущова, як і інших бельшевиків, підбядорює до цих безличних виступів, сама таки постава західних політиків, які не покидають надії на знайдення виїрінного „модусу візанді” з Москвою. На весну 1959 р., підовою перед початком женевських нарад, вийшов до

Москви брітанський прем'єр Мекміллен з метою „рятувати” мир. Це було в тому часі, коли московський ультимат викликав на Заході велике занепокоєння. Злагоднити поставу кремлівських ватажків, що принесло б світові велику полегшу, — здавалося Мекмілленові священною місією, але зона Йому не вдалася. І, навпаки, Мекміллен мусів був вистухати від большевицького диктатора чимало обвинувачень та насмішок над західною „самогубною політикою”.

А тимчасом, коли очі світу звернені були на Женеву, — жертвою чергової комуністичної агресії впав Тіbet. Пекін просто вирішив знищити реатки автономії, якими втішалася ця спокійна країна, й скрутивав її своїми військами. У Тібеті розгорілася розлучлива й нерівна боротьба тібетських повстанців проти червоних наїзників. Завдяки їхній допомозі й посвяті, вдалося втекти до Індії їхньому політичному і релігійному провідникові, „відлєнню Будди” — Даляй Ламі. Даляй Лама дістав право азилу в Індії, хоч уряд нерадо приймав тібетських утікачів. Багато з них і загинуло від куль прикордонних індійських військ.

Нейтралістична політика Неру, який кожною ціною бажає затримати „приязні взаємини” з червоним Китаєм, починає мститися на ньому самому. В Індії зросла п'ята комуністична колона до тієї міри, що в одній із провінцій, — Кералі, — комуністи здобули більшість у виборах і створили свій уряд. Наслідки цього не дали на себе чекати і це зразу ж відчуло населення Кералі. Коли ж воно поважилося виступити прости цього „робітничо-селянського” уряду, то він розпочав масовий терор. Проти демонстрантів поліція вжila зброї та ув'язнила десятки тисяч патріотів. Нічого не помогло навіть прибуцтя Неру до Кералі, який намагався миролюбно погодити „конфлікт”, але комуністи відкинули його спроби та ще й обвинуватили цього нейтраліста і комунісфіла в „реакційності”, бо ж він хоче знищити, — першу в Індії, — „прогресивну програму соціалізму”. Як закінчиться справа Кералі — невідомо, проте можна здогадуватися, що комуністи же віддадуть своєї влади „виборами” — так як всні її здобули... (Як відомо, центральний уряд Індії розв'язав комуністичну владу в Кералі).

Останніми роками Багдадський пакт майже зовсім не діє, зокрема ізза державного перевороту в Іраку. Щойно в січні 1959 р. відбулася його шоста сесія з участию представників Туреччини, Персії та Пакістану й уповноважених США і Вел. Британії. Ця остання висловила готовість допомагти Пактovі щорічною дотацією в сумі 850 тисяч фунтів стерлінгів.

Розвиток подій в Іраку неминуче цікавий, як і інші дії комуністів. 14 липня 1958 р. відбулася там протимонархічна революція, а з її перемогою владу перебрав ген. Кассем, якому допомогли в цьому комуністи й прихильники Насера. Згодом Кассем намагався стянути понад сбидвома угрупуваннями, але зустрівся з рішучим спротивом комуністів. Вони диспонують терористичною „народньою армією”, яку зліквідувати урядові незвичайно важко, бо й усі іракська армія просякнута комуністами. Все ж уряд Кассема стабілізується.

Зате безсумніву відрядним явищем є зліквідування кіпрської проблеми. Боротьба греків за приєднання Кіпру до Греції, коштувала багато крові та отруювала співжиття трьох країн вільного світу: Греції, Туреччини та Вел. Британії. І врешті в лютому 1959 р. цю ріхська конференція розв'язала цей справжній Гордійвузол: справу приналежності Кіпру. За згодою всіх зацікавлених сторін, Кіпру став самостійною державою, яка гарантує рівні

права різносаціональному населенню острова та інтереси Атез, Анкарі й Лондону.

Натомість далекою від роз'язки виглядає справа Алжиру, який Франція вважає своєю інтегральною частиною, і не зраджує готовності до поступок гльським повстанцям, яких, до речі, підтримує Москва та весь комуністичний блок.

Після приходу до влади ген. де Голя, у Франції настала політична стабілізація та припинилася безконечні урядові кризи. Крім того розпочалася теж валютоза реорганізація у вигляді „важкого франка”. Позитивним явищем є теж постійне затиснення французько-німецької приязні, спричинене зрозумінням керівників обидвох країн московської небезпеки.

Димісія канцлера Аденауера не наступила. Канцлер відкликав свою кандидатуру на пост президента, і підтримав кандидата христ-демократичної партії на цей пост Гайнріха Любке. Його й срано більшістю голосів президентом Німеччини.

Москва скріпляє свій наступ на піненовеліні народи, зокрема на Україну, намагаючись усувати українську мову зі шкіл. З другого боку, пресові налашті из „буржуазних націоналістів” говорять про постійний страх Москви перед визвольним рухом уярмленого народу. Закордон продісталася вістки про бомбові атентати й демонстрації в Хусті, Ужгороді і Мукачеві в 20-ті роковини самостійності Карпатської України: по селах і містах України появляються листівки і летючки з підписом „УПА”, у Скільщині на Великден виявився український націоналістичний прапор на церкві, а українські підпільніки напали на конвой і відібрали арештованих. У Радивилові відбувся показовий процес проти членів ОУН і засудження їх на кару смерті, щоб залякати населення.

Куди йде світ? — питаетесь громадянин вільного світу, читуючи успокоючі вістки про активність дипломатів, що намагаються знайти порозуміння з найбільшим ворогом людства, — імперіалістичнію Москвою. Чи доведуть до чогось міжнародні конференції, на яких радять не про звільнення народів від московської примарії, лише щоб знайти з нею спільну мову?... Щораз голосніша большевицька пропаганда проти західного колоніалізму в Африці, в Азії проти колоніалізму, який насправді засмирge. Найбільш відсталі народи здобувають самостійність і державність, в тому часі, коли мертві тіла вкриває судьбу націй зі старою культурою і цивілізацією, що її нині є Москва. І здається хвилями, що світ бажає забути, не знати, що одна третина людства закована в кайдани...

Чи йдуть народи до війни, чи до миру? На це питання можуть дати відповідь усі ті, хто знає, що мир без свободи не є ніяким миром. Ті, які не втратили віри у вищі вартості людського духа, які волю людини народів вважають найбільшим скарбом.

За цей скарб борються ті, які його втратили і будуть мусіти боротися ті, які не схочуть добровільно віддати себе в кайдани. І тому ми віримо, ми знаємо, що це не початок замирення між світом свободи та тиранії, але епоха напередодні великої й кривавої розправи між визнавцями Божих законів і законів Сатани. До цього великого дня готовиться теж і український народ та не може бути ніякого сумніву, що він у тому змагу відотримає активну ролю, та здобуде державність, за яку безперервно складає найбільші жертви.

Париж, в липні 1959 р.

Борис Вітошинський

A R K A

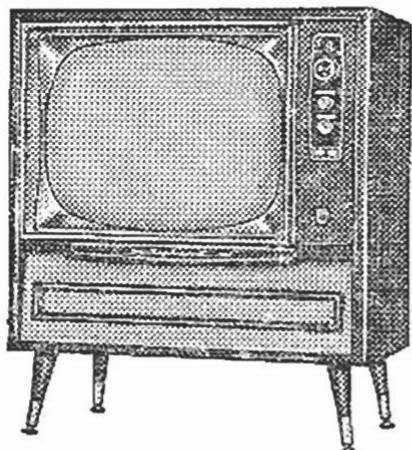
575 Queen St. W., Toronto, Ont.

Tel. EM 6-7061

- Книжки, журнали, часописи
- Шкільне і бюрове приладдя
- Різьби, вишивки, панама, взори вишивок
- Грамофонні пластинки, українські і не-українські
- Телевізійні апарати, радіоприймачі, патефони, „тейпрекордери”
- Машинки до писання
- Шлюбні обручки, перстені, годинники
- Чоловіча галантерія
- У великому виборі жіночі панчохи
- Святкові картки, дарунки на всякі нагоди.

EMPIRE FURNITURE & APPLIANCES CO.

668 BLOOR ST. W. TORONTO, ONT. TEL.: LE 1-4771

PHILIPS T.V.

Одинока українська крамниця
меблів і домашнього устатку-
вання при вулиці Блюр
у Торонті.

МАЄМО НА СКЛАДІ ВСЕ,
ЩО ПОТРІБНЕ В ХАТИ —

виробу найкращих і найсолідніших
фірм, а понад все —
НАЙКРАЩІ ТЕЛЕВІЗОРИ
знакої марки **Philips**.

Дешеві ціни. — Догідні сплати.

Власники:

Т. КОЗАК

В. КРАМАРЧУК

ДНІПРО
ПІДПРИЄМ-
СТВО
ДОСТАВИ
ОПАЛОВОЇ
ОЛИВИ

**ДЛЯ ДОМАШНЬОГО ТА ІНДУСТРІЯЛЬНОГО ВЖИТКУ
В ТОРОНТО**

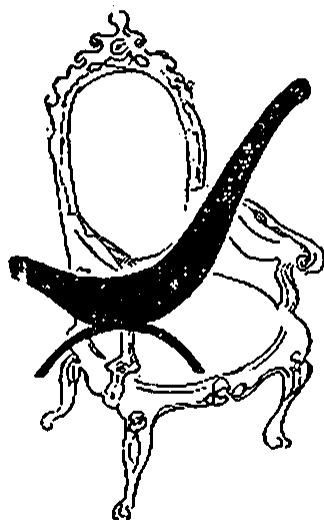
— НАПРАВА, ЧИЩЕННЯ ТА ІНСТАЛЯЦІЯ НОВИХ „ФОРНЕСІВ” —

Швидка і точна достава та солідна обслуга
протягом 24 годин.

Спеціальна допомога для українських організацій,
установ та церковних громад.

DNIPRO FUEL OIL COMPANY LIMITED

608 QUEEN ST. W. TORONTO, ONT. TEL.: EM 6-6539

НАЙКРАШИЙ ВИБІР НА КОЖНИЙ СМАК

Спальні, їadalні
кухонні меблі
м'які меблі
електричне приладдя
телевізійні апарати
радія, патефони

ALPHA FURNITURE CO. LTD.

735 QUEEN ST. W. — EM. 3-9637

587 QUEEN ST. W. — EM. 8-3336

TORONTO, ONT.

ОБ'ЄДНАНІ УКРАЇНСЬКІ ПІДПРИЄМСТВА

UVA TRADING CO. LTD.

420 BATHURST ST. TORONTO, ONT.
PHONE: WA 2-6115 — WA 2-6116

Доставляє по гуртових цінах до скlepів, ресторанів, каварень, пекарень, товариств і установ всілякого роду споживчі товари — тютюнові вироби — консервні вироби — солодощі — паперові серветки — мила — пасті та багато інших потрібних у домашньому вжитку товарів.

— • • • —

СМАЧНЕ І ЗДОРОВЕ ПЕЧИВО

УКРАЇНСЬКОЇ ПЕКАРНІ

HOME TOWN BAKERY

164 KANE AVE. TORONTO, ONT. TEL. RO 7-7246

ВЕЛИКИЙ ВИРІБ ХЛІБА І РІЗНОГО ДОМАШНЬОГО ПЕЧИВА

дає змогу кожному вибрати для себе продукт пекарні до смаку і вподоби.

— Достава до крамниць і домів. —

— • • • —

УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО ПОСТАЧАННЯ
ОЛИВИ НА ОПАЛ

для домашнього та індустріального вжитку

ALBERTA FUEL LTD.

420 BATHURST ST. TORONTO, ONT.
PHONE: WA 2-6862

Самостійне українське підприємство, що заступає рафінерію Canada Oil Ltd. без жодних посередників.

— Швидка, солідна і безкоштовна достава. —

Нічна достава — LE 6-1553

Направа вночі — LE 6-9848 і LE 6-5113

SAFE-WAY CONSTRUCTION CO. LTD.

179 Bathurst St.

Phone: EM 4-1643

Toronto 2 B, Ont.

УКРАЇНСЬКА БУДІВЕЛЬНА СПІЛКА З ОБМ. ПОРУКОЮ
член Об'єднання Українсько-Канадських Професіоналістів
і Підприємців у Торонті

В ЗАСЯГУ ДІЯЛЬНОСТИ СПІЛКИ:

- Будова житлових домів
- Будова склепів і фабрик
- Будова доріг, інсталляція, каналізація, переводження поділу і підготовки землі під будову (субдивізії)

Закладовий капітал Спілки — \$500,000.00

ЧИТАЙТЕ

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

„ГОМІН УКРАЇНИ”

суспільно-політичний тижневик!

— • ● • —

Замовляйте книжкові видання Видавництва

„ГОМІН УКРАЇНИ”

1. Д. Донцов „РІК 1918 КИЇВ”, ціна \$1.00 (невеликий запас)
2. М. Кравців „ДОРОГА” — роман, ціна \$2.00 (вичерпане)
3. Альманах „Г.У.” за 1956 р. — \$1.00 (невеликий запас)
4. Альманах „Г.У.” за 1957 р. — \$0.50 (невеликий запас)
5. Альманах „Г.У.” за 1958 р. — \$1.75, передплатники \$1.50
6. О. Мак „ЧУДАСИ”, ціна \$2 (невеликий запас)
7. О. Мак „ЖАЇРА” т. I, ціна \$2.50, передплатники \$2.00 (вичерпане)
8. Д. Донцов „ДВІ ЛІТЕРАТУРИ НАШОЇ ДОБИ” (тверда оправа), ціна \$3.75, передплатники \$3.25
10. Альманах „Г.У.” за 1959 р. — \$1.75, передплатники \$1.50
11. Ю. Тис „КОНОТОП” — оповідання, ціна \$2.00, передплатники \$1.50
12. О. Мак „ПРОТИ ПЕРЕКОНАНЬ”, ціна \$3.50, передплатники \$3.00 тверда оправа — \$4.25, передплатники \$3.75

— • ● • —

ПОТРЕБУЄТЕ ВИДРУКУВАТИ

АФІШІ — ЛЕТЮЧКИ — ПРОГРАМКИ ІМПРЕЗ

ЗАПРОШЕННЯ — ФІРМОВІ ДРУКИ — КНИЖКИ

ЖУРНАЛИ ЧИ ІНШІ ДРУКИ —

замовляйте їх у ДРУКАРНІ Видавництва

„ГОМІН УКРАЇНИ”

140 Bathurst St.

Toronto 2 B, Ont.

ACCURATE BUILDERS LIMITED

726—734 DUNDAS HY. E.

DIXIE P.O. ONT.

**БУДУЄ ЖИТЛОВІ, КОМЕРЦІЙНІ, ФАБРИЧНІ
ТА ІНШІ ДОМИ**

За інформаціями писати на адресу фірми, або телефонувати:

AT 9-8601 — AT 9-8552

• • •

Horizon Wood Manufacturing Supply Ltd.

726—734 DUNDAS HY. E.

DIXIE P.O. ONT.

Виробляє рами, вікна, зимові вікна. — Виконує склярські роботи, продає та вставляє дзеркала. — Постачає всякі будівельні матеріали.

ФІРМА МАЄ НА ПРОДАЖ НЕВЕЛИКЕ ЧИСЛО УДІЛІВ

За інформаціями писати на вище подану адресу,
або телефонувати:

AT 9-8601 — AT 9-8552

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ І ЧИТАЙТЕ ПРЕСУ УКРАЇНСЬКОГО
ВІЗВОЛЬНОГО ФРОНТУ:

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТИЖНЕВИК

„Гомін України”

140 Bathurst St., Toronto, Ont.

— • • —

„Вісник”

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МІсячник

орган Організації Оборони Чотирьох Свобід України

“V I S N Y K”

P.O. Box 304, Coopet St., New York 3. N.Y., USA

— • • —

„Шлях Перемоги”

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ТИЖНЕВИК

München 8, Zeppelinstr. 67, Germany

— • • —

„Визвольний Шлях”

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ І НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНИЙ МІсячник

237 Liverpool Road, London N.1, England

— • • —

“THE UKRAINIAN REVIEW”

КВАРТАЛЬНИК АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

49 Linden Gardens, London, W.2., England

СМАЧНЕ ТА ЗДОРОВЕ ПЕЧИВО
УКРАЇНСЬКОЇ ПЕКАРНІ
„БУДУЧНІСТЬ”
“THE FUTURE BAKERY”

735 QUEEN ST. W. TORONTO, ONT. TEL.: EM 8-4235

Таке твердження кожного, хто спробує хліб
і всякі печива з пекарні

„БУДУЧНІСТЬ”

УКРАЇНСЬКА БУДІВЕЛЬНА ФІРМА

BOSPHOR CONSTRUCTION CO.

L I M I T E D

461 WILLARD AVE. TORONTO, ONTARIO

Tel.: RO 2-9966 LE 4-4967

- Будова житлових домів, склепів і фабрик.
- Каналізація та підготова площ під будову.

ДРУКАРНЯ

ВИДАВНИЦТВА „ГОМІН УКРАЇНИ“

ВИКОНУЄ ВСЯКОГО РОДУ ДРУКАРСЬКІ РОБОТИ:

як теж приймає замовлення, друкує книжки, журнали і ін.

Виконання фахове солідне. — Ціни приступні.

- АФІШІ
- ЛЕТЮЧКИ
- ПРОГРАМКИ ІМПРЕЗ
- ЗАПРОШЕННЯ
- ФІРМОВІ ДРУКИ

„ГОМІН УКРАЇНИ“

140 BATHURST ST. TORONTO, ONT. TEL.: EM 6-4797

НАШ ДОСВІД — ЗАПОРУКА ВАШОЇ БЕЗПЕКИ

Асекурація всіх родів.

Y. ONYSCHUK & CO. LIMITED

333 RONCESVALLES AVE.

TORONTO, ONT.

Tel.: LE 4-4241

Наші представники завжди до Ваших послуг.

КУПИТИ

ПРОДАТИ

дім, апартамент, площу, чи фарму можна найкорисніше
в популярній

УКРАЇНСЬКІЙ ФІРМІ

527 BLOOR ST. near Bathurst — PHONE: LE 2-4404
НОВИЙ ВІДДІЛ ДЛЯ СХІДНОГО ТОРОНТО
1794 DANFORTH AVE. — НО 9-1123

Кваліфіковані, відомі українському громадянству представники цієї фірми
допоможуть Вам успішно перевести купівлю, чи продаж нерухомостей.

ЧЛЕН ТОРОНТО I ONTARIO REAL ESTATE BOARD

ДОСВІД ТА СКОРА І СОЛІДНА ОБСЛУГА —

ЦЕ ТАЙНА УСПІХУ НАШОГО ПІДПРИЄМСТВА

J. BOYKO Real Estate Limited

TORONTO 3, ONT.:

383 Roncesvalles Ave., Phone LE 4-8821
795 Queen Street West, Phone EM 4-5481

HAMILTON, ONT.:

1052 Barton St. East, Phone Liberty 9-3527

Посередничимо в продажу та купії домів, готелів,
апартаментів, крамниць, фарм та ін. нерухомостей.

ВИРОБЛЯЄМО ПОЗИКИ НА ДОГДІ СПЛАТИ

ЧИТАЙТЕ — ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ”

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” являється органом української самостійницької думки та речником українського визвольного руху. Він подає правдиві інформації про події на українських землях, а також приносить обширні відомості про міжнародні події, насвітлюючи і коментуючи їх у дусі інтересів української справи.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” речево дискутує і розв’язує всі суспільні, політичні й культурні питання української еміграції й постійно містить хроніку українського життя з усіх закутків світу.

„ШЛЯХ ПЕРЕМОГИ” — це універсальний часопис української еміграції в усіх країнах поселення, що повинен знайтися в руках кожного свідомого українця, якому доля нашої Батьківщини не байдужа.

Передплату в Канаді приймає:

Mr. W. Makar — 140 Bathurst St. — Toronto, Ont.

Адреса Видавництва:

Verlag Schlach Peremohy
München 8 — Zeppelinstr. 67 — Germany

Kushnir's Credit Jewellers

529 QUEEN ST. W. TORONTO, ONT TEL.: EM 6-1384

ШВАЙЦАРСЬКІ ГОДИННИКИ НАЙКРАЩОЇ ЯКОСТИ

Направа годинників з однорічною гарантією.

Виготовляємо в нашій робітні на замовлення шлюбні і заручинові перстні, золоті хрестики, медаїони і інші ювелірні предмети.

FOTOAPARATI TA JNIDE.

Найкраща обслуга в найmodернішому українському ювелірному склепі в Канаді.

НОВОВІДКРИТЕ УКРАЇНСЬКЕ ПІДПРИЄМСТВО

Space Sportswear Co. Limited

38—44 Willison Sq. Toronto, Ont. Tel.: EM 3-1645
(на розі Spadina — Dundas)

шкіряні жакети — куртки — плащі — куртки до авт і щоденного вжитку, як рівно ж для висилки рідним в Європі.

Найmodерніші жіночі шкіряні жакети і хлоп'ячий верхній одяг від 6 — 16 років. — Ціни фабричні.

27 РОДІВ ХЛІБА — це не тільки 27 смаків, але й 27 основ
здоров'я для Вас і Вашої родини!

СПРОБУЙТЕ, котрий з цих 27 родів хліба відповідає Вам найкраще.
МИ ПЕВНІ, що Ви найдете серед них той, який смакуватиме Вам і який
буде зміцнювати Ваші сили та Ваше самопочуття у щоденній праці.

2 FRASER AVE. — TORONTO 3, ONT. — LE 6-1196

ДОСТАВЛЯЄМО щоденно до БІЛЬШИХ МІСТ ОНТАРІО
ТА ОКОЛИЦІ:

НАЕГРА ФОЛІС — СТ. КЕТЕРИНС — ЛОНДОН — КІЧЕНЕР
БРЕНТФОРД і Т. Д.

УКРАЇНСЬКА М'ЯСНА І СПОЖИВЧА КРАМНИЦЯ
R Y - P O R T B U T C H E R & G R O C E R
516 Queen St. W. TORONTO, ONT. Tel. EM 6-6339

Власники: С. ЧЕРНЯВСЬКИЙ і П. СОХОР
Щоденно свіже першоякісне м'ясо, м'ясні вироби та інші харчові про-
ductи. Овочі, свіжка ярина, консерви.
Солідна обслуга — безкоштовна доставка додому.

CUDA CLEANERS & DYERS

Власник О. ГІРАК
3186 Dundas St. W. TORONTO, ONT. Tel. RO 2-8805
УКРАЇНСЬКА ФІРМА ЧИЩЕННЯ, ФАРБУВАННЯ І НАПРАВИ ОДЯГУ
Безкоштовно забирає до чищення і доставляє додому. — Грантоване
перевозання всякого одягу і хутер „Storage”.

УКРАЇНСЬКЕ ФОТО-ЗАВЕДЕНИЯ

"Anne Photo Studio"

865 QUEEN ST. W. TORONTO, ONT. TEL.: EM 8-3147

Власник ВОЛОДИМИР ТРАЧ

ВИКОНУЄ: весільні світлини, портретові і родинні, що вдоволяють
найбільш вибагливих.

- • • -

При Фото-Студії міститься також

ВИПОЗИЧАЛЬНЯ ЧОЛОВІЧИХ ОДЯГІВ

Студіо і випозичальня відкриті від 9-ої рано до 7.30 веч.

ПЕРША І НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА ПЕКАРНЯ

Beaver Bread Co. Limited

Виробляє і доставляє високо-поживної якості хліб і печиво.

Замовляйте до дому, або жадайте в крамницях найліпшого хліба
і печива з своєї пекарні

„БІВЕР БРЕД”

103 Lightbourne Ave. TORONTO, ONT. Tel. LE 5-7445

Superior Sausage Company

1-A MONTROSE AVE. TORONTO, ONT. TEL. LE 1-8422

У нас можна набути щодня свіжі вироби: ковбаси, шинки, бекони і
вужені високоякісні м'ясарські сальцесони, паштети, ковбаски й інші
першоякісні м'ясива.

ПЕРШОРЯДНА ОБСЛУГА!

Доставляємо до домів, скlepів і ресторанів у кожній порі дня і вечора.

Власники: ХУДОБА, РИХЛІЦЬКИЙ І СПОРНЯК

Dupont Plumbing & Heating

1594-95 Dupont St.
Toronto, Ont., Tel. RO 6-7718

Власник Я. ЛУКОВ

Всі господарські знаряддя,
інсталяції і naprawи.
Робота в солідному вико-
нанні і дешево.

УКРАЇНСЬКА М'ЯСНА І ХАРЧОВА
КРАМНИЦЯ

ALEXANDER'S MEAT MKT.
1215 Dundas St. W. Tel. LE 5-6853
TORONTO, ONT.

Власники: Є. Костиця і С. Івашко
(Першоякісні, свіжі м'яси; вироби,
харчові продукти, ярни, овочі.
Гуртова доставка до скlepів і ре-
сторанів.
Безкоштовна доставка до домів.

МИРОСЛАВ РОМАНЮК, В.А., L.L.B.

АДВОКАТ І НОТАР

901 Temple Bldg., 62 Richmond St., Toronto, Ont., Tel. EM 2-2585-86

С. КРИП'ЯКЕВИЧ L.L.B.

АДВОКАТ І НОТАР

11 Adelaide St. W. Toronto, Ont. Tel. EM 3-4448

КІМНАТА 404.

Д. Д. ШТОКАЛО

АДВОКАТ І НОТАР

21 Dundas Sq. Suit 815 Hermant Bldg Toronto, Ont.

Phone: EM 6-1681-82

СВЯТОСЛАВ ФРОЛЯК

АДВОКАТ І НОТАР

заступає в справах карних, цивільних, спадкових і маєткових.

62 Richmond St. W. Suite 901 Toronto, Ont. Tel. EM 2-2585

Т. ЮРІЙЧУК

ПУБЛІЧНИЙ КНИГОВОД

580 Queen St. W. Toronto, Ont. Tel. EM 4-4877

ПЕТРО М. ГАЄВСЬКИЙ — Асекурації всіх родів

PETER M. HAYES

General Insurance Office

580 Queen St. W. Toronto, Ont. Tel. EM 6-1347 Res. BA 5-2610

ДОБРЕ УЛОЖЕНА ФРИЗУРА — КРАЩЕ САМОПОЧУТТЯ

Х. РОМАНІВ

ФРИЗІЄРСЬКИЙ САЛЬОН ДЛЯ ПАНЬ

949 Dundas St. W., Toronto, Ont., Tel. EM 8-1691

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ

TAGLIETTI Hardware

Залізні товари — Різне приладдя
і скло — Багатий вибір фарб най-
кращої фірми FLO-GLAZE — Пор-
целяна та великий вибір різних
порцелянових і скляних виробів.

1477 Dundas St. W. (near Dufferin)
Toronto, Ont. Tel. LE 6-3826

Власник: П. ГОЛОВАТИЙ

STYLETEX

УКРАЇНСЬКА ФІРМА
ТЕКСТИЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ

555 Queen St. W. Tel. EM 6-0934
TORONTO, ONT.

Власник СЕМЕН МЕДИЦЬКИЙ

• Текстильні матеріали на висилку
посилок до Європи • Великий ви-
бір матеріалів на чоловічі і жіночі
убрання • Швейцарські хустки
перкалі і т. д.

ВСЕ для тих, хто помагає рідним
в Європі посилками, по спеціаль-
но знижених цінах.

УКРАЇНСЬКА МОЛОЧАРНЯ

GREEN VALE DAIRIES LIMITED

3156 Dundas St. W. TORONTO, ONT. Tel. RO 7-1728

Першоякісне молоко, знаменита гуслянка, сметана, масло і незрівняної
якості морозиво
— Достава до домів і крамниць. —

УКРАЇНСЬКА АПТЕКА МЕДВІДСЬКИХ
SANITAS PHARMACY

перенесена до нового приміщення при

546 Queen St. W. TORONTO, ONT. Tel. EM 3-3746
біля фірми Е. ДУМИН

Висилка ліків до всіх країн світу — теж літунською поштою.

УКРАЇНСЬКА ГУРТІВНА ЯЄЦЬ І КУРЕЙ

ART FARM PRODUCE — EGGS & POULTRY

563 Queen St. W. TORONTO, ONT. Tel. EM 8-5957

Щоденно свіжі яйця, кури і дріб.

Достава до крамниць і домів по дуже низьких цінах.

УКРАЇНСЬКА СПОЖИВЧА КРАМНИЦЯ І М'ЯСАРНЯ

PETER'S MEAT MARKET

1534 Dupont St. TORONTO, ONT. Tel. RO 2-3331

Власники: ІРИНА і ЄВГЕН ЦИБУЛЬСЬКІ

Щоденно першоякісне свіже і вуджене м'ясо та всякі інші споживчі товари,
Власного виробу шинки, ковбаси, сальцесони. Щоденно свіжка ярина, овочі
і т. п. Великий вибір всілякого роду товарів. Солідна є швидка достава
всіх замовлень.

УКРАЇНСЬКИЙ СКЛЕП

SUPER THRIFT MARKET
3048 Dundas St. W. TORONTO, ONT. Tel. RO 7-1205

Власник ГР. МАРУЩАК

Поручає доброкісні товари і свіже перепоякісне м'ясо.
— Безплатна достава додому. —

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ
МЕБЛІВ І ДОМАШНЬОГО
УСТАТКУВАННЯ

ROYCE RADIO
& FURNITURE CO.
1529 Dupont St. Tel. LE 5-0175
TORONTO, ONT.

Власник ЛЕВ ДОПТА

Великий вибір меблів та іншого
домашнього устаткування.
Найвища якість — найнижчі ціни
— догідні сплати.

УКРАЇНСЬКЕ АРТИСТИЧНЕ
СТУДІО

виконує по-мистецькому
ВСІ ФОТОГРАФІЧНІ РОБОТИ
Власники СТ. і О. КУТОВІ
927 Bloor St. W. Tel. LE 1-0777
TORONTO, ONT.

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ
МЕБЛІВ І ДОМАШНЬОГО
УСТАТКУВАННЯ

SHEPPARD FURNITURE
& APPLIANCES
1438 Queen St. W. Tel. LE 8-8515
TORONTO, ONT.

Власники: С. Пригода і П. Кул'як

Найкращих виробів меблі, радіо-
апарати та інше домашнє устатку-
вання. Ціни приступні — догідні
сплати.

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО
КЕРАМОЧНА СТУДІЯ
816 Queen St. W. Tel. EM 3-1686
TORONTO, ONT.

Керамічні вироби, різьби,
вишивки і т. п.

Н. К. БОЙКО
123 Marchmount Rd. Toronto, Ont.
Постачання вибраних напітків на
бенкети, весілля, забави і т. д.
Бюро: EM 4-0161 Хата: LE 5-2517

КРАВЕЦЬКА МАЙСТЕРНЯ
А. ДОВГАН
КВАЛІФІКОВАНИЙ МАЙСТЕР

1050 Queen St. W. TORONTO, ONT. Tel. LE 3-6113
Першоякісні матеріали! — Дуже добре виконання!

J. PAWYCH — Meat Processor

"OLD MASTER PRODUCTS"
809 Queen St. W. TORONTO, ONT. Tel. EM 4-0658
Власник: І. ПАВИЧ
Найкращі ковбаси • шинки • вудженини.

ОДИНОКА УКРАЇНСЬКА КЛІШАРНЯ

"AURORA" Photo Engravers Co. Ltd.

525 King St. W. TORONTO, ONT. Tel. EM 8-4995

АНДРІЙ ЗАПАРИНЮК
представник найбільшої дестиллярні в Канаді

JOSEPH L. SEAGRAM & SONS Limited

242 Bay St. Toronto, On.
Tel.: Bus. EM 8-1101 Res. CR 8-1466

І. ЛЯХОВИЧ — представник

CALVERT Distillers Limited

431 Yonge St., Toronto, Ontario
Tel.: Office EM 3-9148 Res. CH 4-8630

ДОСТАВА ВИБРАНИХ НАПИТКІВ НА ВСІЛЯКІ НАГОДИ

Ontario Meat Products

Власники: ОСТАП РЕБЕГА і СТЕПАН КОТУРБАШ
783 Queen St. W. TORONTO, ONT. Tel. EM 4-7720

Продаємо гуртово і подрібно смачні м'ясні вироби найкращої якості.
Замовлення на провінцію висилаємо „ЕКСПРЕС”

W. H. LAKE HARDWARE

608 Queen St. W. (near Bathurst) Toronto, Ont. Tel. EM 3-9631
СКЛАД ТОВАРІВ ЗАЛІЗНИХ, МАЛЯРСЬКИХ і СКЛЯНИХ • БУДІВЕЛЬНИХ
МАТЕРІАЛІВ • РЕМІСНИЧОГО ПРИЛАДДЯ • РЕСТОРАННОГО І ДО-
МАШНЬОГО УСТАТКУВАННЯ

— Гуртовий і детальний продаж. —

Власник В. БОЙКО

UNIVERSAL DRIVING SCHOOL

Перша і найстарша українська
шоферська школа в Торонті
777A Dundas St. W. Toronto, Ont.
Bus. EM 4-3724 Res. EM 8-9247
Вчись скоро, солідно і добре їздити
автом. Користайте з нагоди!

Найліпші фарби і тапети
купіте в українському скlepі
**METROPOLITAN PAINT
& WALLPAPER CO.**

Paints, Enamels, Varnishes, Wallpaper
Власник: А. П. ОХРИМ
823 Dundas St. W. Toronto, Ont.
Tel. EM 4-6597 Мешк. 1E 6-9829

Бюро: CL 9-2374 Хата: LE 4-8003

Я. Б. БАЛАБАН

представник
дестиллярні і винарні

W. & A. GIBLEY

(Canada) LTD.

**DISTILLERS
& WINE MERCHANTS**

120—18th Street
New Toronto, Ont.

УКРАЇНСЬКА КЛІНІКА

BATHURST MEDICAL BUILDING

312 BATHURST STREET — TORONTO, ONTARIO

Д-р В. ДЕБЕРА

ЛІКАР

ЕМ 4-8532

Д-р С. КУЧМЕНДА

ЛІКАР

ЕМ 8-3204

Д-р Й. ГОРЧИНСЬКИЙ

ДЕНТИСТ

ЕМ 3-6373

П-р П. ЛЕХІЦЬКИЙ

ДЕНТИСТ

ЕМ 4-7912

Д-р Г. ШИМАНСЬКИЙ

ЛІКАР

ЕМ 6-3874

Український споживчий скlep
і м'ясарня

SUPER VALUE MARKET
1095 Bathurst St., Toronto, LE 2-0769
(на розі Люпонт Ст.)

Власники: пп. Макух і Шах

Великий вибір своїх, першої
якості споживчих товарів.
Швидка достава.

Український споживчий скlep
і м'ясарня
NATIONAL FOOD MARKET
974 College St., Toronto, LE 6-3449

Власники:

О. Чикало, М. Тихий і М. Береза

Першої якості м'ясні вироби, ово-
чі, ярина і всі інші продукти.
Швидка безплатна достава додому.

Українська споживча крамниця

M. WITER'S

MEAT MARKET & GROCERY

500 Queen W., Toronto, EM 8-9204
Найкращі споживчі товари, першо-
рядні м'ясні вироби, овочі, ярина.

Безкоштовна достава додому.

Всім знаний найпопулярніший
УКРАЇНСЬКИЙ РЕСТОРАН

"ОДЕСА"

512 Queen W., Toronto, EM 8-0005

Власники: Брати Гуляки
Поручає смачні обіди, вечері і т. п.
Ціни дуже умірковані.

УКРАЇНСЬКИЙ РЕСТОРАН
UNITY GRILL

708 Queen W., Toronto, EM 8-0500

Власник: Дмитро Куп'ян
Смачні українські страви. Скора,
звічлива і солідна обслуга.

Ціни умірковані.

УКРАЇНСЬКА СПОЖИВЧА КРАМНИЦЯ І М'ЯСАРНЯ

SUPER IGA MARKET

1624 Islington Ave. — THISTLE TOWN — Tel. CH 1-6526

Власники: Софія та Сергій САВИЦЬКІ і Василь СМІТЮХ

Різного роду споживчі товари, свіжа ярина, овочі,
консерви і т. п.

Безплатна доставка до домів всяких замовлень.

Marlatt Fuels and Lumber Limited

120 WELLINGTON ST.

MElrose 1-1310

ST. THOMAS, ONT.

— • • —

НАША ДЕВІЗА — ЦЕ ВАШ КОМФОРТ

КРАМНИЦЯ ФАРБ І ГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЛАДДЯ

MEDLYN'S HARDWARE

Великий вибір фарб, лакерів до різного вжитку.

Скло, знаряддя, ровери та направи.

801—805 Talbot St., ST. THOMAS, ONT., MElrose 1-4970

НАЙКРАЩИЙ І ВЕЛИКИЙ ВИБІР
МЕБЛІВ ТА ДОМАШНЬОГО
УСТАТКУВАННЯ

знайдете в

W. B. JANNINGS CO LTD.

Quality Home Furnishings

432 Talbot St. Tel. ME 1-0410
ST. THOMAS, ONT.

ЗИНОВІЙ ВАРЕНИЦЯ

АСЕКУРАЦІЯ ВСІХ РОДІВ

203 Oshawa Blvd. N. Tel. RA 5-5841
OSHAWA, ONT.

Шлюбні портрети, фамілійні і паш-
портові знімки, репродукція,
фільми — виконує

MARY'S PHOTO STUDIO
445 Simcoe St. S. Tel. RA 3-9172
OSHAWA, ONT.

Власник — В. ВАСІК

Д-р Б. МИГАЛЬ

ЛІКАР — ХІРУРГ

603 Simpson St. FORT WILLIAM, ONT. Tel. 28322

НАЙБІЛЬША УКРАЇНСЬКА ГУРТІВНЯ М'ЯСНИХ ВИРОБІВ

TWIN CITY MEAT PRODUCTS

605 McTAVISH ST. FORT WILLIAM, ONT TEL. 24951

Власники: ЯРОСЛАВ ГОЛУБЕЦЬ і ВОЛОДИМИР ГАРМАТА

ЩОДЕННО СВІЖІ НАЙКРАЩОЇ ЯКОСТИ М'ЯСНІ ПРОДУКТИ

Достава по гуртових цінах до крамниць Форт Вільяму, Порт Артуру
та околиць.

KIEV RESTAURANT

643 SIMPSON ST. — FORT WILLIAM, ONT.

Власники: Н. Р. і МИХАЙЛО ЛИСТЮК

СВІЖІ, СМАЧНІ, ДЕШЕВІ ЕВРОПЕЙСЬКІ ПОТРАВИ.

УКРАЇНСЬКА СПОЖИВЧА КРАМНИЦЯ У ФОРТ ВІЛЬЯМ, ОНТ.

OSTAFF GROCERY

504 Pacific Ave. FORT WILLIAM, ONT. Tel. 3-6154

Власники: ЮРІЙ ОСТАФ і ЮРІЙ КАРПЮК

Першоякісні товари — Щоденно свіжа ярина — Овочі — М'ясо
вироби і консерви у великому виборі.
Обслуга швидка, безплатна достава до дому і телефонічне замовлення.

УКРАЇНСКИЙ РЕСТОРАН

Star Coffee

640 Simpson St.
FORT WILLIAM, ONT.

Власник С. ПІСОЦЬКИЙ

Поручає свіжі і смачні потрави
українських і канадських кухонь.
Ціни дуже помірковані.

УКРАЇНСКА ФІРМА ЧИЩЕННЯ
ОДЕЖІ

Midway Cleaners & Tailors

517 Simpson St., Tel. 39768
FORT WILLIAM, ONT.

Власник М. ТЮТЬКА

Забирає і доставляє до домів. Виконання роботи солідне і по низьких цінах.

Українська споживча крамниця
і м'ясарня

Leon's Meat & Grocer

238 Finlayson St. Tel. 38533
FORT WILLIAM, ONT.

Власники: Зіна і Лев Григоровичі

Поручає щоденно свіже м'ясо і
першоякісні власного виробу м'ясні
продукти. Свіжа ярина, овочі і т. д.

Безкоштовна достава додому.

УВАГА!

УВАГА!

Як маєте вільний час,
відвідайте

Pool & Billiards

706 Simpson Street
FORT WILLIAM, ONT.

якого власником є
Ф. ПЕРЕГІНЕЦЬ

УКРАЇНСКА КРАМНИЦЯ
СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ

Family Grocery

300 Finlayson St., Tel. 38919
FORT WILLIAM, ONT.

Власники:
Катерина і Микола СИРОТЮКИ
Першоякісні м'ясні вироби. Щоден-
но свіжа ярина, овочі та інші хар-
чові продукти. Безкоштовна доста-
ва до домів.

Справді товариську
приємну атмосферу
і добре, свіжі
та смачні страви
знайдете в

УКРАЇНСЬКОМУ РЕСТОРАНІ І КАВАРНІ

TRIO CAFE

511—20 Street West
SASKATOON, SASK.

• • •

Власник М. Павлик

Одинока на місто й околицю Філадельфії
УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ ВЗУТТЯ
„ФОРТУНА”

515 W. Girard Ave. Tel.: СЕ 2-6342
PHILADELPHIA 22, PA (USA)
має на складі взуття першої якості для чоловіків, жінок і дітей.
— Дуже великий вибір! —

ІВАН МЕДВІДЬ І С-КА
УКРАЇНСЬКИЙ ГОДИННИКАР І ЮВЕЛІР

Крім доброкісної обслуги своїх клієнтів має на складі:
американські та імпортовані швейцарські вироби — годинники, перстені,
браслети тощо...

619 W. Girard Ave.
PHILADELPHIA 22, PA (USA)

ЄДНІСТЬ
УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ
Я. і І. Бобинських

743 N. 23rd Street Tel.: ST 2-0466
PHILADELPHIA 30, PA. (USA)

Щоденно свіжі ярина, овочі. Солідна обслуга. Доставка до домів.

УКРАЇНСЬКА ХАРЧОВА КРАМНИЦЯ
на дільницю Найстайн

4341 Germantown Ave. Tel.: DA 9-4349
PHILADELPHIA 40, PA. (USA)

Має на складі завжди свіжу ярину і всі речі споживчих товарів.
Власники: Л. МАРКІВ і В. ПЕНКАЛЬСКИЙ.

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА В АМЕРИЦІ, ІНК.
801 North 24th Street Tel.: РО 9-9033
PHILADELPHIA 30, PA. (USA)

Це одна з найкращих крамниць споживчих товарів. Має на складі всі
країві й імпортовані товари. — Закрикаємо українське громадянство
міста й околиць Філадельфії вступати в члени кооперативи.

— КООПЕРАЦІЯ ВЕДЕ ДО ДОБРА І КРАСИ —

Дирекція У. К.

УКРАЇНСЬКА ГАЛАНТЕРІЙНА КРАМНИЦЯ

„МОДА”
МОДА — “FAMILY CLOTHING STORE

a). 4925 Old York Rd., Phila. 41, Pa.
b). 628 West Girard Avenue — Philadelphia 23, Pa. (USA)
Tel.: WA 2-6856

Відома від літ із доброкісних товарів та низьких цін.

- Імпортовані французькі парфуми, туалетні води як теж колонійські
води. • Лічичне зілля й зільні чаї в опакуваннях різного роду.
— Замовлені товари висилаємо до всіх частин світу. —
Аптека відкрита кожного дня, як теж у неділю і святкові дні.

HAUSSMANN'S PHARMACY

6th Street & Girard Avenue — Phones MA 7-2143 MA 7-7707
PHILADELPHIA 23, PA. (USA)

ПОЛІТИЧНА БІБЛІОТЕКА ЛВУ:

(Видання, означені зіркою, є спільними виданнями ІВУ і ООЧСУ)

Ч. 1. ** ДВА ЕТАПИ (Акт 30-го червня 1941 р. і УІВР)	\$0.25
Ч. 2. ТАРАС ЧУПРИНКА, ГОЛОЗНИЙ КОМАНДИР УПА	\$0.25
Ч. 3. ** УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМЯ	\$0.25
Ч. 4. L. Senysbyn: TRUTH ON THE MARCH (ABN)	\$0.50
Ч. 5. П. Мірчук: УКРАЇНСЬКА ВІЗВОЛЬНА СПРАВА і УКРАЇНСЬКА ЕМІГРАЦІЯ	\$0.50
Ч. 6. П. Мірчук: ВІДРОДЖЕННЯ ВЕЛИКОЇ ІДЕЇ	\$0.50
Ч. 7. П. Мірчук: ТРАГІЧНА ПЕРЕМОГА	\$0.50
Ч. 8. П. Мірчук: ВІД ДРУГОГО ДО ЧЕТВЕРТОГО УНІВЕРСАЛУ	\$0.50
Ч. 9. В. Макар: БЕРЕЗА КАРТУЗЬКА (Спомини з 1934-35 рр.)	\$2.00
Ч. 10. Анна Франко-Ключко: ІВАН ФРАНКО і ЙОГО РОДИНА (Спомини)	\$1.50
Ч. 11. П. Мірчук: УКРАЇНСЬКО-МОСКОВСЬКА ВІЙНА (1917-19)	\$0.50
Ч. 12. Д. Донцов: ЗА ЯКУ РЕВОЛЮЦІЮ	\$0.75
*Ч. 13. А. де Кюстін: ПРАВДА ПРО РОСІЮ	\$2.00
Ч. 14. П. Мірчук: ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ (у 20-річчя смерті)	\$1.00
*Ч. 15. П. Мірчук: З МОГО ДУХА ПЕЧАТКЮ (у 25-річчя боротьби ОУН)	\$0.25
*Ч. 16. О. Оглоблин: УКРАЇНСЬКО-МОСКОВСЬКА УГОДА 1654 (Переклад)	\$1.25
*Ч. 17. A. Obolubyn: TREATY OF PEREYASLAV	\$1.25
Ч. 18. П. Мірчук: НЕРІЧИЙ ЛИСТОПАД	\$0.50
Ч. 19. П. Мірчук: НА ІСТОРИЧНОМУ ЗАКРУТИ	\$0.50

Замовлення свати на адресу:

LVU = 140 Bathurst St. = Toronto, Ont. = Canada

ЗАМОВЛЯЙТЕ — КУПУЙТЕ — ЧИТАЙТЕ

наступні видання Товариств к. Вояків УПА в Канаді й Америці:

Замовлення статті на адресу:

SOCIETY OF VETERANS OF UPA

140 Bathurst St. — Toronto, Ont. — Canada

ЗАМОВЛЯЙТЕ — КУПУЙТЕ — ЧИТАЙТЕ

Книжкові видання В-ва „Гомін України”:

1. Д-р Д. Донцов: КИЇВ 1918 РІК	\$1.00
2. Ольга Мак: ЧУДАСІЙ	\$2.00
3. Ольга Мак: ЖАЇРА, т. I (невелика скількість)	\$2.00
4. Ольга Мак: ЖАЇРА, т. II — по книгарнях передплатники „ГУ”	\$3.00 \$2.50
5. Д-р Д. Донцов: ДВІ ЛІТЕРАТУРИ НАШОЇ ДОБИ передплатники „ГУ”	\$3.00 \$2.50
6. Ольга Мак: ПРОТИ ПЕРЕКОНАНЬ передплатники „ГУ”	\$3.50 \$3.00
7. АЛЬМАНАХ ГОМОНУ УКРАЇНИ за 1957 рік	\$1.00
8. АЛЬМАНАХ ГОМОНУ УКРАЇНИ за 1958 рік передплатники „ГУ”	\$1.75 \$1.50
9. АЛЬМАНАХ ГОМОНУ УКРАЇНИ за 1959 рік передплатники „ГУ”	\$1.75 \$1.50

Друкується і невдовзі з'явиться:

10. Меланія Кравців: КАЛЕЙДОСКОП — новелі і оповідання.

Приготовляється до друку:

11. Олег Лисян: ЛЮДИ ТАКІ ЯК МИ — повість.

ЗМІСТ

1. Леся Українка — Де тії струни	3
2. Календарі: астрономічний, історичний і церковний	4
3. Міри і ваги	30
4. Українські центральні установи у світі	32
5. Від видавництва	35
6. Є. Маланюк — Візія II	36
7. Олена Теліга — Залізну силу	36
8. І. В. — Степан Бандера не живе!	37
9. Іука Польовий — Він для нас не вмер і не вмре	44
10. Олег Лисяк — Ідеал українського спорту — Роман Шухевич	51
11. Д. Дозцов — Р.У.Л.	56
12. Я. Стецько — Україна — революційна проблема світу	66
13. П. Кізко — Ніхто на сонці не скаже...	75
14. П. Кізко — Рибалка	75
15. Є. М. — Літературні нотатки	76
16. Віра Вовк — Олені	80
17. Ольга Мак — Душа дикого сходу	81
18. П. Кізко — Шевченка не віддамо	101
19. Віра Селянська — Театр чи фільм?	107
20. В. Січинський — Знищенні пам'ятки української культури і мистецтва moskovсько-советською адміністрацією	109
21. А. Юречко — Хрестики проти прізвищ	118
22. М. Мадей — Українські жіночі організації і зовнішня політика	127
23. Василь Волицький — Під Нижчевом	132
24. І. В-ця — 40 років тому	137
25. Юрій Тис-Крохмалюк — Перше національне повстання 1507-8 року	141
26. Микола Понеділжок — Не оплескують	146
27. Іван Керніцький — Яворівський Решетник	151
28. Інж. Маріян Святослав Юзич — Початок і зріст астронавтики	155
29. Б. Вітошинський — Куди йде світ	159
30. Оголошення	165

УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ

І ДОМАШНЬОГО УСТАТКУВАННЯ

ROCHESTER FURNITURE Co.

ЗНОВУ НА СВОЄМУ СТАРОМУ МІСЦІ У НОВОМУ БУДИНКУ
423 College St. EM 4-1434 Toronto, Ont.

— • • —

ПОСТІЙНО МАЄМО НА СКЛАДІ:

у великому виборі

- Меблі до кімнат і кухонь найкращих фірм у Канаді
- Холодильники GENERAL ELECTRIC, MOFFAT, McLARY, ROY, WESTINGHOUSE
- Газові та електричні кухні GENERAL ELECTRIC, GURNY, MOFFAT, McLARY
- Радіо і телевізори марки ADMIRAL, DUMONT, FILCO, GENERAL ELECTRIC, RCA-VICTOR

ПИЛОСОСИ, ХІДНИКИ, КИЛИМИ і Т. П.

ЦІНИ ДУЖЕ ПРИСТУПНІ — НАЙДОГІДНІШІ СПЛАТИ
ШВИДКА І СОЛІДНА ОБСЛУГА

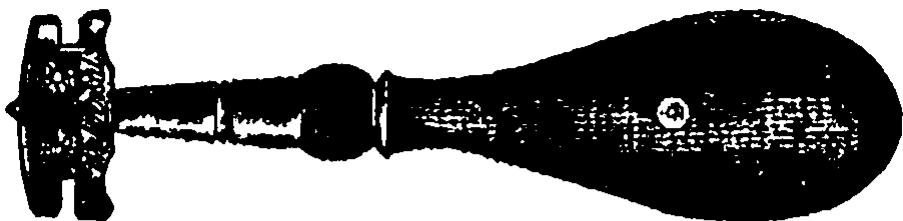
— • • —

ГОТОВІ ДО ПОСЛУГ ВЛАСНИКИ КРАМНИЦІ:

М. ГЕРУС

М. ДЕЙНЕГА

НА ВИСИЛКУ!

ПРАВДИВІ ДІЯМАНТИ ДЛЯ РІЗАННЯ СКЛА, З НІМЕЧЧИНИ:

Діяманти до тонкого шибного скла	\$ 3.85
Діяманти до тонкого і грубого шибного скла	\$ 5.95
Діяманти для професійної склярської роботи	\$ 9.85
Діяманти для проф. склярської роботи з дуже довгою видержкою	\$18.85

Всі діяманти є гарантовані і мають докладні інструкції як різати скло — в українській мові.

БРИТВИ З 4-ОХ НАЙКРАЩИХ СОЛІНГЕНІВСЬКИХ ФАБРИК:

„Близнюки” (Zwillinge) ч. 50 ½ для твердого заросту	\$ 5.50
„Близнюки” (Zwillinge) ч. 64 ½ для дуже твердого заросту	\$ 6.50
„King Cutter” ч. 9352	\$ 6.25
„Мекиг” \$ 4.50 „Егп”	\$ 3.85

МАШИНКИ ДО СТРИЖЕННЯ ВОЛОССЯ.

Найкращі машинки для родинного вжитку „Solingen Delta”: ООО з змінними гребенями на дві додаткові висоти, з бічною пружиною,	
резервова пружина	\$ 3.50
З резервовими обома ножами	\$ 4.50
Фрізієрська машинка з трьома окремими переставними головками (як електрична)	\$ 9.85

ВИСИЛАЄМО поза ТОРОНТО!

Замовлення виконуємо негайно і висилаємо в Канаді С.О.Д., до США за попереднім надісланням грошей. — Незадоволеним звертаємо гроші.

**УКРАЇНСЬКА ІМПОРТОВА ФІРМА
ОРБІТ ORBIT – 434 Queen St. W.
Toronto, Ont. Canada**